

T.C.
GAZİANTEP ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TÜRK DİLİ VE EDEBİYATI ANA BİLİM DALI

**VAİZ ÜMMİ MEVLİDİ
(İNCELEME-METİN)**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

DOUZKIN, M.ALI

GAZİANTEP
AĞUSTOS 2013

T.C.
GAZİANTEP ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TÜRK DİLİ VE EDEBİYATI ANA BİLİM DALI

**VAİZ ÜMMİ MEVLİDİ
(İNCELEME-METİN)**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

DOUZKIN, M.ALI

Tez Danışmanı: Doç. Dr. Halil İbrahim YAKAR

GAZİANTEP
AĞUSTOS 2013

T.C.
GAZİANTEP ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TÜRK DİLİ VE EDEBİYATI ANA BİLİM DALI

Vaiz Ümmi Mevlidi
(İnceleme-Metin)

DOUZKIN M.ALI

Tez Savunma Tarihi: 28.08.2013

Sosyal Bilimler Enstitüsü Onayı

Doç. Dr. Hilmi BAYRAKTAR
SBE Müdürü

Bu tezin yüksek lisans tezi olarak gerekli şartları sağladığını onaylarım.

Doç. Dr. H. İbrahim YAKAR
Enstitü ABD Başkanı

Bu tez tarafımızca okunmuş, kapsamı ve niteliği açısından bir Yüksek Lisans tezi olarak kabul edilmiştir.

Doç. Dr. H. İbrahim YAKAR
Tez Danışmanı

Bu tez tarafımızca okunmuş, kapsamı ve niteliği açısından bir Yüksek Lisans tezi olarak kabul edilmiştir.

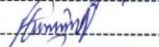
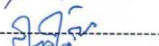
Jüri Üyeleri:

Doç. Dr. H. İbrahim YAKAR

Yrd. Doç. Dr. Ahmet ÖZPAY

Doç. Dr. Murat AGARİ

İmzası

ÖZET

VAİZ ÜMMİ MEVLİDİ (İNCELEME-METİN)

M.ALI, Douzkin

Yüksek Lisans Tezi, Türk Dili Ve Edebiyatı ABD

Tez Danışmanı: Doç. Dr. H. İbrahim YAKAR

Ağustos 2013, 252 sayfa

Mevlid kelimesi, "doğum, doğum yeri ve doğum vakti" gibi anlamlara gelir. Peygamberimiz Hz. Muhammed'in doğumunu anlatmak için kullanılan "mevlîd-i nebî" Türkçe'de kısaca Mevlid Kandili olarak anılır. Tarih boyunca Hz. Peygamber'in doğum yıldönümüyle ilgili kutlamalar hemen bütün İslam ülkelerinde dinî ve sosyal hayatın önemli bir unsuru haline gelmiş, yöneticiler katında da yerine göre siyasi meşruiyetin, yerine göre dinî kimlik ve hassasiyetin bir göstergesi olarak son derece renkli ve gösterişli merasimlere sahne olmuştur. Daha sonraları *mevlid* terimi tasavvuf çevrelerinde velilerin doğum yıldönümünü de kapsayacak şekilde geniş bir anlam kazanmıştır. "Vaiz Ümmi-Mevlidi (İnceleme, Metin)" adlı bu çalışmanın amacı, İslami Türk edebiyatında önemli bir yere sahip mevlid türünün örneği olan bu eseri bilim dünyasına tanıtmaktır. İlk olarak mevlid türüne genel olarak gösterilmiştir sonra İslam medeniyetinde, Osmanlı Devleti'ndeki mevlid hakkında bilgi verilmiştir. Giriş bölümünde mevlid türünün en güzel örneği olan Vesiletü'n-Necât'tan bahsedilmiştir. Sonrasında üzerinde çalıştığımız mevlid şairi Vaiz Ümmi'nin hayatı ve edebi kişiliği hakkında bilgi verilmiştir. Eserin nazım şekli, özellikleri inceledikten sonra Mevlid'in muhteva özelliklerinden bahsedilmiş ve asıl metne geçilmiştir.

Anahtar kelimeler: Vaiz Ümmi, Edebiyat, Mevlid, Hz. Muhammed

ABSTRACT**AN ANALYSIS AND CONTEXUAL OF THE MEVLİD
BY THE VAİZ ÜMMİ**

M.ALI, Douzkin

M.A. Thesis, Department of Turkish Language and Literature

Supervisor: Doç.Dr. Halil İbrahim YAKAR

August 2013, 252 pages

The Word Mevlid, "birth, birth place and the time of birth" such as means. Prophet Muhammed (s.a.v) used to describe, the birth "mevlid-i Nebi" Religious biefly referrad to as the Turkish language. Celebrations on the birth aniversary of Prophet Muhammed tought out history almost all İslamic Countries have become an important element of Religious and social life, according to the level of political directors, as indication of the sensitivity according to the religious identity and has been the scene extremely colorful and flamboyant ceremonies. Later, the term Sufi circles mevlid anniversary of the birth parents has gained a broader meaning to include. "Vaiz Ümmi Mevlidi" from aim of this study has an important place in the Islamic Turkish literature; this work is an example of the type of mevlid introduces the world of science. First, in general, indepented the type of mevlid, then given information about mevlid Islamic civilization,in the Ottoman Empire mevlid. Which is still the best example of its kind in the introduction Vesiletü'n-Necât'tan mentioned. After working on the poet's life and literary personality given information about the Vaiz Ümmi. Versification of the work and with the features mentioned in the original text was adopted after studying the properties of the Mevlid content.

Keywords: Vaiz Ümmi, Literature, Mevlid, Hz. Muhammed

ÖN SÖZ

Hz. Peygamber ile ilgili dinî-edebî türlerin en başında gelen türlerden biri olan mevlid, hemen hemen Hz. Peygamber'in hayatı ile başlamış ve daha sonraki dönemlerde Müslüman şâirler elinde artarak devam etmiştir. Bu hususta birçok dilde yazılmış çok sayıdaki mevlid metni buna örnek teşkil etmektedir. Özellikle Arapça kaleme alınan mevlidler, kendinden sonra gelen mevlidlere önemli bir örnek oluşturmuştur.

Türk edebiyatında mevlid geleneği, Süleyman Çelebi'nin *Vesîletü'n-Necât* adlı mevlidi ile başlar. Bu metnin, kendisinden sonra yazılan bütün mevlidler için bir model oluşturduğu söylenebilir. Dolayısıyla sonradan gelen mevlid metinleri oldukça hem şekil hem de muhteva bakımından etkilediği söylenebilir.

Bu çalışmamızın amacı İslami Türk Edebiyatında sayıca fazla olan bu tür hakkında bilgi vermekten çok Vaiz Ümmi tarafından kaleme alınmış olan Mevlid'i bilim dünyasına tanıtmaktır. Müellif, eserin birkaç yerinde adının Vaiz Ümmi olduğunu kaydetmiştir. Vaiz Ümmi'nin Mevlid'i Ankara Milli Kütüphane'de 06 Mil Yz A 512/2 arşiv numarası ile Türk Dili ve Edebiyatı konulu bölümde yer almaktadır. 84 varak olan eserin yazı şekli de harekeli nesihdir.

Bu alanda çalışmamıza konu olan eserin bulunmasında yardımcı olan, bu yönde çalışmam için önerilerde bulunan, çalışmalarım sırasında hem kaynak teminiyle hem de tavsiyeleri ile çalışmamı tamamlamamda bana yardımcı olan ve desteğini benden esirgemeyen değerli hocam Doç. Dr. Halil İbrahim YAKAR'a teşekkürlerimi sunarım. Ayrıca daima yanımda olan annem Mayada Abdulrahman'a, Babam Rayad M. Ali ve değerli eşim Adnan Alabdullah'a teşekkürlerimi bir borç bilirim.

Douzkin M.ALI
Gaziantep-2013

İÇİNDEKİLER

ÖZET	İ
ABSTRACT	İİ
ÖN SÖZ	İİİ
İÇİNDEKİLER	İV
KISALTMALAR LİSTESİ	Vİ
1.GİRİŞ	1
1.1. MEVLİD HAKKINDA GENEL BİLGİ.....	1
1.2. TÜRK EDEBİYATINDA MEVLİD.....	6
1.3. SÜLEYMAN ÇELEBİ VE VESİLETÜ'N-NECAT(MEVLİD)	8
2.KAYNAK ÖZETLERİ VE VAİZ ÜMMİ	13
2.1 KAYNAK ÖZETLERİ	13
2.2 VAİZ ÜMMİ'NİN HAYATI VE EDEBİ ŞAHSİYETİ	13
3.VAİZ ÜMMİ MEVLİDİ'NİN İNCELEMESİ	15
3.1. METNİN DIŞ ÖZELLİKLERİ.....	15
3.1.1. Dil Özellikleri İncelemesi	15
3.1.1.1. İmla özellikleri	15
3.1.1.1.1. Ünlü harflerin yazımı	15
3.1.1.1.2. Ünsüz harflerin yazımı	17
3.1.1.2. Eklerin yazımı	18
3.1.1.3. Nazım biçimi.....	21
3.1.1.4. Vezin	22
3.1.1.5. Kafiye ve Redif	24
3.1.1.6. Edebi sanatlar	26
3.1.1.7. Anlatım özellikleri	30
3.1.1.8. Arkaik sözcükler	33
3.1.2. Metnin Muhteva Özellikleri.....	34
3.1.2.1.Mevlid bölümleri.....	35
3.1.2.1.1 Destani kız çoğazını	35
3.1.2.1.2. Şiir kız ve firkatıdır	35
3.1.2.1.3. Haza mevludi ennebi salla Allahu aleyhi ve sellem	35
3.1.2.1.4. Der tevhidi bari taali	35
3.1.2.1.5. Ta kıyamet söyle nursa bu kelim.....	35
3.1.2.1.6. Bes bu âlem ta ki tutukca nizam	35
3.1.2.1.7. Medhi seyyidül mürselin	36

3.1.2.1.8. Gerdiler siz bula siz evden kuş	36
3.1.2.1.9. Ta kıyamet söylenürse bu kelam.....	36
3.1.2.1.10. Pes bu âlem ta ki tudukça nizam	36
3.1.2.1.11. Kala Allahu tabaraka ve taala	37
3.1.2.1.12. Ta kıyamet söylenürse bu kelam.....	37
3.1.2.1.13. Bes bu âlem ta ki tudukça nizam.....	37
3.1.2.1.14. Elhissa minel kissa	37
3.1.2.1.15. Kala elnebi aleyhi selam levla mürebbi	37
3.1.2.1.16. Haza medh hatimi er-Rsol.....	38
3.1.2.1.17. Ta kıyamet söylenürse bu kelam.....	38
3.1.2.1.18. Pes Bu âlem ta ki tudukça nizam	38
3.1.2.1.19. Ta kıyamet söylenürse bu kelam.....	39
3.1.2.1.20. Pes Bu âlem ta ki tudukça nizam	39
3.1.2.1.21. Haza medhi seyydi elmürselin	39
3.1.2.1.22. Ta kıyamet söylenürse bu kelam.....	39
3.1.2.1.23. Pes bu âlem ta ki tudukça nizam	39
3.1.2.1.24. Ta kıyamet söylenürse bu kelam.....	39
3.1.2.1.25. Pes bu âlem ta ki tudukça nizam	39
3.1.2.1.26. Kala allah taala ve allahu mütimmü nurihi	40
3.1.2.1.27. Haza medhi elsuli ve nimeti elasıl	40
3.1.2.1.28. Kala Allah taala men caa bilcenne	40
4.MATERYAL VE METOT.....	42
4.1. MATERYAL (İNCELENEN NÜSHANIN TANITILMASI).....	42
4.2. TRANSKRİPSİYON METODU.....	42
4.4. METİN	44
5. BULGULAR VE TARTIŞMA.....	239
SONUÇ.....	241
EKLER.....	243
KAYNAKLAR	251
ÖZGEÇMİŞ.....	Viii
VITAE.....	Viii

KISALTMALAR LİSTESİ

a	: yazma nüshanın ön yüzü
a.g.e	: adı geçen eser
a.i.	: Arapça isim
ar.	: Arapça
AÜ.	: Atatürk Üniversitesi
b	: Yazma nüshadaki arka yüzü
Bk.	: Bakınız
c.	: cilt
ÇÜ.	: Çukurova Üniversitesi
CÜ.	: Cumhuriyet Üniversitesi
Frs.	: Farsça
h.	: hazırlayan
Hz.	: Hazreti
MEB	: Milli Eğitim Bakanlığı
öl.	: ölümü
ör.	: örneğin
s.	: sayfa
vb.	: ve benzeri
TDK	: Türk Dil Kurumu Yayınları
TTK	: Türk Tarih Kurumu Yayınları
İA	: İslam Ansiklopedisi

BİRİNCİ BÖLÜM

GİRİŞ

1.1. MEVLİD HAKKINDA GENEL BİLGİ

Mevlid kelimesi Arapça “velede: doğmak veya doğurmak” kökünden türemiş bir kelimedir. Çoğulu mevâlîd veya mevâlid şeklinde gelir. Kelimenin doğru kullanımı “mevlid” şeklindedir. “Mevlüt” şeklindeki kullanımı yanlıştır. Mevlid kelimesi ilk olarak Hz. Peygamber’i hatırlatırken; aynı kökten gelen mîlâd kelimesi Hz. İsa’yı çağrıştırmaktadır. Sözlüklerde mevlid kelimesi, “mevlidü’r-racül” “adamın doğduğu yer ve zaman” şeklinde isim tamlaması olarak kullanılmaktadır¹. Gerek Arapçada gerekse başta Türkçe olmak üzere diğer Müslüman milletlerin dillerinde çeşitli şekil ve mânâlar da ifade etmektedir. Mevlid, Mevlüt, Mevlidü’n-Nebevî, Leyletü’n-Nebevî, Mîlâdü’n-Nebevî, Mevleviyye, Serîdetü’l-Mevlîd, Mulud, Mîlud, Moled anlamına gelen bunlardan bazılarıdır².

Mevlid kelimesi terim olarak farklı anlamlar ifade etmektedir. Bu farklı anlamlardan bazılarını şu şekilde sıralamak mümkündür:

Arapça bir kimsenin doğduğu zamana denir. Hz. Peygamber’in İslam dinindeki yeri ve önemi göz önüne alındığında kelime, O’nun doğduğu zamana işaret olmak üzere özel isim olarak kullanılır. 2. Mekân, yer ismi olarak kullanılmakta ve Mevlidü’n-nebî şekliyle, Hz. Muhammed’in doğduğu eve denilmektedir. 3. Herhangi bir kimsenin özellikle de Hz. Peygamber’in doğumunu ifade eder. 4. Bir kimsenin doğumu münasebetiyle yapılan merâsim. Hz. Peygamber’in dünyaya gelişi bir ferahlık, kurtuluş ve müjde olduğundan, doğumu da bir bayram olarak telakki

¹ Bkz.: İbn Manzûr Muhammed b. Mükerrrem, *Lisânü’l-Arab*, (1416 / 1996), "Neşr.: Emin Muhammed Abdü’l-Vehhâb-Muhammed Sâdik el-Ubeydî", Beyrut, c.XV,s.393.

² Bkz.: Ahmet Kavas. (2000). "Afrikada Mevlid Uygulamaları", *Diyânet Dergi*, Ankara, s. 559.

edilmekte ve bu münasebetle kutlanmaktadır. 5. Hz. Muhammed'in dünyaya gelişini ve o andaki hâdiseleri, vakaları anlatan menkabe. 6. Mevlid merâsimlerinde çeşitli ikramların yapılması ve bu törenlerin yaygınlaşması neticesinde kelime zamanla ziyafet ve bayram mânâsını da kazanmıştır. Ayrıca mevlid kelimesi hey'et ilminde, bir çocuk doğduğu zaman "yıldızların içinde bulunduğu durum" yani çocuğun talihi anlamında da kullanılmaktadır³.

Hz. Peygamber daha hayatta iken Abdullah b. Revâha, Ka'b b. Züheyr ve Hassân b. Sâbit gibi şâirler tarafından bu tür eserlerin kaleme alındığı görünür. Daha sonraları bu tür eserlere şâirlerin ilgisi oldukça fazla olmuştur. Oluşturulan bu tür eserler, başlarda Siyer, Megâzî ve Şemâil kitaplarından ilham alınarak yazılmışlardır. Muhammed b. İshak (öl.236/850)'ın *Siyer*'i, İmam Tirmizî (öl.279/892)'nin *Şemâil-i Şerîf* i, bu türe örneklik etmiş eserlerdir. İbâresinde mevlid kelimesi geçen ilk eserler ise; İbnü'l-Cevzî (öl.597/1201)'nin *Mevlidü'n-nebî*'si, Ebu'l-Kâsım es-Sebtî (öl.599/1203)'nin *ed-Dürrü'l-Munazzam fî Mevlidi'n-Nebiyi'lmuazzam*'ı, İbn Dihye (ö.632/1235)'nin *Kitâbü't-Tenvîr fî Mevlidi's-Sirâci'l-Münîr*'i, Muhyiddin İbnü'l-Arabî (öl.638/1240)'nin *Mevlidü'l Cismânî ve'r-Rûhânî*'si ve Zemlekânî (öl.727/1327)'nin *Mevlidü'n-Nebî* adlı eserleridir. Bu eserler Arapça olarak kaleme alınmış eserlerdir⁴. Daha sonraki dönemlerde mevlid metinlerinin sayıları giderek artmış, özellikle Arapça olarak kaleme alınan mevlidler çoğalmış, daha sonraları Farsça, Arnavutça, Kürtçe, Cava dilinde, Boşnakça, Rumca, Çerkesçe, Urdu dilinde, Sevâhili dilinde, Alhamyado (Arap harfleri ile yazılmış İspanya ve havâlisi dili) ve Tatarca mevlidler de yazılmıştır⁵. Bununla birlikte bir dilden başka bir dile tercüme yoluyla ortaya çıkarılan mevlid metinlerinin sayısı da bir hayli fazladır.

Mevlid kelimesi ve bu türdeki metinlere değinildikten sonra mevlid metinlerinin okunduğu ve çeşitli merasimlerin düzenlendiği Arap ve Türk toplumundaki mevlid kutlamalarından bahsedilmiştir. İslam'ın mesajlarını halka sunan son peygamber Hz. Muhammed'in doğumunu anmak ve kutlamak için düzenlenen törenler, tarihte ilk kez Mısır'da Fâtımiler döneminde başladı.

³ Ahmed Ateş. (1954). *Süleyman Çelebi, Vesîletü'n-Necât Mevlid*, TTK , Ankara, s.2.

⁴ Hasan Aksoy.(2002). Türk Edebiyatında Mevlidler, *Türkler*, Yeni Türkiye Yayınları, Ankara, c.XI, s.758.

⁵ M. Tayyip Okiç. (1975)."Çeşitli Dillerde Mevlidler ve Süleyman Çelebi Mevlidi'nin Tercemeleri", *Atatürk Üniversitesi İslâmî İlimler Fakültesi Dergisi*(1.), Erzurum, s. 27-35.

Hız. Peygamber'in doğum günü yani Mevlid Kandili ilk olarak Mısır'da kurulan Şii Fâtımî Devleti'nin Muiz-Lidînillah döneminde (972-975) kutlanmıştır. Bu kutlamalar Osmanlılar zamanına kadar aynı ihtişam ve heyecanla süre gelmiştir.

Bu merasimler henüz Fâtîmi ve Eyyubiler devrindeki hususi şekillerini kazanmadan önce, Hız. Peygamber'in doğum günü olan Rebiülevvel'in 12. gününde Müslümanların, Mekke'de Resulullah'ın doğduğu evi, Medine'de de mübarek kabrini ziyaret ettikleri bilinmektedir. İbni Cübeyr, Mekke'deki bu ziyaret merasimlerine bizzat şahit olmuş ve bu münasebetle Hız. Peygamber'in doğduğu evin bütün gün ziyaretçilere açık tutulduğunu anlatmıştır⁶. Peygamberimizin doğum gününde yapılan bu merasimler, zaman ve mekân farkından doğan bazı değişikliklerle, asırlar boyu devam etmiştir. Her şeye rağmen daima bazı ortak özellikler taşıyan bu merasimler "Leyletü'l-Mevlid" veya "Mevlidü'n-Nebi" diye anılmıştır.⁷

Fâtîmîler, Rebiülevvel ayının 12. gününde sabahtan öğleye kadar 300 tepsi helva dağıtıp, öğle namazını müteakip de Kur'an tilaveti ile başlayan bir tören yaparlarmış. Bu törenlere genellikle üst düzey yöneticiler katılır, halkın geniş bir katılımı söz konusu olmazdı.

Eyyübîler zamanında birçok bayram ve tören resmi olarak kutlanmadığından, Mevlid de halk tarafından sadece evlerde kutlanabilmiştir. Fakat Selahaddin-i Eyyübî'nin kayınbiraderi olan Erbil Atabeyi Muzaferüddin Gökböri (1190-1232), Mevlid'i yeniden büyük törenlerle kutlamaya başlamıştır. Bu törenlerde ulema ve tasavvuf ehlinin ileri gelenleri hazır bulunur, Gökböri onlara hediyeler verirdi. Ayrıca törenlerde zikir ve sema meclisleri kurulur, Gökböri de bu meclislere iştirak ederdi. İbnü'l Cevzi bu dönemdeki bir mevlid kutlamasında, 5.000 koyun, 10.000 tavuk, 100 at kesildiğini ve 100.000 tabak yemek ve 30.000 tepsi helva dağıtıldığını kaydetmiştir.

Muzafferuddin Gökböri'nin mevlid merasimlerine kazandırdığı yeniliklerden biri de ilk mevlid kitabının onun zamanında ve ona ithaf edilerek yazılmış olmasıdır. Devrin hadis âlimlerinden Ebu'l-Hafız Hattab b. Dihye el-Endelusi (öl.1235) Erbil şehrine geldiğinde Melik'in, Mevlidü'n-Nebi merasimlerine ne derece önem verdiğini görerek, onun için "*Kitâbü't-Tenvir fi Mevlidi's-Sirâci'l-*

⁶ İbn Cübeyr. (1384). *Rihletu ibn Cübeyr*, Beyrut, s.113,114,163.

⁷ Fuchs, H., *Mevlid* mad., İslam Ansiklopedisi, c.VIII, s.172.

"*Münir*" adında bir mevlid kitabı yazmıştı. Kitabın sonuna Gökböri hakkında uzun bir kaside ekleyen İbn Dihye'ye hükümdar 1000 dinar hediye vermişti.⁸

Memlûkler döneminde Mısır'da mevlid kutlamaları büyük ihtişamla kutlanmaya devam etmiştir. Rebiülevvel ayının girişinden itibaren başlatılan kutlamalarda donanma mensupları tarafından Kahire Kalesi'ne kurulan çadır en güzel kumaşlardan yapılırdı. Mevlid günü ikindi namazından sonra Mısır Abbasi halifesi, dört meshebin başkadıları, ilim ve tasavvuf ehli kimseler, devlet adamları halkın ileri gelenleri yerlerini alırdı. Bu törenlerde önce Kuran okunur daha sonra vaazlar verilirdi. Memlûklerden sonra mevlid törenleri Hz.Peygamber'in dışında önemli velilerin doğum yıl dönümleri için de kutlanmaya başlanmıştır. Mısır'ın Fransa tarafından işgali sırasında yapılan mevlid törenlerine Napolyon'un da katıldığı belirtilmektedir.⁹

Osmanlı Devleti'nde Mevlid ihtifalinin teşekkülü Süleyman Çelebi'nin meşhur eserini yazdığı tarih olan H. 812'den sonradır. Mevlid kutlamaları III. Murad devrinden sonra Osmanlı Devleti'ne girmiştir.¹⁰ İlk defa mevlid, III. Murad devrinden itibaren resmen Osmanlı İmparatorluk teşrifatında yer aldı ve halk nazarında gittikçe artan bir rağbet kazandı.¹¹ Bundan önce halk tarafından idrak edilen bu günde III. Murad'ın, bütün minarelerde kandil yakılmasını ve camilerde Mevlid okunmasını emrettiği bilinmektedir. Bu tarihten itibaren hem halk hem de devlet nezdinde gelenek haline gelen kutlamalar, evlerde, konaklarda yapılanlar ve padişahın mevlid alayı denilen merasim yürüyüşünün ardından iştirak ettiği büyük selâtin camilerinde yapılanlar olmak üzere iki şekilde devam etti. Padişahın katıldığı camilerde yapılan merasimlerde Fetih sûresi ve Süleyman Çelebi'nin meşhur Mevlid'i okunur, devlet büyüklerine hediyeler sunulur, cemaate buhur ve şerbet ikram edilirdi.

Osmanlı Devleti'nde bu kutlamaların ayrı bir önemi varmış. Hatta bu kutlamalar 16. yüzyılın sonlarına doğru devlet töreni halini alıp resmileşmiş, 1910 tarihinden itibaren de Hz. Peygamber (s.a.v.)'in doğum günü, resmi bayramlar arasına dâhil edilerek, resmi tatil olarak kabul edilmiş. Onun dünyaya teşrifleri

⁸ İbn Hallikan, Ebu'l-Abbas Şemseddin Ahmed b. Muhammed, *Vefeyâtü'l-A'yân*, Beyrut, c.III, s. 448-450; c.IV, s.118.

⁹ Mehmet Uzun. (2004). *Mevlid*. DIA, c.XXIX, s.475-486.

¹⁰ Necla Pekolcay. (2005). *Süleyman Çelebi, Mevlid*. Dergâh Yayınları, İstanbul, s.22.

¹¹ Necla Pekolcay. (1993). *Mevlid*'Maddesi. İslam Ansiklopedisi, İstanbul, c.VIII, s.173

Osmanlı için bir bayrammış. Yapılan bu merasimler İstanbul'un fethinden sonra Ayasofya Camii'nde, sonraları Sultan Ahmed Camii'nde yapılmıştır.¹²

Peygamberimizin doğum gününden birkaç gün önce şeyhülislam, merasimde bulunması gerekli kişilerin isimlerini tespit edip bir defter halinde Reisülküttap Efendiye gönderirdi. Daha sonra bu defterde isimleri bulunan vezirlerle sair erkân ve rüesaya mevlid günü ve saati birer tezkere ile bildirilirdi. O gün davetlilerin hepsi resmi elbiselerini giymiş olarak çoğu zaman Sultan Ahmed Camiine gelirlerdi. Şeyhülislam da bu husustaki teşrifata uyararak beyaz ferace, samur kürk ve kavukla, âlimler de örfleri ve kürkleriyle, vezirler kallavi, ferace ve samur kürkleriyle; defterdarlar, tevkii ve bu ayardaki rical selimi serpuş ve erkân kürkleriyle, bunlardan aşağı derece olanlar ise rütbe ve memuriyetlerine mahsus kıyafetlerle gelmeye mecbur idiler. Başka vakitlerde camide mevki ve rütbe ve mesleğe göre saf ve yer ayrılmazken, bu mevlid alayında teşrifat gerekli idi. Kadıaskerlerle mevleviyyet derecesine ulaşmış ilim adamları, müderrisler sıralarına göre minberin sağ tarafında, vezirler ise mihrabın solunda otururlardı.¹³

Şeyhülislam ise mihrabın tam karşısında otururdu. Bunlardan sonraki safları öteki ileri gelenler teşkil ederdi. Sadrazam ve nakibül eşrafın minber karşısındaki yerleri de belli idi. Padişahın mahfel-i hümayuna geldiği cemaate özel bir işaretle bildirilince camidekiler hep birden ayağa kalkar ve yine işaret üzerine otururlardı. Mevlid'in okunup bitmesinden sonra, padişah vükelaya, kürsi şeyhlerine, mevlid okuyanlara, müezzinlere ve diğer icap edenlere hil'atlar giydirir, şeker ve şerbetler dağıtırdı. Bu merasimin tamam olabilmesi için gerekli bir işlem daha vardı: Her sene Mekke-i Mükerreme Emiri'nin, sadakatini bildiren mektubun reis-ül küttap tarafından padişaha verilmesi idi. Mektup hususi merasimle açılarak okunur ve bunu emir tarafından gönderilen nefis hurmaların camide bulunanlara dağıtılması takip ederdi.¹⁴ Devlet erkânı, cami merdivenlerinin dibinde atlı olarak selam-ı padişahiyi beklerlerdi. Padişah mahfilinden çıkıp atına bindiğinde karşılayanları selam-ı şahaneyle taltif ederdi. Sadrazam şeyhülislam vesaireleri yer öpme merasimini icra edip, alkış olunurlardı. Teşrif-i Hümayun'dan sonra herkes birbirine selam verip

¹² Münir Atalar. (1991). *Osmanlı Devletinde Surre-i Hümayun ve Surre Alayları*, Ankara, s.234.

¹³ Ali Seydi Bey. *Teşrifat ve Teşkilatımız*, Milli Eğitim Basımevi, İstanbul s.152.

¹⁴ Ali Seydi Bey, *a.g.e.*, s.151,152.

dağılırdı. Padişahın camiye teşrif ve avdetlerinde kendisini yeniçeri ağası indirip, bindirirdi.¹⁵

Hz. Peygamber'in doğum yıldönümüyle ilgili kutlamalar hemen bütün İslam ülkelerinde dinî ve sosyal hayatın önemli bir unsuru haline gelmiş, yöneticiler katında da yerine göre siyasî meşruiyetin, yerine göre dinî kimlik ve hassasiyetin bir göstergesi olarak son derece renkli ve gösterişli merasimlere sahne olmuştur.

Sözlükte “doğulan yer ve zaman” anlamına gelen mevlid kelimesi, İslamî literatürde; Hz. Peygamber'in doğum günü, bu günün yıldönümü münasebetiyle yapılan kutlamalar ve bu konuda kaleme alınan eserler karşılığında kullanılmıştır.

1.2. TÜRK EDEBİYATINDA MEVLİD

Yukarıda mevlid kelimesinin farklı mânâları ifade edilmiştir. Bizim burada ilgilendiğimiz mânâ ve mevlidden kastımız, yukarıda beşinci maddede ifade edilen ve Türk edebiyatında bir türe ad olan "Hz. Muhammed'in dünyaya gelişini ve o andaki hâdiseleri, vakaları anlatan menkabe'dir". Hz. Muhammed'in doğumunu, kısaca hayatını, mucizelerini, vefatını anlatan, genellikle onu öven manzûm eserler mevlid ismiyle anılır. Türkçede yazılan mevlidler genellikle mesnevî tarzındadır. Siyer kitapları içerisindeki manzûm parçalar, mevlid türünün hemen hemen ilk örnekleri kabul edilmektedir. Bu bağlamda manzûm siyerler, mevlid türüne kaynak teşkil ederler. Bu nedenle mevlid türündeki eserler, “manzûm siyer” şeklinde de isimlendirilmektedir.

Bu hususta Süleyman Çelebi Mevlidi en güzel örneklerden biridir. Zira Süleyman Çelebi Mevlidi pek çok dile aktarılmıştır. Bu aktarım eserin yazıldığı dönemlerden günümüze kadar devam etmiştir.¹⁶ Türk edebiyatında pek çok mevlid metni yazılmıştır. Bu mevlid metinlerinin en meşhûru, Süleyman Çelebi'nin kaleme aldığı yedi yüzü aşkın beyti muhtevi Vesîletü'n-Necât adlı mevliddir.

Süleyman Çelebi, Mustafa b. Yûsuf b. Ömerü'd-Darîr (ö.14. yüzyıl sonları)'in *Siyer-i Nebî Tercümesi*'nden büyük oranda etkilenmiştir. Süleyman Çelebi, konu bakımından ondan çok faydalandığı gibi, Siyer'de bulunan ve velâdeti anlatan kasîde şeklindeki manzûmeye “*Kasîde-i Melîha*” adıyla bir nazîre yazmıştır. Ahmet Fakih (ö. 13. veya 14. yüzyıl)'in *Çarh-nâme*'si ile Süleyman Çelebi ile aynı

¹⁵ Dündar Ali Kılıç. (2002). *Osmanlı Saray Teşrifatı ve Törenleri*, Ankara, Türkler, c.IX, s.881.

¹⁶ Mehmet Akkuş. (2007). Prof. Dr. Hüseyin Mucîb Mısrî ve Vesîletü'n-Necât'ın Arapça Tercümesi, *Süleyman Çelebi ve Mevlid Yazılışı*, Orhangazi Belediyesi Yay., Bursa, s. 396-405

asırlarda yaşayan ve Bursa'ya geldiği de anlaşılan İbnü'lCezerî (ö.833/1429)'nin *el-Mevlidü'l-Kebîr* (Urfü't-ta'rîf bi'lmevlidi's-şerîf) adlı eserleri arasında da birtakım benzerliklerin varlığı söz konusudur.¹⁷

Türk Edebiyatında Süleyman Çelebi haricinde pek çok mevlid metni yazılmıştır. Bu mevlidler içinde Hamdullah Hamdi'nin mevlidi ile Halvetiyye tarikatının Şemsiyye kolunun kurucusu Şemseddin Sivasî (ö.1006/1597)'nin mevlidi önemlidir.¹⁸ Mevlidlerde çoğunlukla Hz. Peygamber'in doğumu (velâdet) üzerinde durulmakta, daha sonra miraç hâdisesi ele alınmakta, mucizeleri anlatılmakta ve daha sonra da vefatından bahsedilmektedir. Bu eserlerin hemen hepsi ehl-i sünnet inancı istikametinde telif edilmiş, yer yer âyet ve hadîslerden iktibaslarla, telmihlerle beslenmiş ve bidat denilebilecek fikirlere çoğunda yer verilmemiştir. Vesîletü'n-necât ve diğer bazı mevlidlerin sonunda bulunan Vefât-ı Fâtıma, Hikâye-i Deve, Hikâye-i Geyik, Hikâye-i Güvercin, Hikâye-i Kesikbaş, Dâstân-ı İbrâhîm, Dâstân-ı İsmâîl gibi manzûm hikâyeler eserlere sonradan eklenmiştir. Bu metinlerin asıl mevlid metinleri ile alakası yoktur. Mevlidlerde genellikle tevhîd, münâcât, na't (bazılarında ashâb-ı kirâm ve çihâr-yâr-ı güzîne methiyeler vardır) ile başlanmakta, nûr-ı Muhammedî'den bahsedilerek doğumuna geçilmekte, daha sonra vefât-ı nebî konusuna yer verilmekte ve bilâhare dua (Hz. Peygamber'e, yazana ve okuyana) ile sona ermektedir.¹⁹

Türkçede kaleme alınan mevlidlerin sayısı 200 civarındadır. Bu eserler üzerinde yapılan çalışmalarda Süleyman Çelebi'nin Mevlidi ile benzer olanların sayıca fazla olduğu görülmektedir. Bir kısmının kullanılan motifler bakımından ayrıldığı, diğer mevlidlerin ise tamamen farklı olduğu görülmektedir. Türkçe mevlid metinlerinin çoğu aruzun “fâilâtün/fâilâtün/fâilün” kalıbıyla yazılmıştır. Mevlidler ayrıca mesnevi şeklinde de yazılmışlardır. Beyit sayısı ortama 600- 1400 arasında değişir. Mevlidlerde Hz. Peygamber'in doğumu üzerinde durulmuş daha sonrasında miracına değinilmiştir. Mevlidler Peygamberimizle ilgili çeşitli mucizelerin anlatılmasının ardından peygamber efendimizin vefatı ile sonlandırılır.²⁰

Hz. Peygamber'e duyulan derin saygının bir tezahürü olarak meydana getirilen bu eserler, asırlardır Müslüman toplumlar tarafından kutlanan mevlid

¹⁷ Hasan Aksoy. (2002). Türk Edebiyatında Mevlidler, *Türkler* (11.), Ankara, c.XI, s.759.

¹⁸ Hasan Aksoy. (2005). *Şemseddin Sivâsi, Hayatı, Şahsiyeti, Tarikatı, Eserleri. CÜ. İlahiyat Fakültesi Dergisi*, c.IX(2):s.43.

¹⁹ Hasan Aksoy. *Türk Edebiyatında Mevlidler*, s.759.

²⁰ Necla Pekolcay. (2005). *Süleyman Çelebi, Vesîlatü'n-Necat: Mevlid*, Sufi Kitap, İstanbul, s.38.

törenlerinde okunmakta, Hz. Peygamber'in doğumu bir bayram ve şenlik havası içerisinde kutlanmaktadır. Bu kutlamaların en önemli bölümlerinden birini kaleme alınan eserlerin, mevlidhanlar tarafından okunması oluşturmaktadır.

Mevlid, yalnızca Müslüman Türkler arasında değil, bütün İslam dünyasında çok beğenilen bir merasimdir. Arnavutça, Rumca ve İngilizce gibi dillere de tercüme edilmiştir. Asırlar boyunca bütün İslam dünyasında mübarek gün ve gecelerde, sünnet, düğün gibi toplantılarda ve diğer vesilelerle sevilerek okunmuş ve dinlenmiştir. Ümmetinin Hz. Muhammed (a.s.v.)'e olan aşk ve muhabbetlerine tercüman olmuştur. Türk edebiyatında mevlid türünün ilk örneği olan Süleyman Çelebi'nin Mevlid'inin yazılış sebebi olarak Peygamber efendimize duyduğu muhabbete tercüman olma isteği sayılabilir.

Şimdiye kadar yapılan araştırmalar sonunda 70'den fazla şaire ait mevlid nüshası tespit edilmiştir. Bu şairler ve eserlerinden bazıları şunlardır:

Abdi (X./XVI. asır; İÜ Ktp., TY. Nr. 7361), Abdülkadir Necib (Bursa İl Halk Ktp., Orhangazi, nr. 622), Ahmed (nazmedilişi: 872/1468; Selimağa Ktp., nr. 1642; Süleymaniye ktp., Şehid Ali Paşa, nr. 1956; İÜ Ktp., TY, nr. 2314; Bursa Genel Ktp., nr. 502), Behiştî (X./XVI. asır; İÜ Ktp., TY, nr. 7398), Emiri (Süleymaniye Ktp., Ayasofya, nr. 3827), Hamdullah Hamdi-Akşemseddinzade (vf. 909/1503; Ahmediyye, nazmedilişi: 900/1495; DTCF Ktp., Mustafa Con, nr. 514; TDK Ktp., nr. A/289; British Museum, Or. Nr. 1163), Hocaoğlu (nazmedilişi: 883/1478; İÜ Edebiyat Fak. Türkoloji Seminer Ktp., nr. 4018), Muradi (XI. /XVII. asır; Bursa Müzesi Ktp., nr. 37/306), Nahifi (vf. 1151/1738; Süleymaniye Ktp., Aşir Efendi, nr. 323), 10 Selami Mustafa (XII./ XIII. asır; Nakşi Şeyhi, Süleymaniye Ktp., Esad Efendi, nr. 444), Sinanoğlu (nazmedilişi: 884/1479; Süleymaniye Ktp., Kasidecizade, nr. 418; DTCF Ktp., nr. 9), Süleyman Çelebi (Vesiletü'n-necat, nazmedilişi:812/1409), Şemsi (vf. 1006/1597, nazmedilişi: 988/1580, İÜ Ktp., TY nr. 7395;7396), Visali (Ali Celebi, X./XVI. asır; TDK Ktp.,17/99), Yahya (vf. 901/1496, Bayezid Umumi Ktp., nr. 5308), Zati (X./XVI. asır).²¹

1.3. SÜLEYMAN ÇELEBİ VE VESİLETÜ'N-NECAT(MEVLİD)

Mevlid olarak bilinen Vesilet'ün Necât'ı yazan kişi olan Süleyman Çelebi'nin hayatı hakkında çok fazla bilgi yoktur. 1346-1351 yılları arasında

²¹ Hasan Aksoy. (2002). Türk Edebiyatında Mevlidler, *Türkler*(11.), Ankara, c.XI, s.758.

doğduğu tahmin edilmektedir. Yıldırım Bayezid'in divan imamlığında bulunmuş, daha sonraları Bursa'daki Ulu Cami'ye imam olarak tayin edilmiştir. Süleyman Çelebi'nin, Çelebi ünvanı onun bilgin bir zat olmasından ileri gelmektedir. O devirde Çelebi ünvanı şehzadelere, Mevlevî Tarikatı büyüklerine ve bilgin kâmil insanlara verilmekteydi. Kesin olarak ne zaman vefat ettiği bilinmese de 1422'li yıllara yakın olduğu kabul edilmektedir. Kabri Bursa'da Çekirge yolu üzerinde Eski Kaplıca yakınında Yoğurtlu Baba zaviyesi önündeki sırt üzerindedir.²² Süleyman Çelebi'nin Mevlid'i yazdığına 60 yaşında olduğunu düşünülmektedir.

İslamî Türk Edebiyatında, halklar arasında mevlid olarak bilirse de asıl adı "Vesîlet'ün-Necât"tır. Süleyman Çelebi tarafından yazılan bir eserin sonunda şu beyitte olduğu gibi adı belirtilmiştir:

İşbu kân-ı şehd ki şirindür dadı

Bil vesîlet'ün necât oldı adı.

Süleyman Çelebi'nin Orhan Gazi'nin hükümdarlığı sırasında 736/1326 761/1359 veya ondan sonra doğmuş olduğu ileri sürülebilir. Kaynakların müşterek oldukları bir husus da Süleyman Çelebi'nin Ahmet Paşa'nın oğlu ve Orhan Gazi'nin çok sevdiği ve saydığı Şeyh Mahmud'un torunu olduğudur. Şeyh Mahmud'un, Muhiddin b. Arabi'nin Füsüs adlı esrini şerh ettiği ve Osmanlı Devleti'nin kurucusu I. Osman'ın kayınbiraderi olduğu bilinmektedir. Bazı kaynaklar Süleyman Çelebi'nin Sarmısakçızade Süleyman Efendi diye tanındığını kaydetmekle beraber, başka kaynaklar bunu teyit etmemektedir. Süleyman Çelebi, İvaz Paşa'nın oğlu XV. Yüzyıl şairlerinden Atai'nin ağabeyisi olarak gösteriliyor. Süleyman Çelebi'nin tahsil devresi hakkında kaynaklarda açık bir bilgiye rastlayamıyoruz. Bununla beraber sağlam bir tahsil ve dini terbiye almış olduğu, hem eserinden, hem de işgal etmiş olduğu mevkilerden anlaşılmaktadır.²³

Süleyman Çelebi, "Çelebi" ve "Dede" lakaplarıyla anılır. Çelebi kelimesinin kökeni hakkında birtakım rivayetler vardır. Saim Yörük'ün verdiği bilgiye göre "Çalab" kelimesi, bugüne kadar yapılan çalışmalarda Çelebi kelimesinin Memlûklar devrinde "kâtib" anlamını taşıdığı, Rumca "iyi nutuk eden, güzel söz söyleyen" anlamına geldiği ifade edilmiştir. XIII. ve XIV. Yüzyıllarda ise Anadolu'da birçok şair ve hanedan mensubu kişiler tarafından kullanılmıştır. Bu döneme dair İbn

²² Ali Oktay. (2010). "Mevlid (Vesilet'ün-Necât)", *Gündem Basından Seçmeler*.

²³ Necla Pekolcay. *a.g.e.*, s.14.

Battûta, Çelebi lafzının Anadolu’da “efendi” anlamında kullanıldığını belirtmiştir. Bazı Bizans kaynaklarında da bu kelimenin Türkçe olduğu ve “beyzâde” anlamına geldiği kayıtlıdır. Çelebi unvanı, Osmanlılarının ilk dönemlerinde şehzâdeler için de kullanılmıştır Türkçede Allah’ın isimlerinden biridir. “Hüdâverdi” ismi nasıl bazı kimselere lakap olarak veriliyorsa “Çelebi” kelimesinde de bu özellik görülmektedir. Anlam olarak “peygamberin sünnetini bilen, İslâm anlayışına göre amel eden ve ilmi yüksek kişi” manasına gelir.²⁴

Latifi’nin Tezkiretü’ş-Şuara ve Belîğ’in *Gül-deste-i Riyaz-ı İrfan* isimli tezkiresinde, Süleyman Çelebi’nin eseri yazma sebebiyle ilgili bir hikâyecik kayıtlıdır. Buna göre olay şöyle gerçekleşir: Süleyman Çelebi’nin Bursa Ulu Cami’deki imamlık yıllarında, İranlı bir vaiz, kürsüde Bakara suresinin 285. ayetini kendi bilgisine göre tefsir etti. Allahu Tealanın gönderdiği peygamberler arasında hiçbir fark görmediğini ve Muhammed (as) İsa peygamberden daha üstün tutulmayacağını söyledi. İranlı vaizin bu bozuk ve hakikatlere uymayan şahsi düşünceleri, Süleyman Çelebi’nin Muhammed (as) için gönlünde duyduğu aşk ve muhabbete ziyadesiyle tesir etti. Bu türlü iddiaları cevaplandırmak ve sahiplerini susturmak, Muhammed aleyhi’s-selamın bütün diğer peygamberlere üstün, son peygamber olduğunu ispatlamak için Mevlid’ini yazdı. Mevlid baştan sona kadar Ehl-i sünnet itikadını, Allahü tealanın mutlak iradesini, âlemi yoktan var ettiğini ve Peygamber efendimizin (sa) hiçbir mahlûkta bulunmayan üstün, yüksek ve emsalsiz vasıflarını anlatır. Her kelimesinde gönlü Resulullah aşkı ile yanan bir müminin engin aşk ve muhabbet kokuları vardır. Diğer peygamberlere olan bütün üstünlükler de en güzel ve en veciz kelime ve ifadelerle anlatılmıştır. Hatta olay üzerine ilk olarak şu beyitleri söylediği anlatılır.

*Ölmeyip isâ göğe bulduğu yol
Ümmetinden olmak için idi ol*

Hem dağın Mûsa elindeki asâ

Oldı anun lezzetine ejdehâ

Çok temenni kıldılar hak’dan bular

Tâ Muhammed ümmetinden olalar

²⁴ Ozan Yılmaz. (2011). *Cabbarzade Mehmed Arif Bey Mevlid Şerhi*. Kurtuba Kitap, İstanbul, s.22.

*Gerçi kim bunlar dahi mürseldürür
Lik Ahmet efdâl ü ekmeldürür*

Burada *Gül-deste-i Riyâz-ı İrfân*'a göre Hz. Peygamber'e dil uzatan vaiz, şeriat hükümlerince katledildikten sonra yukarıdaki beyitler göğsüne yazılmıştır. Bu beyitler herkesin beğenisini kazanınca da Süleyman Çelebi, söz konusu beyitlerden ilhamla eserini tamamlamıştır.²⁵

Vesiletü'n-Necât, H. 812 miladi 1409-1410 yıllarında yazılmıştır. Arapça bir dua ile başlayan mevlid mesnevi şeklinde yazılmış olup 15. asır Türkçesi kullanılmıştır. Üslubu sadedir. Müellif süse, yapmacıklığa, mübalağaya düşmeden samimiyetle heyecan, duygu ve düşüncelerini anlatmıştır. Mevlid 9 bölümden meydana gelir. Eser (aradaki birkaç Arapça şiir dışında) remel bahrinin "Fâ'ilatün fâ'ilatün fâ'ilün" kalıbıyla yazılmıştır. Bahir de denilen bu bölümler şunlardır:

Münacat, Yazana dua, Peygamber nurunun Yaradılması, Veladet (Hz. Peygamberin doğumu), Peygamberin Mucizeleri, Mi'rac, Peygamberin Ahlâkı, Peygamberin vefatı, Kitabın sonu. Mevlide sonradan ilâve edilmiş bölümlerden olan Merhaba faslı yine de halkımızca benimsenmiştir. Ayrıca her bölüm kendi içinde fasıllara ayrılmıştır.

Ne zaman Hz. Muhammed (s.a.v) aşkını anlatmak için kelime aranırsa, Süleyman Çelebi'nin mısraları düşünür. Peygamberimiz için çok sayıda yazılan 'Mevlid' olmasına rağmen, 'Mevlid' kelimesi deyince akla ilk Süleyman Çelebi gelir. Ulu Cami'nin duvarlarında, tarihten günümüze yansıyan yanık sesli Mevlidhanların seslerine kulak verdiğimizde, bizi ta o günlere çağırır Süleyman Çelebi.

Sevdasını şiirle aktaran Süleyman Çelebi, her fani gibi hasretiyle yandığı sevgilisine kavuşur bir gün. Hizmet ettiği Ulu Cami'nin bahçesine gömülür. Mevlid Kasidesi'nin yazarı Süleyman Çelebi'nin türbesi, Bursa'da Çekirge Caddesi'ne giden yol üzerinde sol taraftadır. Türbe, 1952 yılında Bursa Valisi Haşim İşcan ve Bursa Eski Eserleri Sevenler Derneği tarafından yaptırılmıştır. Mezarın projesini İbrahim Sözen ve Nurettin Öz adlı mimarlar hazırlamıştır. Mezarın yapımı bitince Süleyman Çelebi'nin Ulu Cami bahçesinde gömülü kemikleri türbeye getirilmiştir. Orijinal

²⁵ Ozan Yılmaz. *a.g.e.*, s.28-29.

mezar taşı, Muradiye Külliyesinin bahçesindedir. İstanbul Ayasofya Kütüphanesi'nde bulunan 1510 tarihli Mevlid, en eski elyazma nüshasıdır.²⁶

Vesiletü'n-Necat'ın güvenilir bir nüshası yoktur. 150 beyit ile 1300 beyit arasında değişen nüshaların en eskisi şairin zamanından bir yüzyıl sonra istinsah edilmiştir.

²⁶ Hasan Mahir. (2007). "Bir Peygamber Aşığı: Süleyman Çelebi", *Gülistan dergisi*, 75.sayı

İKİNCİ BÖLÜM

KAYNAK ÖZETLERİ VE VAİZ ÜMMİ

2.1 KAYNAK ÖZETLERİ

Kara Vaiz Ümmi'nin Mevlid'i, Milli Kütüphane Yazmalar Koleksiyonu, eser Arşiv Numarası, 06 Mil Yz A 512/2. Sat,25.x.1962 Mustafa Kayhan Milli Kütüphane-Ankara 1946. ile kayıtlıdır. İç ve dış 200x140- 145x110mm. boyutlu, kâğıt türü suyolu filigranlıdır. Sırtı kahverengi meşin, kâğıt kaplı, mukavva bir cilt, yaprakları rutubet lekeli. 1a, 83b, 84a varakları ıslanmış iken 4a numaralı varakta bazı kelimeler okunmamaz hâle gelmiştir. Bir de 7 ikinci ile 8 birinci varakların yırtılmış olduğu tespit edilmiştir. Bu beyitler dipnotlarda gösterilmiştir. İncelenen eser 84 varaktır, yazı şekli ise harekeli nesihdir.

2.2 VAİZ ÜMMİ'NİN HAYATI VE EDEBİ ŞAHSİYETİ

Şairin kesin bir doğum yeri ya da hiçbir tarihi bilgisi elimizde yoktur. İncelediğimiz eserde bile metnin telif tarihi bulunmamıştır.

Vaiz Ümmi'yle ilgili hiçbir kaynakta bir malumat bulunmadığı için edebi kişiliğine dair göstereceklerimiz incelediğimiz metinden hareketle belirtilecektir. Didaktik ve lirik bir anlatımın hâkim olduğu mevlid, halka yönelik bir dini eser olup genelde, sâde ve yalın dille yazılmıştır. Bu şekilde yazılmasının başlıca sebebi, canlı bir dînî hayatın içinden gelen şairimizin, bu ilk ve son şiir denemesi ile halkı aydınlatabilme ve hayırlarla yâd edilme amacını gütmesidir. Yazar uzun cümlere ve güçlü kelimelere özen göstermemiştir. Şairin söylemek istediğini sanatsız bir üslupla yazmıştır, süslü bir anlatımdan, edebi sanatlardan uzak kalmıştır. Çünkü şairin metni asıl yazış sebebi sanat değildir, din ile insanların sosyal hayatını birbirine bağlamak ve onu öğüt verici bir şekilde ulaştırmasını sağlamaktır.

Vaiz Ümmi Mevlidi'nin yazılış tarihiyle ilgili metinde herhangi bir bilgi verilmemiştir. Eser konu bakımından küçük değişiklikler gösterirse de daha ziyâde klâsik mesnevî âdet ve geleneğine uygun olarak başta münâcât, sonda da duâ bölümlerini içerir.

Mevlidlerde, genel olarak, Hz. Peygamber' in doğumu (velâdet), peygamber oluşu (risâlet), göğe yükselişi (mirâc) ve vefatı (rihlet) işlenen ortak konulardır.

Eser, vezin yönüyle incelendiğinde Vaiz Ümmi'nin bu hususta pek titiz davranmadığı görülmektedir. Çoğu zaman muhtevanın verdiği hissiyatla heyecana kapılan şairin vezni pek de düşünmeden davrandığı söylenebilir. Metin aruzun “fâ'ilâtün/fâ'ilâtün/fâ'ilün” kalıbıyla yazılmıştır. Kafiyeyi sağlayan her iki kelime Türkçe, Farsça veya Arapça olabildiği gibi; Türkçe -Farsça, Türkçe-Arapça, Arapça-Farsça asıllı kelimelerle de kafiye yapılmıştır.

Vaiz Ümmi'nin hayatı hakkında bir malumata ulaşamamamıza rağmen şairin mahlasının ve eserinin adının metinde yer alması dikkatimizi çekiyor.

Gam yeme bugün yanıcun Va'izi Ümmi
Kaç itme recağı (30b-18)

Vâ'izüh derdi ögüş kimse idemez dermân
Derdine dârin icinde yana dermân oldurur (45a-12)

Bu beyitte, şair mesnevi içerisinde monotonluğu kırmak için gazel nazım şeklini kullanmış ve beytin içerisinde mahlasını söylemiştir.

Gider kulağdan penbe-i şıdkıla gel bu mahvıla
Diñle bu Va'izüh sözün cümle sevâb icindedür (41a-75)

Mevlidi'nin diğer bir nüshası olup olmadığı hakkında kesin bir bilgimiz yoktur. Ve eserin son sayfasının zarar görmüş bir durumda olması sebebiyle, yazıldığı tarih ya da eseri kaleme alan müstensihin ismi ile ilgili bilgi elimize ulaşmamıştır.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

VAİZ ÜMMİ MEVLİDİ'NİN İNCELEMESİ

3.1. METNİN DIŞ ÖZELLİKLERİ

3.1.1. Dil Özellikleri İncelemesi

3.1.1.1. İmla özellikleri

Eser, Eski Anadolu Türkçesinin imla özelliklerini taşır. Eserde geçen Türkçe kelimelerin aralarında ünlü vokallere yer verildiğini görünür, yani Uygur imlasına uyulmuştur. Metinde ‘i’ cevheri fiili için elif ile ye birleşik olarak kullanılmıştır. Yine kelime ortasında ‘u,ü’ sesi için sadece elif ile ötre kullanıldığını görmekteyiz.

Arap imlasına uygun olarak yazılan kelimelerde arada ünlülerin olmadığını görüyoruz. Değerlendirmede kullanılacak ağız malzemesinin telâffuzu yansıtmasına karşılık, 13. yüzyıla ait yazılı malzemenin telâffuzu ne ölçüde yansıttığı konusunda şüpheler vardır. Arap alfabesinin bazı sesleri karşılama yetersiz kaldığı bilinmektedir. ç sesinin cim veya çim, p sesinin be veya pe ile gösterilmesi, g ve ğ'nin kef ve gayın ile gösterilmesi, Uygur imlâsının etkisi, gerçek fonetik değerlerin tespitinde tereddütlere sebep olmaktadır.²⁷Yine de yazı dillerinin kuruluş dönemlerinde, daha önceki yazı dillerinden alınan bazı geleneksel imlâ özellikleri dışında imlânın gerçek fonetik değerleri yansıtması ihtimali daha mantıklıdır. Esere baktığımızda genel imla özellikleri için şunları söyleyebiliriz.

3.1.1.1.1. Ünlü harflerin yazımı

a ünlüsü

Metinde a ünlüsü için kelime başında medli elif kullanılmıştır.

ج ac (2a), الدن aldın (4a)

a ünlüsünün kelime ortasında yine elifle yazıldığını görüyoruz. Vezin gereği

²⁷ Hayati Develi, *Evlîya Çelebi Seyahatnamesine Göre 17. Yüzyıl Osmanlı Türkçesinde Ses Benzeşmeleri ve Uyumlar*, TDK Yayınları, Ankara 1995.

imâleli okunsun diye şair böyle yazmıştır.

باش başımı (4a), اولميان olmayan (4a), يابانه yabane (9a), محتاج muhtaç (9a)

a ünlüsü kelime sonunda güzel h “ه” ile yazılmıştır.

يقه yaka (6b), بقا baka (6b), جانله canla (10b), باشه başa (6b), قاتنده katında (8a), ذاته zatına (9a)

a ünlüsü kelime sonunda da elif “ا” ile gösterilmiştir.

اكا ana (11a), فنا fena (12b), سكا sana (13a)

e ünlüsü

Türkçe kelimerde e ünlüsü genelde yazılmazken kelime sonunda güzel h “ه” ile yazılır.

گلدنسه geldünse (13a), مسكنه miskine (17a),

Yine e ünlüsü kelime başında elif “ا” ile yazılır.

اكسلمدي eksilmedi (16b), الحصه elhissa (17a)

Kapalı é ünlüsü

Metinde bu ünsüzün yer aldığı kelimeler şöyledir:

دير dér (3a)

ı,i ünlüsü

Metinde iki türlü ı, i ünlüsü vardır. ilki elif ve y ile yazılan “اي” şeklidir

ايرشدي irişdi (24b), ايشك işun (25a), ايمان iman (27a)

Bir de sadece elif “ا” ile yazılan şekli mevcuttur.

اسى isi (25a), اتمكى itmegi (26a), ابلرى ipleri (29b)

u,ü ünlüleri

u,ü ünlüleri kelime ortasında Türkçe kelimelerde pek gösterilmez. Bazen de hareke ile kelime ortasında gösterilir. Uzun okunacak arapça farsça sözcüklerde de kelime ortasında vav (و) ile gösterilir.

ظهور zuhur (33a)

Bazı kelimelerde vav'ın üzerine hemze konularak u okunacağı belirtilmiştir.

مؤمنلر müminler (37b)

u,ü ünlüleri kelime başında elif ile kullanılır.

امهاني ummihani (38b)

u,ü kelime ortasında sadece sadece hemze ile gösterilmiştir.

بوليسر buliser (56b)

Kelime sonunda gösterilmeyip sadece son ses harekeli yazılıp bundan sonraki kelimenin u okunması gerektiği belirtilmiştir.

طوتدی tutdı (50b), يولى yolu (42b)

o,ö ünlüleri

O ve ö ünlüleri kelime başında elif ile vav birlikte kullanılır.

اولغل olgıl (43a)

3.1.1.1.2. Ünsüz harflerin yazımı

p ünsüzü

Kelime sonunda bu ünsüz genelde b ünsüzü ile yazılmıştır. Bu da zarf fiil eki olan -up,-üp ekidir.

گيدوب gidüb (49a), ايشيدوب işidüb (47b)

k ünsüzü

Bu ünsüz için de metinde ك ve ق harfleri kullanılmıştır.

كبريت kibrit (55a), كلدی kıldı (54a), قادر kadir (53b)

Kelime ortasında k sesi için h ünsüzü kullanıldığı da görülmüştür.

اخشامده ahşamda (31a), يوخسولدى yohsuldı (2a)

ç ünsüzü

Türkçe kelimelerde ç ünsüzü kullanılırken, bazı kelimelerde (ج) tercih edilir.

كجدوم gecdüm (49a), جوق cok (54b), چونكه cünke (48b), اجدوم acdum (48a)

Bazen ç(چ) sesi c (ج) sesinin yerini almıştır.

کامچیدی (62b), اوچانان uçanan (48b)

t ünsüzü

Türkçe kelimelerdeki t ünsüzü arap alfabesinde iki harf ile karşılanır. Kalın sıradan olan kelimeler için (ط), ince ünlülü kelimeler için (ت) kullanılır.

التون altun (48b), مطلق mutlak (49a), طوت tut (34b), طوغرانه tograna (18b)

3.1.1.2. Eklerin yazımı

Eklerin yazımında genel olarak Eski Anadolu Türkçesinin dil özelliklerinin taşındığını görmekteyiz. Eski Anadolu Türkçesinde türetme ve çekim eklerinin farklı kullanımları ve fonksiyonları örneklerle ele alınıp incelenecektir.

Burada daha çok Arapça söz varlığını karşılarken kelime kök ve gövdelerine getirilen, farklı fonksiyon ve anlamda kullanılan türetme eklerine ve dönemin karakteristik özelliğine aykırı düşen çekim eklerinin biçimlerine değinilecektir.

İsim çekim ekleri

İlgi durum eki (Genitif eki)

Bu ek Eski Anadolu Türkçesinde –un, –ün –nun, –nün şekliyle görülürken metinde bu ek dar ünlü ile yazılmıştır.

Cân gönül toymaz idi bağışına

Gelsen imdi dünyânun bağışına (2a-16)

Konşu cuhûd anun hâlin bilür

Turdu cuhûd anun evine gelür (2a-25)

Cün işitdi işbu sözü anası

İydür kızum ey cânımın pâresi (4b-83)

Eylemez idrâk zâtına 'uqûl

Kimse bulamadı anun künhine yol (9a-18)

Yok hilâl işünde hem şerrü haâ

Yokdur şun'ununda hergiz ihtilâ (10a-6)

Ümmetinüñ işin itmâm itdügin
Bu fenâdan ol beğâyâ gıtdügin (14b-70)

2. Teklik iyelik eki

Bu ek bu dönem metinlerinde –un, –ün şeklinde yazılırken bu metinde düz dar olarak –ın, –in şeklinde yazılmıştır.

Mâlımuñ al yarısın sözimi tut
Bây olasın ger işidürseñ öğüt (3a-44)

1. Çokluk iyelik eki

Çokluk 1. şahıs iyelik eki -muz, -müz (-m+-z) dür. Konsonantla biten kelimelerden sonra araya yuvarlak vokal gelmektedir. Eski Anadolu Türkçesinin bu özelliği metinde yuvarlak vokal yerine düz vokalle mevcuttur.

Şükür idelüm ümmetiyüz hem ânuñ
Hem şefi'îdir ol iki cihânıñ (1b-6)

Anlaruñ rûhı için yâ İlah
Cümlemizi yârlığa ey pâdişâh (1b-9)

Ek fiilin geniş zaman eki

Eski Anadolu Türkçesi metinlerinde –dur, –durur halinde olan bu ek elimizdeki metinde de aynı halde kullanılmıştır. Ancak bazı yerlerde –vuz şeklinde de yer alır.²⁸

Şükrini ni'metlerinüñ bilevüz
Emrini tutub namâzı kılavuz (17b-11)

Fiil çekim ekleri

Kişi ekleri

İkinci teklik şahıs eki:

Bu ek –siñ, –siñ şeklinde olup Osmanlıcanın son devresinde ñ (ڭ) ile yazılmıştır.

Cünki sen bir dostumı şâz eyledüñ
Göñlinüñ virânın âbâd eyledüñ (14a-57)

²⁸ Gülsevin Gürer.(2004). *Prof. Dr.Ardoğan Boz. Eski Anadolu Türkçesi . Gazi Kitabevi Yay. Ankara. s. 135.*

Cünki bildüñ evvel aşluñ neymiş
Gelmedin cânuñ senüñ qandayımış (16b- 12)

'Âr iderem kim kınayalar beni
Diyeler kim gâfil öldürdün anı (26b-110)

Çokluk birinci şahıs eki:

Ek biz zamirinden b/v değişikliği ve dudak konsanantının tesiri ile yuvarlaklaşır. Bu gün –iz, -ız şeklindedir. Eski Anadolu Türkçesinde vokali daima yuvarlak olup bu metinde düz vokalle de yer almıştır.

Virdi destûr yürü var eğlenme tiz
Girü gel tiz gideyüz kim yola biz (5b- 117)

Çokluk ikinci şahıs eki:

Zamirden gelen ek, -sız, -siz şekli ile Eski Anadolu Türkçesinde kendini korumuştur.

Bugün –sınız, -siniz şeklinde olup bu metinde de bu hali ile kullanılmıştır.

Başa ümmet haqqa kul olmadunuz
Sünnetümi farz hiç bilmedünüz (8a-60)

Yapım ekleri

İsimden isim yapan ekler

-lu, -lü eki

Metinde bu ek düz vokalle yazılmıştır.

Âşikâre 'ilmine cümle guyûb
Örtülü 'afvıladur 'uyûb (9b-31)

-süz, -suz eki

Bu ekin de düz vokalle yazıldığını görmekteyiz.

Fikri kıldum hâlimi didüm nidem
Beyle azuksuz yola nice gidem (13b- 41)

-up,-üp zarf fiil eki

Bu ek eski Anadolu Türkçesinde –up, -üp şeklinde görülür, metinde dar ünlü ile kullanıldığı görülmüştür.

Gitdi andan dahı Aħmed seyr idüb

Sidreye irişdi yol andan gidüb

(46b-54)

3.1.1.3. Nazım biçimi

Mesnevi özellikle Arap, Fars ve Osmanlı edebiyatında kendi aralarında uyaklı beyitlerden oluşan ve aruz ölçüsüyle yazılan divan edebiyatı şiir biçimidir. Her beytinin kendi arasında kafiyelenmesi hem yazma kolaylığı sağlar hem de daha uzun metinlerin bu şekile uygun olarak kaleme alınmasına imkân tanır. Klasik düzende bir mesnevi; tevhid, münacat, na't, miraciye, eserin sunulacağı büyüğe övgü, mesnevinin niçin yazıldığını açıklayan sebep-i nazm ve hikâyenin anlatımı (*ağaz-ı destan*) bölümlerinden oluşmaktadır.²⁹

Mesnevîde beyitlerin diğer beyitlerden bağımsız olarak kendi içinde kafiyelenmesi ve gazel ve kasidede olduğu gibi beyit sayısı için bir sınırlama konulmamış olması, diğer nazım şekillerinde olduğu gibi şâirleri kafiye bulma ve sayısı önceden belli birkaç beyit ile düşüncelerini ifade etme sıkıntısından kurtarmış; bu nedenle de uzun, bazen binlerce beyit tutan manzumeler bu nazım biçimiyle yazılmıştır.³⁰

Vaiz Ümmî'nin Mevlid'i mesnevi ile yazılmışken içinde gazel ve müstezad nazım şekilleri dikkatimizi çeker. Gazel, bir edebiyat terimi olarak, ilk beytinin mısraları birbiriyle, diğer beyitlerinin ikinci mısraları ilk beyitle kafiyeli, aynı vezinle söylenmiş, genellikle beş beyit ile dokuz beyit arasında şiirlerin yazıldığı bir nazım biçiminin adıdır. Bununla birlikte beyit sayısı 15'e kadar çıkan gazeller de görülür. Dört beyitli gazellere ise nadir olarak rastlanmaktadır. Müstezâd, gazelden türemiş ve mısralarının biri uzun biri kısa olmak üzere belli vezinlerle şiirlerin yazılmış olduğu bir nazım biçimidir.³¹

Eser dinî, ahlakî ve öğretici diyebileceğimiz bir muhtevada yazılmıştır. Tevhid kısmından sonra eserin asıl yazılma amacı bölüm ve ayrı başlıklar halinde verilmiştir. Eser toplamda 1930 beyitten oluşur ve de her bölümde beyit sayısı

²⁹ [http://tr.wikipedia.org/wiki/Mesnevi_\(edebiyat\)](http://tr.wikipedia.org/wiki/Mesnevi_(edebiyat)). (27.6.2013)

³⁰ M.A. Yekta Saraç. (2011), "*Anadolu Üniversitesi Eski Türk Edebiyatına Giriş*": *Biçim Ve Ölçü* , Eski Şehir, S.64.

³¹ M.A. Yekta Saraç. a.g.e., s.56-72

değişmektedir. Beyit sayısı 734 olan *Ḳala Allah ta'âla" men caa bilcenne Felehü 'aşra emsa'luhin" şadaḳa'l-İlahü* beyit sayısı fazladır.

3.1.1.4. Vezin

Gerek İslâmî dönem İran, gerekse aynı dönem Türk edebiyatı, nazımda ve nesirde Arap edebiyatı örnek alınarak meydana getirilmiş edebiyatlardır. Bu dönem İran ve Türk şiirinde büyük ölçüde Arap edebiyatının nazım biçimleri ile vezin ve kafiye sistemi esas alınmış; diğer estetik esasları da yine Arap belâgati belirlemiştir. Ancak söz konusu dönem Doğu ve Batı Türk edebiyatlarında esas alınan vezin ve kafiye ile diğer estetik esaslar doğrudan Arap edebiyatının değil; sınırlı da olsa birtakım değişikliklere uğramış hâliyle Fars edebiyatının vezin ve kafiye sistemi ile diğer estetik esaslarıdır.

Eser, Remel bahrinin Türk edebiyatında en çok kullanılan müseddes kalıbı 'Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilün ile yazılmıştır. Eserde yer alan gazeller ve müstezadlar vezin değişmesine sebep olmuştur.

Mef'ûlü //Mefâilü

Cün geldi bu sofraya Muḫammed yüzi aḫḫa
Az 'âlem kübra (30a-1)

Fâ'ilâtün / Fâ'ilâtün / Fâ'ilün

Ey siyâset taḫtı üzre şâh-ı sulṫân Muşṫafa
Ey risâlet cerḫ üzre mâhı taban Muşṫafa (56a-44)

Fâ'ilâtün / Fâ'ilâtü / Fâ'ilâtün

Ey diriĝâ şâhı sulṫân gelmedi
Ḳodı bizi bunda ḫayrân gelmedi (63b-311)

Bozuk vezinli diyebileceğimiz beyitlere örnek olarak aşağıdakiler verilmiştir:

Ol müslümân 'avretine dir sözün
Ac susuz ḫâli nola kızuḫ (3b- 65)

Taş ağac dile geldi söyledi
Muştafa'yı her biri medh eyledi (22b- 12)

Pes bu ‘âlem tâ ki tutdukca nizâm
Diyelüm hoş eş-şalavati ve's-selâm (27b)

Aruz özellikleri

Îmâle

Ölçüde kapalı hece gereken yerlerde açık heceyi biraz uzatarak okumaktır. Îmâle aruzda bir kusur sayılır. Arapça ve Farsça sözcüklerdeki kısa hecelerde yapılmaz. Daha çok Türkçe sözcüklerdeki kısa heceli eklerde ve Farsça tamlamalardaki “ izafet kesreleri”nde yapılır.³²

Evvel Allah adını yâd idelüm
Başlayuban söze bünyâd idelüm (1b-1)

Ol mecusiler odı kim varıdı
Nice yıllar yedikim yanarıdı (22b-17)

Ânuñıla ulu devlet bulur ol
Cenneti zâtumda kırbet bulur ol (54a-237)

Med

İki kapalı hece arasında bir açık hece bulunması gerektiğinde, sonu bir uzun ünlü ve bir ünsüzle biten birinci heceyi imaleden biraz daha uzun okumaktır. Îmâle çoğu yerde bir aruz kusuru olmakla birlikte, med bir ses sanatıdır. Aşağıda med yapılan beyitler verilmiştir.³³

Aclıgıla ki kıatı olduk zebûn
Faqr odından yüregimiz oldu hûn (2b-33)

Mağv andur mahv oldu kılmadı dârı diyâr
Çünkü geldi bu saraya bu gice mihmâni hû (51a-163)

³²Cem Dilçin. (2004). *Türk Şiir Bilgisi*, TDK Yayınları, Ankara, s.13.

³³Cem Dilçin. *a.g.e.*, s.14.

Vasl

Sonu ünsüzle biten bir kelimeyi ondan sonra gelen kelimenin ünlü harfine bağlamaktır. Ulama, ölçüde yan yana iki açık hece gerektiği zaman yapılır.³⁴

Ma'suğa irmeyen gönül derd ü 'azab icindedür

Vuşlat meyniden içmeyen tişne sarâbi içindedür (40b-71)

3.1.1.5. Kafiye ve redif

Her beytinin kendi arasında kafiyelenmesi hem yazma kolaylığı sağlar hem de daha uzun metinlerin bu şekilde uygun olarak kaleme alınmasına imkân tanır. Diğer nazım şekillerindeki kafiye bulma zorluğu şairleri uzun metinlerde bu şekli kullanmaya teşvik etmiştir. Bu nedenle uzun aşk öykülerinde destanlarda mesnevi kullanılmıştır.

Eserde dikkatimizi çeken unsurlardan biri de şair, hem Arapça hem Farsça kelimeleri kullanmasına rağmen kafiye ve redifi ahengli ve düzgün bir şekilde kullanmıştır. Aşağıda kulak için kafiye yapılan beytlere örnek verilmiştir.

Bu beyitte a ünlüleri ilk dizede güzel h (ه) ile ikinci dizede elifle (ا) yazılmıştır.

Hağ te'âli anlara vermişdi belâ

Ne çâre ol işe çün hağdan gele (2a-18)

Aşağıdaki beyitte ض ve ظ harfleri ile kulak için kafiye yapılmıştır.

Dişlediler Muştafanuñ vâ'zını

Dileyüm size dinleñ ba'zını (67b-339)

Beyitte kafiye k sesi için (ق) ve (ك) harfleri ile yapılmıştır.

Ma'siyet yok kim irişdi 'ikâb

Ehli cennetdür buña şâhid kitâb (77b-583)

Beyitte Mustafa (مصطفى) şeklinde yazılan kelime ile safâ (صفا) şeklinde yazılmış olan kelime arasında kulak için kafiye yapılmıştır.

Ahmed vü Mağmûd Muhammed Muştafa

Her ki severse anı bulur şafâ (11a-26)

³⁴ Cem Dilçin. *a.g.e.*, s. 12

d (د) ve t (ت) sesleri ile yarım kafiye yapılmıştır.

Cünkü anlar üç gece aç yatdılar

'Âciz olup nice kıanlar yuddılar (7b-45)

Aşağıdaki beyitte 'yar' ve 'bahtiyar' kelimeleri kafiyelidir, 'yar' kelimesi bir önceki dizinin son sözcüğü olan 'bahtiyar' kelimesinin içinde aynen yer aldığı için burada tunç kafiye vardır diyebiliriz. Aynı durum ikinci örnekte de 'hasıla' ve 'ihlasıla' kelimelerinde görülmektedir.

Ol cuhûd aña idür kaygu yeme

Tengri ir göre seni bir hoş deme (2b-36)

Cem' olalum cümle 'amı hasıla

Allah Allah deyelüm ihlaşıla (8b-4)

Tam kafiye beyitte n vokali ile yapılmıştır.

Fez göreni dedi kıurâni mübîn

Zıkr kıluş zıkr ide tâ ol mu'în (8b-5)

Bu beyitte *vire* kelimesi و sesi ile *gire* kelimesi ك sesi kullanılarak zengin kafiye yapılmıştır.

Kim ki bunu bağlayayayım vire

Cennete benümile bile gire (32a-38)

Bazı beyitlerde kafiye vardır diyemeyiz. Aşağıdaki beyitte 'bela' ve 'gele' kelimelerinde l vokalinin devamında benzer bir ses olmadığı için kafiyelidir diyemeyiz.

Hâk te'âli anlara virmişdi belâ

Ne çâre ol işe çün hâkdan gele (2a-18)

Aru 'avret cünkü kıabrinden tura

Gelüben ol dem muhâsebler vire (68a-341)

Kafiye olmayan beyitlerde aheng rediflerle sağlanmıştır.

yetdügüm yerleri gözleyin anam
Girdüğüm yolları izeleyen anam (6a-8)

Virdi dil dellâlına bazâr ider
Müşteriler gönlünü âbâd ider (36b-70)

3.1.1.6. Edebi sanatlar

Vaiz Ümmi'nin Mevlid'i için sanat kaygısından uzak yazılmış bir eserdir diyebiliriz. Müellif sözü etkili hale getirmek için değişik anlam çağrışımları ya da ses benzerlikleri kullanmıştır. Söylemek istediğini sanatsız, sade bir üslupla söylemiştir. Çünkü söz konusu eser didaktik bir amaçla kaleme alınmıştır. Eserde kullanılan edebi sanatlar aşağıda verilmiştir.

Teşbih:

Beyitte Hz. Muhammed ağaca benzetilmiştir. Benzeyen ve kendisine benzetileten unsurlara yer verilerek Teşbih-i Belîğ yapılmıştır.

Cümle 'âlemdür meselde bir şecer
Ol şecerde Mustafa durur semer (10b-8)

Dünyanın eve benzetildiği aşağıdaki beyit
Bu kapudan girdim dinlenemedüm
Ol kapu çıktım uş anlanmadum (12b-24)

Dünya ve ahireti insana benzetti.
Dünyâya makkâra tabi' olmagıl
Sayeyi ferrâra tabi' olmagıl (13a-33)

Hz. Muhammed güneşe benzetilmiştir.
Mustafa nûrını icâd eyledi
Kudretine göre bünyâd eyledi (15b-14)

Hz. Peygamber'in annesi sedefe benzetildiğini görüyoruz.

Âmine hatûn Mühammed anası
Bir şadafdur kim nebîdür danası (20a-34)

Hz. Muhammed'in evi Kaabe'ye benzetilmiştir.
Yedi kez evüm tavâf eylediler
Hem bir birine hoş söylediler (23a-31)

Teşhis:

Aşağıdaki beyitte gönül kelimesiyle teşhis yapılmıştır.
Ki şağın göñlün gözü kör olmasun
Gözi körden nûri hağdur olmasun (21a-65)

Şair yüreğini sarhoş bir adama benzetmiştir.
Şuşadı yendi yüregüm key katı
Verdiler bir şûşa tolû şerbeti (21b-80)

Mübalğa

Şair burada Hz. İbrahim'inn kamere ulaşmasını belirten ifadesiyle mübalğa sanatına başvurmuştur.

Tâ ki İbrahim irdi ol kamer
Turdı alnında nice şam u seher (19b-26)

Hz. Peygamberin evinin nurla yandığını görünmüştür.
Gördüm evün bucağında şu'le var
Eyle şandum anda bir şu'le yanar (23b-39)

Hz. Peygamberin ayaklarının göklere ulaştığını söylemiştir.
Göz âcub yumişce ol hayrulara
İrişüb başdı ayağın göklere (43b-41)

Tezad

Hem kebir ve sagir hem de ulvi ve süfli kelimeleri kullanılarak aşağıdaki beyitte tezad yapılmıştır.

'Ulevi süfli ger mürekeb ger basîf
Ger kebîr ger saġîr ger vasîf (16b-8)

Batin ve zahir kelimeleri arasında tezdad sanatı görölmüştür.

Baîfîn û zahir nufusıla 'uġûl
Cümle andan oldurur aşlı uşûl (16b-10)

Bu beyitte de şark ve garb kelimeleri arasında tezdad vardır.

Şarka ġarba ġükmi anuġ tolısar
İsteyen ġaġġı anuġla bulısar (20b-52)

Kebih ile melih kelimeleri arasında tezdad yapılmıştır.

Geldüġüm vaġtın yenuġe ey melîġ
Görünürdüġ gözüme ġayet ġabîġ (27a-129)

Has ve am kelimeleri arasında tezdad sanatı vardır.

Âtını virüġ yesün her ġaş u 'âm
Âcûġ 'uryân kıldum şöyle ve's-selâm (31b-17)

Telmih

Bu beyitte Hz. İbrahim'in mucizelerimden biri olan Nemrudi olayına göndermede bulunulmuştur.

Ol sebebden kıldı bes rebbü'l-en'am
Nârı nemrûdi aġa berden selâm (19b-27)

Nur ve pervane olayına aşğıdaki beyitte telmihte bulunulmuştur.

Yana gitdi gözlerimden perdeler
Geldi yana nûrdan perverdeler (24a-52)

Burada Hz. Muhammed'in Burak atına bindiġini işaret eden beyitte telmih sanatı görölmüştür.

Bindi Aġmed cün Buraġ oldu süvar
Açdı yerin şanki ġuş oldu uġar (42a-107)

Kuranı Kerim'den Elsaf Suresi 8. ayete gönderme yaparak telmihte bulunmuştur.

Qala Allah ta'la ve Allahu mütimmü nûrihi
Velew kerihe'l-müşrikûn (38a)

Hz. Hıdır ve İlyas'ın hadiselerini hatırlatan bu betitte telmih yapılmıştır.
Zulmet içinde bulunan çeşme-i âbu hayât
Hızır İlyâs açduğı ol ab u hayvân oldurur (44b-7)

Bülbülle gül hikâyesinde telmih sanatı kullanılmıştır.
'Ançalib irdi hemân gülzârına
Münkir cânı tolaşdı hârına (52a-189)

Tekrir

Aşağıdaki beyitlerde altı çizili sözcüklerin tekrar edilerek kullanımıyla anlama güç kazandırılmıştır.

Gel berü bu sevdayı sevdaden çıkar
Her ne gelse başa sevdadan çıkar_ (38b-12)

Günde yetmiş biñ malaik sâf sâf
Beyti ma'mûra gelür kılür tavâf (45a-20)

İrsal-ı Mesel

Aşağıdaki beyitlerde irsal-ı mesel yapılmıştır.

Üc kişi 'acûz kanı bir loqmâ yok
Sâkin olmaz nefis ölmeyince tok (4b-87)

yetdügüm yerleri gözleyin anam
Gİtdügüm yolları izeleyen anam (6a-8)

Garİbliğda ata ana özleyem
Görmeyem ben dört yaña yol gözleyem (7a-26)

İştikak

Aşağıdaki beyitlerde altı çizili sözcükler aynı kökten türedikleri için burada iştikak sanatına başvurulduğunu söyleyebiliriz.

Gizlü gencidi şıfatında ilâh
Zarf u mazrufda münezzeh padişâh (15b-8)

'Âşiku ma'sûk adı aşıla
 Şem' ola pervâne yanmağana(ı)la (15b-10)

Ƙudretin izhâr Ƙilûb müste'ân
 Bâtımuñda zâhir itdi bir nişân (17b-4)

Ƙala elnebbi aleh selam levla mürebbi
 Ma 'arefte rebbi şadağa resu'lü- Allah (18b)

Muştafa mi'râci bu bûsitân
 Töludur her köşesi gül gülistânı (37b-89)

3.1.1.7. Anlatım özellikleri

Bu bölümde şairin eseri meydana getirirken dili kullanmada gösterdiği tutum üzerinde duracağız. Vaiz Ümmi'nin, meydana getirdiği eser dili ve üslubu sade, cümleleri kısa ve basit olup derin bir sanat anlayışını ve kültür birikimini yansıtmamaktadırlar. Eserde İslami dinî bir konunun işlenmesi sebebiyle de yer yer Arapça sözcükler görünür.

Evvel Allah adını yâd idelüm
 Başlayuban söze bünyâd idelüm (1b-2)

Şair, eserde Farça ve Arapça sözcüklere, tamlamalara yer vermiştir.
 Yana hağ bi-vasit Ƙıldı hitâb
 Didi odnu odnu yâ şâhib-i kitâb (50b-151)

Türkçe deyim ve atasözlerinin de eserde geçtiğini görmekteyiz.
 Üc Ƙişi 'acüz Ƙanı bir loğmâ yok
 Sâkin olmaz nefis ölmeyince tok (4b-87)

Ayrıca müellif eserde okuyucunun dikkatini çekmek ve de eserde ahengi sağlamak için ‘Tâ kıyamet söylenürse bu kelâm biñde biri olmaya bunun temâm ’, ‘Pes bu 'âlem tâ ki tıduğca nizâm diyelüm hoş elşalavat vesselâm’ diyerek okuyucuya da seslenmiş ve onu esere dâhil etmeye çalışmıştır, diyebiliriz.

Tâ kıyâmet söylenürsa bu kelâm
Biñde biri olmaya bunun temâm (10a-10)

Bes bu 'âlem tâ ki tıtuğca nizâm
Diyelüm hoş el-şalavatu ve's-selâm (10a-11)

Tâ kıyamet söylenürse bu kelâm
Biñde biri olmaya bunun temâm (15a-88)

Pes bu 'âlem tâ ki tıduğca nizâm
Diyelüm hoş es-şalavat ve's-selâm (15a-89)

Tâ kıyamet söylenürse bu kelâm
Biñde biri olmaya bunun temâm (17a-15)

Bes bu 'âlem tâ ki tıduğca nizâm
Diyelüm hoş es-şalavat ve's-selâm (17a-16)

Tâ kıyamet söylenürse bu kelâm
Biñde biri olmaya bunun temâm (27a-134)

Bes bu 'âlem tâ ki tıduğca nizâm
Diyelüm hoş es-şalavat ve's-selâm (27b-135)

Metinde akıcılığı ve ses ahengini sağlamak için aliterasyonlara ve asonanslara yer verilmiştir.

Cisim cismâni degüldür ol ilâh
Ruhi rûhâni degüldür padişâh (9a-13)

Yârın anda nice varam hafrete
İrdi ömrüm ahıra ve hasrete (13a-39)

Vardur anda bir ölü menber dağı
Ol dağı yâkût sürûden eyâ ağı (45a- 18)

Müellif eserde kendi mahlasının da geçtiği beyitlere yer vermiştir. Burada müellifin kendine seslendiğini görüyoruz. Tecrit sanatının geçtiği bölümler şöyledir;

Va'izüñ 'işyânı çokdur rahmi kıl
Cümle 'işyân ehliyle yevme's-su'al (10a-9)

Hem bilinsünkim nedür nazma sebeb
Va'izi esved neyi kıllur taleb (12a-10)

Ğam yeme bugün yanıcun Va'izi Ümmi
Kağ itme recağı (30b-18)

Gider kulağdan penbe-i şıdkıla gel bu mahvıla
Diñle bu va'izüñ sözün cümle sevâb icindedür (41a-75)

Va'izüñ derdi ögüş Kimse idemez dermân
Derdine dârin icinde yana dermân oldurur (45a-12)

Va'izüñ 'işyânı çokdur 'afvı kıl
Sağa lâyıķ işi yokdur 'afvı kıl (60b-157)

Va'iz ânüñ 'ışkıla buldı cân
Andan özge cânına cân gelmedi (67a-319)

Vâ'izem Aħmed dilinden söylerem
Zirâ ma'nide lisânum andadur (71a-413)

Va'iza iş bitmez adu şanlı
Di kıram namusu 'ârum giderem (72a-446)

Şair, hû, gelmedi ve Mustafa redifi kullanarak mahlasını söylemiştir.
Va'izi Ümmi sözünüñ sırrını ol hûdan bilün
Söyleden dilini hûdur sırrı hûdur cânı hû (51a-169)

Vâ'iz ânuñ 'ışkıyla buldı cân
Andna özge cânına cân gelmedi (67a-319)

Vaiz Ümmi, Mustafa redifini peygamberimizi anlattığı gazellere serpiştirmiştir.

Vâ'iza cün kılmazsın Muştafa medhîn temâm
Barı daim di ki cânım saña kırbân Muştafa (56b-54)

3.1.1.8. Arkaik sözcükler

Bu yazıda Türkçenin en eski ürünlerinde geçen ancak Türkiye Türkçesi yazı dilinde kullanılmayan bazı arkaik kelimelerin ve gramer unsurlarının halk türkülerinde yaşadığı gösterilmiş ve adı geçen unsurların anlamları üzerinde durulmuştur. Denebilir ki, bu sözcüklerle bugünkü gündelik hayatımıza tanıklık etmek söz konusudur: Sözcüklerin tümü, günümüz konuşma dilinde dolaşıma girmiş sözcüklerdir; Türk insanının bugüne ilişkin insanlık durumu, ancak bu sözcüklerle ve onlarla inşa edilen imgelerle dile getirilebilir.

Türk Dil Kurumu tarafından yayımlanan Türkçe Sözlükte arkaik ve arkaizm kelimeleri için aşağıdaki tanımlarla karşılaşırız: “arkaik: 1. Güzel sanatlarda klasik çağ öncesinden kalan. 2. Arkaizmle ilgili, eskimiş (söz veya eser). Arkaizm: 1. Konuşulan ve yazılan dilde, kullanımdan düşmüş olan eski söz ve deyim. 2. Kullanıldığı çağdan daha eski bir çağdan kalma bir biçimin, bir yapının özelliği.” Zeynep Korkmaz, Gramer Terimleri Sözlüğü'nde bu kavramları karşılamak üzere eski, eskicilik, eski kelime, eskilik terimlerini kullanır.³⁵

Bu bölümde Vaiz Ümmi'nin Mevlidi'nde geçen arkaik sözcükler ile kullanıldığı dönemden daha eskiye uzanan ve artık kullanımdan düşmüş olan, tespit ettiğimiz kelimelere yer vereceğiz.

³⁵Uçar, F.M.(2011). *Çağatay Türkçesinde Eski Türkçenin İzleri*. Nevşehir Üniversitesi, Fen Edebiyat Fakültesi, Nevşehir, s.1828.

Dağı (2a-10), ‘1. Dahi, de. 2. Bundan başka, aynı zamanda, hem de, ve... 3. Başka, Diğer. 4. Daha (Sıfatların başında). 5. Daha ziyade, daha çok. 6. Henüz, hâlâ. 7. Sonra, bundan sonra, artık, bir daha. 8. Yine, yine de, katı (2a-3), ‘1. Çok, çok ziyade, Pek, Şiddetli, iyice, sıkı, sıkı sıkı, gayret. 2. Ağır, acı. 3. Haşin, şiddetli, sert, kırıcı.’ Kendözin (4a-8), ‘kendisini’; pes (9a-11), ‘1. İmdi, o halde, öyle ise, öyle iken, öyle olunca, binaenaleyh, 2. Sonra, ondan sonra, ardınca, müteakiben, nihayet, 3. Hâsılı, hâsılıkelam, velhâsıl. 4. Ne zamanki. 5. İşte İssi (56a-8), ‘Sahip, Malik. ; Ağı (6b-8), ‘Zehirli’; ur- (63a-4), ‘Vur-’; kıyı (71a-son), ‘Hanı, Nerede’; uş (36b), ‘1. İşte, şimdi, 2. lünkü, 3. Ancak. ;tamu (77b-5), ‘Cehennem’ ;pek(8b-son),’ temiz’ ;imdi (2a-6), ‘Şimdi’;kında (71a-4), ‘Nerede’ ;ayıt- (36b-2), ‘Söylemek’ ;guya (17a-10), ‘Çünkü’ ;tiz (5b-8), ‘Hızlı.

3.1.2. Metnin Muhteva Özellikleri

Va'iz Ümmi'nin incelediğimiz bu eseri Dinî Tasavvufî alanda edebiyatımızın önemli bir türü olan mevlid'dir. Kısacası, tasavvuf şiir diline kendi damgasını vurmuş; kendine özel sembolik bir dil meydana getirmiştir. Divan şiirinde bu sembolik dilin etkisi büyük, sürekli ve belirgindir. Bunun dışında bazı tasavvuf terimleri de şiirde geçer.

Bu terimler arasında “miskin”, “padişah”, “ışık”, “zikir”, “vaiz”, “aba”, “telkin” gibi tarikat ile ilgili olanları, kişinin kendisini sadece Rabbine muhtaç hissetmesi demek olan “fakr”, maddi âlemden uzaklaşmayı çalışan “nefs” ve bunun için gerekli olan nefsi terbiye etmek olan “terbiyet”, Allah’a yakınlık kazanmış olma hâli ve bu hâle sahip kişi anlamına gelen “arif”, en son bu yolun sonu ateş anlamına gelen “nur”, ve bu nura kavuşan “pervane” Allah’ı zikir eden kişilerdir. Bütün varlık âleminin varlığın kendisinden olma şartıyla aslında tek olduğu düşüncesi olan “vahdet”, tek ve bir olan mutlak varlığın dışındaki bütün varlığın adı olan “mâsivâ (=Allah dışındaki her şey)”, vahdete erdiğinde kişinin kendi varlığını Yaratıcı’nın varlığında yok etmesi demek olan “fenâ (=yokluk)”, bu hâle eriştiğinde asıl süreklilik ve ölmezlik olan “beka(=ebedîlik)”, Allah’tan başka bütün eşyayı ve insanları bırakmak demek olan “terk” gibi tasavvufî terim ve kavramlar da şiirde yer almıştır.

Bütün bu anlamlara gelen kelimelerin yanı sıra Kuran’ın ne kadar değerli olduğu, Hz. Muhammed’e salavât getirmenin önemi, imanın ve islamın şartlarını yerine getirmenin her Müslümanın ödevi olduğu eserin genel olarak vermek istediği mesajlardır.

3.1.2.1.Mevlid bölümleri

3.1.2.1.1 Destani kız çoğazını (1b-6a)

Bu bölümde, Rahim, Hâkim ve Gaffar Allah'ın isimleri zikr edilerek, Peygamberlerin efendisi kıyamet gününün şefii Muhammed (s.v.s)'e şükür edildikten sonra sahabeyi mükerreme Ebu Bekir, Ömer, Osman, Ali ve göz bebeği Hasan ve Hüseyin zikr edilmiştir.

Sonra müellif asıl hikâyeye geçerek çok güzel bir kızları olan üç kişiden oluşan fakir ve dindâr bir aileden bahs etmiştir. Şeytanın ailenin fakirliğini fırsat bilerek aileyi dinden nasıl uzaklaştırdığı anlatılmaktadır.

3.1.2.1.2. Şiir kız ve firkatıdır (6a-8b)

Şiirin bu bölümünde, ailesinden ayrılan kızın annesine hasret dolu bir şiir söylemesi. Kıssadan hisse çıkararak, dini iyi bilen kimselerin dinlerini dünya uğruna satmayacaklarından söz edilmiş sonunda ise Peygamber efendimize salavat getirerek şiirin bu bölümünü tamamlanmıştır.

3.1.2.1.3. Haza mevludi ennebi salla Allah'u aleyhi ve sellem (8b-9b)

Şair bu bölümde ise metnin esas yazılma sebebi olan, Peygamber efendimizin doğum gecesini anlatır. Besmele ile başlayarak bu çalışmayı tamamlamak için Allah'tan yardım ister. Kendi zatı, kavlı, sıfatı ve fiilleri ile sadık kalpleri muvafak eyleyecek olan Allah'ın adını esmayi hüsnayı zikr edip tevhid etmiştir.

3.1.2.1.4. Der tevhidi bari taali (9b-10a)

Baki olana hamd ve şükür ederek, yer ve gökyüzündeki tüm mahlûkatın zi'l-Celal ve 'l-Kemal'in emrinde olduğundan bahs edilmiştir.

3.1.2.1.5. Ta kıyamet söyle nursa bu kelam

3.1.2.1.6. Bes bu âlem ta ki tutukca nizam (10b-11b)

Sonra, hikâyenin özüne geçilerek hayrul mahlûkat El Ahmet, Muhammed, El-Mahmûd ve El-Mustafa olan Peygamber efendimizin doğumu anlatılır, gerçekler ve hakikatler Hz. Muhammed'in nurundan doğduğu, onun çeşitli meziyetleri, bütün güzel sıfatları ve güzel huylarının övüldüğü bu bölümde onun vasfedilmez bir varlık olduğu, onu anlatmaya ne gecelerin ne de gündüzlerin yetmeyeceği anlatılır. Sonra

gönülleri ferahlatarak dört halifenin ve onlardan gelen iki cevherin Hasan ve Hüseyin'in övgüsüne geçilmiştir

3.1.2.1.7. Medhi seyyidül mürselin (11b- 12a)

Peygamberlerin efendisini Muhammed (s.a.v.)'i medh ederek, onun yüzü suyuna saadetle dolan ehli arş, onun ismini görünce Allah'a onun kim olduğunu sordular. Daha sonra övülerek, onun gibisi bu kâinata gelmedi hakkın rahmeti ve hikmetiyle kâinatın ve arşın sırrını çözdüğündrn bahs edilmiştir.

3.1.2.1.8. Gerdiler siz bula siz evden kuş (12a-15a)

Hz. Muhammed'in aşkı ve derdi ile salavat getirin çünkü kurtuluş sadece onun yolu ile mümkündür diyen şair; insanın yaratılma gayesini bilmesi gerektiği ve bu gayenin de yaratıcısına kavuşmak olduğunu belirtmiştir. Ehli dine bu dünyanın fani olduğundan bahs ederek içinde insanın misafir olduğunu ve haktan başka her şeyin fani olduğunu, mağrur insanın sonunun ise pişmanlık olacağından bu bölümde bahsedilir. Demek ki, insanın yaratılma sebebinden söz edilip insanın, pervane gibi yanacağını bilmesine rağmen bu gayenin; Allah'ın nuruna kavuşmak için hep cehd ettiğini belirtmiştir.

Mâsiva tütmiş cihâni cümle rû
Küllî şeyün halikün illa vechehü (12b-18)

Hz.Lokman peygambere telmih edilerek ölüm konusuna burada ayrıca değinilmiştir.

Didiler Loqmâna üç biñ yaşaduñ
İşbu dünyâ haqqına sen ne didüñ (12b-22)

Bu kapudan girdim diñlenmedüm
Ol kapu çıkdum uş anlanmadum (12b-24)

3.1.2.1.9. Ta kiyamet söylenürse bu kelam

3.1.2.1.10. Pes bu âlem ta ki tudukca nizam (15a-16b)

Bu bölümde şair, Allah'ın yüceliğiyle oluşan nuru Muhammed'den bahs etmektedir. Allah'u talaa âlemlerin efendisi Hz. Mustafa'nın yaratılmasını emretmiş

Allah'ın kudreti ve lutfu ile nuru Muhammed oluşturulmuştur. Kâinatların bu Nuru vasf etmekten aciz kaldığı anlatılmıştır. Nuru Muhammed Allah'ın kudreti ve haşmeti karşısında terledi. Bu terinin suyundan yerlerin ve göklerin, köpüğünden ise denizlerin oluştuğundan, nuru Muhammed'in kâinatın oluşmasına sebep olduğundan ve onun her şeyin aslı olduğundan bu bölümün sonuna kadar bahs edilmiştir.

3.1.2.1.11. Kala Allah'u tabaraka ve taala (16b-17a)

Bu bölümde ise müellif insanoğluna, "Ey insanoğlu, şunu bilesin ki sen o nurun bir parçasısın, içine şekki girdirme; bunun kanıtını ise ya Kuran-ı Kerimde ya da hadisi şerifte bulacaksın" diye nasihat verilmiştir.

3.1.2.1.12. Ta kıyamet söylenürse bu kalam

3.1.2.1.13. Bes bu âlem ta ki tudukça nizam (17a-17b)

Şiirin bu bölümünde, genel olarak insanlara eskilerin rivayetlerini dinleyip Allah'ın kudreti ile ruhu Muhammed'in en güzel şekilde çizilip ona dünyanın güzelliğinin bahş edildiğinden bahsedilmiştir. Sonra müellif okuyanlara sade bir Türkçe ile seslenerek herkesin üzerine düşenin, bu nimetleri başıslayana ibadet etmek olduğu, ruhu temizleyen ve terbiyelendiren beş namazı kılmanın gerek olduğu şeklinde öğütler vererek insanlara yol göstermeye çalışılmıştır.

3.1.2.1.14. Elhissa minel kissa (17b- 18b)

Müellif, insanın diğer canlılardan ayrı olduğundan söz etmiştir. Yüce Allah'ın insanları en güzel şekilde yarattığını ve insanı duyu hissi ile özelleştirerek etrafındakileri anlayıp kalbi imanle doldursun diye Hz. Muhammed'in ümmetinden olduğunu bilsin ve her şeyde cenabı hakkın hikmetinin var olduğunu idrak etsin diye yarattığını belirtmiştir.

3.1.2.1.15. Kala elnebi aleyhi selam levla mürebbi (18b-22a)

Bu bölümde Hz. Muhammed'in doğumundan, annesi Emine hatun'un o mübarek gecede melaikeleri gördüğünden, Hz. Muhammed'e nübüvvet müjdesinin verildiğinden bahs edilmiştir.

Sonra müellif, Peygamber efendimizin "eğer mürrebi olmasaydı rabbimi bilemezdim. " hadisi şerifini dile getirerek insanoğlundan dünyayı iyi izlemesini, yüce yaradanı iyi tanınmasını, Allah'a dua edip onu çok zikr ederek gönülleri

aydınlatan Muhammed'in ümmetinden olduğu için şükür etmesini ister. Allah'u sübhanahu ve teala'nın dünyayı; âlemlerin ve peygamberlerin efendisi Muhammed (s.v.a)'le süslediğini anlatılmıştır.

Bölüm sonunda ise, güzellikte eşi olmayan melaikelerin eve girdikleri ve ellerindeki üç bayrağın birini doğuya birini batıya birini de Kâbe'ye diktikleri ve o gece Mekke'nin nurla dolup, gaflet ehlinin derin uykularından uyandığı anlatılır. Bilsin ki o nuru görmeyenin gözü ve kalbi kördür. Allah 'a dua edelim ki gözlerimiz ve kalplerimizi açık tutsun diye dua ederek şiirin bu bölümünü tamamlamış olur.

3.1.2.1.16. Haza medh hatimi er-rsol (22a-27b)

Bu bölümde ise müellif Hz. Muhammed'in gelişiyile küçük ve büyük âlemleri, felekleri hatta Kaabe'yi müşerrefe'nin, Mescidi Aksa'nın ve dünyanın bile dengesini değiştirdiği anlatılır. Müellif Peygamber'imizin gelişiyile mucizeler getirdiğini taşlar, ağaçlar, kuşlar ve denizlerin bile Hz. Mustafa'yı medh ederek dile geldiğini, şeytanın gökyüzüne yükselemediğini, putların kırıldığını ve melaikelerin Peygamber efendimizin evinin etrafını tavaf ettiğini, efendimizi doğar doğmaz gökyüzüne götürdüklerini, annesinin ondan ayrıldığı için üzüldüğünü, melaikelerin ve cennetin bekçilerinin efendimizin nübüvvetini müjdelediğini anlatmıştır.

Daha sonra peygamber efendimizin bir mucizesine yer vererek avladığı çakalıyla Peygamber Efendimize gelen ve efendimize inanmayan arabinin islamiyeti kabulü anlatılır. Peygamber efendimiz hayvana rabbin kimdir diye sorduğunda; ölü hayvan kelimeyi şehadet getirmiştir. Bunu gören arabi Peygamber efendimizin doğru olduğuna inanır ve kelimeyi şehadeti getirerek islamiyetini ilan edilir.

Bu bölümdeki beyitlerde söz sanatları da çokça kullanılmıştır. Söz sanatlarından mübalağaya sıkça başvurulmuştur

3.1.2.1.17. Ta kiyamet söylenürse bu kalam

3.1.2.1.18. Pes bu âlem ta ki tudukca nizam (27b-28a)

Bu bölüm ise Kıssadan hissedir; insanı kötülüğe sevk eden nefis, kalbi helaka sürükler.

3.1.2.1.19. Ta kıyamet söylenürse bu kelim

3.1.2.1.20. Pes bu âlem ta ki tudukca nizam (28a-30a)

Müellif bu bölümde Peygamber efendimizin iki mucizesine yer vermiştir. Biri, Peygamber efendimize sığınarak ondan yardım isteyen Habeşi Kureyşi'nin mucizesidir. Diğer mucizesi ise su mucizesidir, Peygamber efendimizin şerefli parmakları arasından çıkan suyu tüm ordunun kana kana içmesi anlatılmıştır. Bölüm sonunda her kim ki ruhu Muhammede varırsa kıyamet günü şefaatine nail olacaktır diyerek nasihatte bulunmuştur.

3.1.2.1.21. Haza medhi seyydi elmürselin (30a-31a)

Bu bölümde ise Allah (c.c.)'ın Peygamber efendimize kâinatın ve esmai hüsnanın sırrını bildirdiği, on dördüncü gecede onu en güzel şekilde yarattığı, Peygamber efendimizin ise tek dileğinin ümmetine şefaati olmak olduğu anlatılmıştır.

3.1.2.1.22. Ta kıyamet söylenürse bu kelim

3.1.2.1.23. Pes bu âlem ta ki tudukca nizam (31a-34a)

Bu bölümde ise sahibini Allah'a şikâyet eden devenin mucizesine yer verilmiştir. Peygamber efendimiz (s.a.v.) devenin sahibini çağırarak onu devesiyle yüzleştirir. Efendimize selam vererek kelimeyi şehadet getiren deveyi gören deve sahibi kendinden utanarak efendimizden kendisini affetmesini istemiştir. Daha sonra bu hikâyeden ibret alarak kendimize insanlığımızla neler yaptığımızı sormamız istenilir. Cuma gününün Müslümanlar için ne kadar önemli olduğunu ondan dolayı Cuma namazlarına herkesin katılmasını isteyerek peygamber efendimizin ruhuna salavat getirilmiştir.

3.1.2.1.24. Ta kıyamet söylenürse bu kelim

3.1.2.1.25. Pes bu âlem ta ki tudukca nizam (34a-38a)

Bu bölümde müellif, putlarıyla Peygamber Efendimize gelip önünde iki defa secde ederek ve her birinde de kelimeyi şehadet getirerek İslamiyetini ilan eden ve buna rağmen içindeki nefreti ve küfrü atamayan Ebu Cehil'in kıssasını anlatmıştır. Her kim ki Peygamber Efendimizi ve sünnetini takip ederse Allah'ın yüzünü bulacaktır. Biz de dünya hayatını dinle satın alanlardan olalım ve Allah'ın nuruyla yanalım diyerek bizlere öğütler vermektedir. Miraç gecesinin Peygamber

Efendimizin doğum günü olduğunu söylemiş ve efendimize bin bir salatu ve selam getirerek bölümü tamamlamıştır.

3.1.2.1.26. Kala Allah taala ve Allah'u mütiimmü nurihi (38a-44b)

Allah'ın emri ve kudretiyle İslamiyet'in yayılmasından bu bölümde söz edilmiştir. Ebu Cehil ve Ebu Lehep gibi Peygamber efendimize eziyet eden kâfirlere putlarının hiçbir faydası olmayacağı belirtilmiştir. Sonra şair, Allah resûlüne duyulan saygıyı ve muhabbeti içtenlikle anlatır. Çünkü Peygamber efendimiz her şeye rağmen kendi nefsinden korkmadığını, fakat kendi ümmetinden korktuğunu söylemiştir. Peygamber efendimizin bu sözlerine Ümmü Hani'nin dayanamayıp ağladığını anlatır. Rivayete göre o gece Ümmü Hani'nin evinde isra ve miraç gerçekleşti. Peygamber efendimiz Cebrail aleyhi elselamla birlikte el burak'a binerek kuduse uçtular. Peygamber efendimiz Kudus'un içinde iki rekât namaz kılarak bereketlendirdi. Daha sonra göğün yedinci katına yükseldi.

3.1.2.1.27. Haza medhi elsuli ve nimeti elasıl (44b-54b)

Şiirin bu bölümünde, Peygamber efendimizin isra ve miraç gecesinde gökyüzüne yükseldiğini, efendimizin cennette etrafında melaikeylerin her gün tevaf ettiği bir evinin olduğunu, efendimizin arş katında ezan sesini duyduğunu ve duyduğu ezanın bir Cuma hutbesi olduğunu anlatarak insanlara Cuma gününün önemini hatırlatmaktadır. Daha sonra efendimizin yolunun sidra ağacına devam ettiğini ve gökyüzünün her bir katında meleklerin dört semavi kitabı okuduğunu anlatmaktadır.

Göğün yedinci katına gelince orada gaypten bir ses efendimize selam vererek onu arşa götürmüştür. Peygamber efendimiz burada levhi mahfûz, arş teala ve kursiyeye vardı. Peygamber efendimizin kalbi ferahladı ve ümmetine dua etmeye başladı ve böylece iki sevgilinin buluşması gerçekleşti.

3.1.2.1.28. Kala Allah taala men caa bilcenne (54b-84a)

Bu bölüm şiirde beyit sayısının en çok olduğu bölümdür. Müellif yine bismi Allah ile başladığı bu bölümle birlikte eseri tamamlamış olacaktır. Çünkü Allah adı her şeyin anahtarıdır.

Metnin bu bölümünde Peygamber efendimizin yeryüzüne dönüşünden bahsetmektedir. Gecenin mucizelerinden bir diğeri ise bırakıp gittiği yatağı daha

soğumamıştı hala sıcaktı. İbret alarak masiyetlerden ve nefsin şehvetlerinden uzak duralım, O'nun buyruklarını daima yerine getirelim diyerek ve onun gibi konulara değinilmiştir. Çünkü biz Muhammed (s.a.v) ümmetindeniz.

Yüzümüzü kibleye çevirerek marifete varmak için kâinatın yaratıcısının sırlarına bakalım. Bunun yolu ise sadece namazla ve Kurânı Kerim'le mümkün olabilir diye öğüt veren şair bunların insanın tek dostu olduğunu belirtmiştir.

Şair, Paygamber efendimizin ölümünden bahsederek eserin son bölümüne gelmiş olur. Paygamber efendimiz öldüğünde yerin göğün, melaikelerin bile ağladığını, son haccını da tamamladıktan sonra ümmete seslenerek vaaz verdiği anlatılmıştır.

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

MATERYAL VE METOT

4.1. MATERYAL (İNCELENEN NÜSHANIN TANITILMASI)

Eser Milli Kütüphane’de bulunmaktadır. Sat,25.x.1962 Mustafa Kayhan Ankara1946 Milli Kütüphane Yazmalar Koleksiyonundan Ankara- milli Kütüphanenin yazma eserler bölümüne aktarılmıştır. 06 Mil Yz A 512/2numaralı iç ve dış olarak 200x140-145x110mm boyutludur. Kâğıt türü meşin cilt olan eser Sırtı kahverengi meşin, kâğıt kaplı, mukavva bir cilt. Eser, Osmanlı edebiyatı ile ilgilidir. Yaprakları rutubet lekeli. Tahribat görmüş harekeli nesih bir mevlidir.1a, 83b, 84a varakları ıslanmış bir haldeyken 4a numaralı varakta bazı kelimeler okunamaz haldedir.7b numaralı varakın ise eksik olduğu tesbit edilmiştir. Bu beyitler dipnotlarda gösterilmiştir. İncelenen eser 84 varaktır, yazı şekli ise nesihdir. Beyitler arasında da bölüm başlıklarında başka kırmızıyla çizilip sonradan düzeltilmiş bazı kelimeler göze çarpmaktadır.

4.2. TRANSKRİPSİYON METODU

Metnin transkripsiyonu yapılırken aşağıdaki hususlar göz önünde bulundurulmuştur;

- a) Metin çeviriyazı (fonetik yazı, fonetik transkripsiyon veya seçil yazı) sistemi kullanılarak düzenlenmiştir.
- b) Geniş zaman eki –dur, durur halinde gelip –vuz şeklinde de yer almıştır.
- c) Özel isimlere gelen çekim ekleri kesme işaretiyle ayrılmıştır.

4.3. TRANSKRİPSİYON ALFABESİ

Tablo: Transkripsiyon Alfabeti

ء	'
ا	a,e
آ	â
ب	b
پ	p
ت	t
ث	š
ج	c
چ	ç
ح	ḥ
خ	ḫ
د	d
ذ	z̤
ر	R
ز	z
س	S
ش	Ş
ص	ş
ض	ḍ, ž
ط	ṭ
ظ	ẓ
ع	'
غ	ğ
ف	F
ق	k
ك	k, g, ŋ
ل	l
م	m
ن	n
و	v, u, ū, ü, o, ö
ه	h, a, e
ی	y, ı, i, ī

4.4. METİN

Fâ'ilâtün/Fâ'ilâtün/Fâ'ilün

1.b

Destani kızcuğazın

Dîn yolına şatıldıgıdur

1. Evvel Allah adını yâd idelüm
Başlayuban söze bünyâd idelüm
2. Ol haqın taqdirini diñleyelüm
Cânla söz ma'nisin añlalyalum
3. Yârdan cemâle senün emin bulur
Kime kim dert verirse dermân verir
4. Hem raḥîmdir hem ḥakîmdir hem ğafûr
İdelüm her nefesde biñ biñ şükür
5. Evvela yaratdı ol peygamberi
Kıldı anı hem nebîler serveri
6. Şükür idelüm ümmetiyüz hem ânuñ
Hem şefi'îdir ol iki cihânıñ
7. Çaryârı gönüller saklıdır
Ol Ebu Bekir Ömer Osmân 'Ali'dür
8. Kırratel 'ayn Ḥasan hem Ḥüseyn
Hem bulardır Kerbela'da vü şehid
9. Anlaruñ rûhı içün yâ İlah
Cümlemizi yârlıĝa ey pâdişâh

10. Kime kim senden 'inâyetler ola
Katre ise ol hemân 'ummân ola
11. Söyleyelim bir 'acâyib dâsitân
Dünile gündüze beşzer bu hemân
12. İbtidâ firkatıla hasretle hemân
İnehâ şâdilige erdi revân
13. Her kime hağdan 'inâyetler ola
Gedâ ise ol hemân perişân ola
14. Bir zamânda bir kimesne varıdı
Ol kişinuğ dünyâlığı yoğıdı

2.a

15. Hağ aña virmişdi bir kız hemân
Hübidi maḥbûbidi 'aklı tamâm
16. Cân gönül toymaz idi bağışına
Gelsen imdi dünyânuğ bağ işine
17. Fağarak dîne key katı yanmışıdı
İlla dîn yolında key tırmışıdı
18. Hağ te'âli anlara virmişdi belâ
Ne çâre ol işe çün hağdan gele
19. Atası miskîn iken yoḥsuldı
Bir yahûdinüñ malı yavlağ buldı
20. Çekdi bulardan dünyâlık elini
Neye erdi gel gör imdi ḥâlini

21. Ar u 'avret ol kızıla üç kişi
Hak te'âli gör ne kıldı bu işi
22. Kalmadı lokmâ bularda yemege
Gayret eyler kimesneye demeye
23. Üç gün üç gece yiyecek bulmadı
Aclığından gözi uykuya varmadı
24. Üci dahı üç gece ac yatdılar
'Âciz olup nice kanlar yuddılar
25. Konşı cuhûd anuñ hâlin bilür
Turdı cuhûd anuñ evine gelür
26. Geldi eve o Kurânı ol cuhûd
Diñleñ imdi ne diser ol hasûd
27. Cuhûd bir gün söze tutar anı
İder ey konşı severim ben seni
28. Cuhûd ider ne direm diñle saña
Dir müslümân sözüñi söyle baña
29. Yisi viridi aña bir dem idi
Ey müslümân di baña hâluñ dedi
- 2.b
30. Cuhûd ider dirliğüñ nedür senüñ
Guşşada mı yâ ferahla mı cenüñ
31. Cünki şordı ol cuhûd dirliğini
Ol müslümân didi taqşırılığını

32. Ol müslümân derdile âh eyledi
Nideyüm dir cünki Allah eyledi
33. Acılığa ki katı olduk zebûn
Faqr odından yüregimiz oldu hûn
34. Üç gün oldı bir lokmâ yok yiyesi
Kimsemiz yok hâliñüz ne diyesi
35. Âvuç olısar 'avretimile kızum
Hâlum işbu saña söyledim sözüm
36. Ol cuhûda hâlinden verdi haber
Gözi kanla tolubu yandı ciger
37. Ol cuhûd aña idür kaygu yeme
Tengri ir göre seni bir hoş deme
38. Saña ben bir söz diyem ger dutasın
Guşşadan sen şalığa yetesin
39. Ol müslümân nedür aña nitmek gerek
İşbu işe nice em etmek gerek
40. Ol cuhûd idür keñez işidür ey yâr
Ger dilersen saña ola bahtiyâr
41. Dinüñ terk eyle bizim dîne gir
Gel buta tab ka'beye eyleme dir
42. Câzû dînünden dönüben bîzer ol
Mûsa dînin tut bizimile yâr

3.a

43. Tâ ki cümle mâlumun yarısını
Sağa virem ger işidürseñ beni
44. Mâlimum al yarısın sözimi tut
Bây olasın ger işidürseñ ögüt
45. Hem dahı ol kızını virgil baña
Sözimi tut bî-dirîg direm saña
46. Raız olub sözümi vir kızunu
Yok dirsın di bileyim sözüni
47. Benümle bu iki işi kıluñ
Yoħsa üçünüzde acılıktan ölüñ
48. Ol müslümân didi mühlet vir baña
Bir göreyim ħatûnum ne dir baña
49. Ol müslümân evine vardı işid
Söyledi ne kim dedise pelîd
50. 'Avretine ol sözi bir bir revân
Söyledi ol mal'ûnun sözün hemân
51. Ne kim ol mel'ûn didise söyledi
'Avretine kül ma'lûm eyledi
52. İşidicek sözi 'avret âh didi
Düşdi uşşı getdi yâ Allah didi
53. Yine 'aqlın dirben tırdı o rû
Gözledi ħan toľub geldi girü

54. 'Avret ider zinhâr ey mahremüm
Ey benim dildârı yârüm hemdemüm

55. Bunca yıldur dirilüz biz bile
Sen berü gel bulardan etmegile

3.b

56. Key şaşkın kim seni şeytânı la'în
Âldamasûn malılla terk itmedîn

57. Ol cihânı bu cihâne şatmagıl
Dünyâ için dînüni terk etmegil

58. Biz bu yoqsullığa razı olmışuz
Bu deme şükri kanâ'at kılmışuz

59. Yoqsullık günü gibi gün kıanda var
Yâ Muḥammed dîni gibi kıanda var

60. Sen Muḥammed dînini elden kıoma
Saqla imânuḡ 'ahduḡı şıma

61. Olmasun kim didigüni dutasın
Varub dîni dünyâlığa şatasın

62. Ol la'înuḡ sözini işitme yana
Cân fedâ olsun Muḥammed dînine

63. Kıo bizi sen açlıkla ölelüm
Dînimiz yolında kıurbân olalum

64. Ol Muḥammed dîni üzre kim ola
Yarın anuḡ manşûbı dîdâr ola

65. Ol müslümân 'avretine dir sözüñ
Ac susuz hâli nola kızuñ
66. Biz cileyni aclığa ol doysa mı
İşbu yolda böyle kâim dura mı
67. Ol nigârın bu sözi diñlerdi
Cân icinde derdile iñlerdi
68. Anurdı haddan gecdi bularuñ sözi
Babasına söyledi kız bu sözi
- 4.a
69. İdür ey baba ölürsem nola
Ben başımı kômışamdur bu yola
70. İslâm ehli dînin elden kıoya mı
Ölmeğiçün kimesne dîn kıoya mı
71. Ben miyim size muvâfık olmayan
Yâ Muḥammed dîni üzre olmayan
72. Ben bu dînden ayrılmağa irmegem
Cân virem ben bu dînim virmeyem
73. Tut baba sözümi işit sen benüm
Sizün için kurbân olsun bu cânüm
74. Size bir söz diyeyin billah tutuñ
İRte beni bâzara iletüñ şatuñ
75. Kızım dime beni tañlamasunlar
Bu işden bir nesne añlamasunlar

76. Kârâvaşdur şatarım bunı digil
Namı al taħıla virüb yegil
77. Beni terk it dînüñi terk eyleme
Şaħla dînün civâna merk eyleme
78. Dönme dinüñden şaħın ğıl dînüñi
.....³⁶ likle oda yakma cânuñı
79. Bir kişiyeye vereceksiz hûz beni
Ve³⁷
80. Var ilet bâzara beni ey ata
Dide dellâle ver kim şata
81. Sözüñ işit maşlaħat şöyle durur
Ol cuhûduñ boynun ur kim az durur
- 4.b
82. Cün işitdi işbu sözü anası
İydür kızum ey cânımıñ pâresi
83. Gönlimüñ eglencesi sevgülü yâr
Hiç duyamı seni şatmağa ciğer
84. Ne dilile nice şatam ben seni
Dime ħasret odına yakma beni
85. Keşi bağrın kese ilte şata mı
Daħı vara ol ğayğuya bata mı

³⁶ Islanmış olduğundan okunmayan kelime.

³⁷ Islanmış olduğundan okunmayan beyit.

86. Ol kız iydür siz idüñ ne kılalum
Nice 'âcizliğile yakılalum
87. Üc kişi acûz xanı bir loqmâ yok
Sâkin olmaz nefis ölmeyince tok
88. Cünki bu acılığla biz qalavuz
Qasdıla olsavuz kâfir olavuz
89. Her kim ol qasd eyledi kendü özine
Eyle bil kim zâlim oldu özine
90. Gider imân şöyle qalur bî-gümân
Tâ ebed qalur tãmûda câvudân
91. Dîni dünyâya şatub ölmek bî-dîn
Görmeyesin yarın tãmûnuñ o dîn
92. Dîn yoluna şat beni şakla dîni
Qomuşam yoluñuza başı cânı
93. Siz beni terk eyleñüz dîn yoluna
Dîn ele girmeye kız oğul buluna
94. Anası dağı nâcar uydu söze
Qızını şatılmağa virdi rıza

5.a

95. Didi bâri şatma ğarîb ehline
şatarisen ğarîbe olur fenâ
96. Ger şatarsan kızımı şâruluya şat
Ğarîbin el bey'ini yâbâna ât

97. Şâruluya şat göre tûram yüzünü
Her vakda bçri işidem sözini
98. Ol gün ol işi koydular yarına
Kim kızın ilete Dımışk pâzârına
99. Tâ karâvaşlar gibi kızın şata
Aldı vardı bâzâra görün ata
100. Kızını virdi ol dellâl eline
Yâ ilahi kimesnü³⁸ 'âyâline
101. Dünyâda kimse bu hâle irmesün
Hiç kimesne böyle miskîn olmasın
102. Çünkü kızını şatmağa virdi yiğit
Dedi dellâla benüm sözüm işit
103. Sen bunu ğarîb adıla şatmagil
Şarlûdan özgeye hem beğ etmegil
104. Aldı dellâl ol kızını kıldı mezâd
Şarlûdan kimse anı almadı zâd
105. Şarlû halkından birisi almadı
Şarlû ol huri hiridâr olmadı
106. Gerci bunlar tedbîr itdi serseri
İlla tengri taqdîridür ileri
107. Müşteri oldu kızına bir ğarîb
Ol dağı bir gözlü idi kör 'acîb

³⁸ Metinde kimes şeklinde yazılmış, fakat kimse şeklinde olmalı.

5.b

108. Ol ğarîbün bir idi hemân gözi
Anasından şöyle toğumadı özi
109. Ol kâder müşteri oldu ol ğarîb
Aldı anı atasından yalvârîb
110. Kıza atası kız bahâsı altûnı
Aldı mahrûm oldu kızından cânı
111. Hoca aldı kız elini eline
Girü döndi gitdi kendü yoluna
112. Döndü aña didi ol mâhı münîr
Hoca baña bir sa'at destûr vir
113. Tâ helâllik dileyim varîb aña
Ol kişiden kim beni şatdı saña
114. Anuñ çün kim ben anuñ evüne
Küçücükden gelmişdüm ben yana
115. Hakkı vardır benim üzerümde çok
Kim görmeğe destûr vir dime yok
116. Virdi destûr yürü var eğlenme tiz
Girü gel tiz gideyüz kim yola biz
117. Ne diriseñ hocaña varğıl digil
Girü tiz gel yanıma anı koğıl
118. Geldi ol kız atasın esenledi
Anama benden selâm eyle dedi

119. Ben şatıldum Mustafanun 'ışkına
Biñ cânım var ise fidâ olsun yana
120. Sen benüm sevgümi gönlüğün den çıkar
Kıl Muhammed dînini sen üstüvâr

6.a

121. Ey babâ benden anama it selâm
İt görünce anamı kılsun anam

Şi'ir kıız

Ve firkatidür

1. Ol baña eylige şanan benüm anam
Mihribânum sevgülü cânım anam
2. Faqr elinden göyünüb bişmiş anam
Fırkatımın nârına düşmiş anam
3. İki gözi yaşa garķ olmuş anam
Cevre yaña yollara baķan anam
4. Beni şatdurmağa gönderen anam
Derdimile bağrın yanduran anam
5. Beni yâvî kılub bulmayan anam
Kanda gitdügümi bilmeyen anam
6. Firkatim ağûsını içen anam
Düşünde görmekile gicen anam
7. Beni ğurbet eline şalan anam
Kendü ardımdan baķa kıalan anam

8. Yetdügüm yerleri gözleyen anam
Girdügüm yolları izeleyen anam
9. Ger şorar olursa senden hâlimi
Diyesin hoşdur diyü ahvâlimi
10. Bir yiğit şerlü degül aldı şatun
Diler anı ilte idine hatûn
11. Zinhâr ey baba şorarsa saña
Nice gedür diler dirse aña

6.b

12. Cümle ebrûşüm giyer digil tonı
Tâ ki guşşayıla gecmeye günü
13. Digil aña zinhâr evden çıkmasun
Kız 'ayâllarun yüzine bakmasun
14. Nitekim kızlar göre benüm begi
Hasret odına yana yüreği
15. Gözi cevre yaña yollara baқа
Derdi hasret anı odlara yaқа
16. Göresi gelüb beni isterise
Kime şatun baқа göster dirise
17. Zinhâr anuñ yüzüne cıgırmağıl
Kakuyuben sevgü beni urmağıl

18. Anasından ayrılıcağ kızılar
Anaları meler³⁹ anı öziler
19. Ataların sevdiği oğlanıdır
Kız 'ayâllar anaların cânıdır
20. Gör âhi bu dünyâda neler olur
Kızısından ayrılan meler ölür
21. Kızıdan ayrıldı evde meleye
Cevre yaña göz dutuben dileye
22. Emânet olsun babâ cânın için
Hatırın yıqma anın benim için
23. Ben adımı dağdım o şad karavaşa
Bilemezem ki ne gele kara başa
24. Cün ayrılık düşdi baba araya
Nice merhem ola buña yaraya

7.a

25. Bir dağı yüzi gözi görem mi ben
Yâ garîbliğda varub ölem mi ben
26. Garîbliğda ata ana özleyem
Görmeyem ben dört yaña yol gözleyem
27. Bu yañadan yeller ese söyleyem
Ata ana koqusunu isteyem

³⁹ Metinde meler şeklinde yazılmış, neler şeklinde olmalı.

28. Yel getüre meger kokuñuz baña
İmdi baba elvidâ' olsun saña
29. Ten nice gide tatlu cândan ayrıla
Bir kıyâs it gör ki hâl nice ola
30. Eyle didi babasına ol nigâr
Nice zamân ağladı ol zârı zâr
31. Atasın esenleyüb tûrdı uru
Hocasınun katına geldi girü
32. Hocasıyla cünki kız girdi yola
Kaldı anda atası şağal yola
33. Kuru gövde baķı kaldı gitdi cân
Oķ gibi kaddi anuñ oldı kemân
34. Göz peykârı seyl tudağı tebserür
'Avretinün yanına gelür girür
35. Kõdı 'avret önine ol altûn
Cünki 'avret baķuben gördü anı
36. Altûnı gördi kızını görmedi
Uşşı gitdi düşdü 'aķlın dirmedı
37. Cünki yanında görmedi ol işin
Nağâha birâh edüp değdi yaşın⁴⁰

⁴⁰ Sonraki sayfa eksik.

7.b

38. Atası geldi gördi kızını
Şükr idüben yire sürdi yüzünü
39. Didi ey kalmışlara meded iden
Kullarınuñ göñil dilegin viren
40. Hasetümi baña gösterdün şükür
Gönlümün kayguların şavduñ şükür
41. Ol niğârın cünki evde gördiler
Ol murâda ikisi sevündiler
42. Sen sevünmek dilersin ey yârâ
Tengri luğfindan seni sevündüre
43. Cân virüp 'ışkıla din algıl şatun
Ger kocâsın ger yigitsin ger hatûn
44. Ki şağın dünyâ icün dutma kîn
Dünyâ seven kişi de olmaya dîn
45. Cünki anlar üç gice ac yatdılar
'Âciz olup nice kanlar yuddılar
46. Üç gice üç gün ac yatdılar
Hâk yolunda hiç melûl olmadılar
47. Ümmet olan kişi böyle vardı
Ol nebîden şefâ'at umardı
48. Şimdi ki halde bu halk dünyâ için
Yalışurlar bir cuzuñ sevda için

49. Dîn bilen dünyâya dünyâ dimez
Uranı bir loqmâ bunlar yimez

50.⁴¹ arpa etmegi yedi
Âhu birâz gûn ümmet gele dedi

8.a

51. Buğdây etmegi yügüdüb yıllar
Kırı yinmez buña katık diler

52. Akcası olan ödünc virmeyeler
Gizleyeler Ka'be'ye varmayalar

53. Yâ zekavat⁴² verelüm dimeyeler
Hak yolına yedürüp yemeyeler

54. Bâylarun qalmaya hic mürveti
İtmeyeler ehli 'ilme hürmeti

55. Resûl idür ümmetüm degül bular
Cünki toğdı bulardan yâvuz hûlar

56. Şol ki benüm dutmayalar sünnetüm
Bes degildür onlar benüm ümmetüm

57. Ben bizârım işbu işlü kişiden
Ümmet olmaz bilmiş olsun işiden

58. Ne davâdur kim cânunuz yandurasız
Hak katında beni utandurasız

⁴¹ İslanmış olduğundan okunmayan halr gelmiş.

⁴² Metinde zekavat şeklinde yazılmış zekat şeklinde olmalı.

59. Cünki ol bilür işlerünüzü
Ne yüzile diyelüm suclaruñuzı
60. Baña ümmet haqqıa kul olmaduñuz
Sünnetümi farz hiç bilmeduñüz
61. Haq emrini dutmayanlar ey yarâ
Haq katında olısar yüzi kara
62. Tamâm oldı bunda bu kışsa ey yarâ
Vir şalavat 'ışkıla peygambere
63. Bunı yazdım yâdigâr olmağıçün
Okuyıcaq bir du'â kılmak icün

8.b

Haşa mevlüdi en-nebi şallallahu
'aleyhi ve sellem

1. Bismillahirrahmânirrahîm
2. Söze ismüllahi ile başlayalum
İşi 'avnüllahi ile işleyelüm
3. Haqun ismi haşını yâd idelüm
Bu göñül virânin âbâd idelüm
4. Cem' olalum cümle 'amı haşıla
Allah Allah diyelüm ihlâsıla
5. Fez görünü didi qurânı mübîn
Zikir kıluñ zıkr ide tâ ol mu'în

6. 'İşkıla Allah dise bir kez lisân
Diñülür cümle günâh mislü hazân
 7. Her neyi sevse kişi iş'âr ider
Dâ'ima zıkrin anuñ iksâr ider
 8. Da'vi kılmak dilile asân olur
Şadık olan kişide bürhân olur
 9. Severiseñ ol haqı göster güvâh
Turmasun disün dilün zıkrı ilâh
 10. Dâ'im ol zikirlerle hem-nişîn
Zira lâ yaşki celisüz zâkirîn
 11. İsmi pâk zâtı pâk olur zıkr eyleyen
Her murâda irişür Allah diyen
 12. İsmi pâk zâtı pâk ef'âli pâk
Vaşfi pâk âyâti pâk aqvâli pâk
- 9.a
13. Cismi cismâni degüldür ol ilâh
Rûhı rûhâni degüldür padişâh
 14. Bî-garaž cevher oldı ol raḥîm
Küfri yoḡdur eḡad ḡayyu 'alim
 15. İḡtiyâcı yoḡdur Allahü'ş-şamed
İrişür ḡalmışlara andan meded
 16. Kimesne andan toḡmadı ol kimseden
Cümle maḡluḡâtıdur gelüb giden

17. Sebkat itmez zâtına hergiz zamân
İnmez ağmaz münezzeh lâ mekân
18. Eylemez idrâk zâtına 'uqûl
Kimse bulamadı anuñ künhine yol
19. 'Âlemi vü külli vü cüzvîdür 'ayân
'İlmü vâhid birle biliyor bî-gümân
20. Taş içinde kurda rızkın rûzı şeb
Kim yeşil yaprağı virür bî- sebeb
21. Mü'min vü tersüne 'abdu şalîb
Muṭbahı hûnından alurlar naşîb
22. Kimisini bir pula muhtâc ider
Kiminüñ başına zerrîn tâc ider
23. Şunu ki reddi elile atdı ol
Küfri zulmet bahrine pes batdı ol
24. Her kimi desti kabûli cezb eder
Gözlerinde perde hiç kalmaz gider
25. Gâh cemâlinden götürüben niķâb
Cânı 'uşşâka düşürür iztırâb
- 9.b
26. Hem şecerden gâh olur kıllur nidâ
Gâh beşerden zâhir olur bu şadâ
27. Gâh hacardan gösterür ol bî-'amel
Söyle kim lemmâ tecelli lilcebel

28. Her işinde bî-nihâyet hikmeti
Zîra kim her neşeye var kudreti
29. Bir nazar kılmı kimden oldu işbu kevn
Fıkr kılmı kıandan bulurdı bunca levn
30. ‘Âlemün tertibini oldur düzen
Ademün naqşını oldurur yazan
31. Âşıkâre 'ilmine cümle guyûb
Örtülü 'afvıladur 'uyûb
32. Raḥmeti bî-ḥad fazlı bî-'aded
İrişür qalmışlara andan meded
33. Cümle maḥlûkât anuñ ḥamdindedür
Yerde gökde zindedür ger merdedür

Der tevḥidi Bârî

Te'âlî

1. Ḥamd saña yaraşur ey bî-zevâl
Kim qadimü lem yezelsin lâ yezâl
2. Fıkrü 'izüñe qalıpdur 'aqlı deng
Ḳudretün şerḥinde döñendi maḳâl
3. Adamuñ naqşını yazduñ bî-ḳalem
‘Âlemün resmini düzdüñ bî-melâl
4. Âsımânu ve encüme virdüñ ziyâ
Cennet icra ḥuri 'ayna hem cemâl

10.a

5. Âfitâb emrünüle olur nihân
Mâhdur hükümünde bedrügeh hilâl
6. Yok hilâl işünde hem şerrü haţâ
Yokdur şun'unđda hergiz ihţilâ
7. 'Aklı vü nefsü hükümüne olmışdur muţî'
İnsü cin emrüne kıılır imtisâl
8. Raĥmi kıılmaĥ cümle 'işyân ehline
Yaraşur iĥsanuĥa ya zül celâl
9. *Va'izun* 'işyânı coĥdur raĥmi kııl
Cümle 'işyân ehline yevme's-su'al

**Tâ kıyâmet söylenürse bu kelâm
Biñde biri olmaya bunuñ tamâm**

**Bes bu 'âlem tâ ki tutuĥca nizâm
Diyelüm hoş el-şalavatu ve's-selâm**

1. Şimdi bir vâcib daĥı iş var bize
İdelüm anuñ daĥı vaşfın size
2. Añalum an ki rabbül 'âlemîn
Kâyinât içre anı kııldı güzîn
3. Hem ĥabîbum didi muĥtar eyledi
Ķâmûsından anı ol var eyledi
4. Emir kııldı cün kalem çckdi raĥam
Kendü adıla adın kııldı zam

5. Olmasa ol olmazdı bu cihân
Yâdılmazdı zeminü asımân
6. Ne kim vardur bu 'âlemde eser
Cümlesinüñ aşıdır hayrül beşer

10.b

7. Cismidür bu kâyinât ol cânıdır
On sekiz biñ 'âlemîn sulţânıdır
8. Cümle 'âlemdür meselde bir şecer
Ol şecerde Mustafa durur semer
9. Şureta ger yemiş ağacdan beter
Ma'nide ağac yemişden gün tutar
10. Mustafa yemiş gibidür 'âleme
Zirâ şûri oğıl oldu âdeme
11. Bil haqîkat nûrı Aḥmed âdemüñ
Atasıdır belki cümle 'âlemüñ
12. Kâyinâtüñ aşlı oldurur 'ayân
Bu söze elḥâlķu minnidür beyân
13. Aşluñ Aḥmed nûrıdır bildüñ yaķîn
Aşluñ azıtma diyü olma key şaķın
14. Ḥaķķa mâ'il ol ki pir nûr olasın
Dâ'ima haķ diñe menşûr olasın
15. Bilişi gör Mustafaya cânıla
Şer'ini tut kıl namâz arkânıla

16. Mürşidü ve hadîdür Aḥmed cümleye
Nûr virür şer'i yoḥsula bâya
17. Enbiyâ cümlesi ḥaḳdan diledi
Ümmetinden ḳıl bizi anuḡ didi
18. Zirâ ol maḥbûbı ḥaḳdur bildiler
Bu temennâyı anuḡçün ḳıldılar
19. Kimse anuḡ irdüḡine irmedi
Hiç eḥad ol gördüḡünü görmedi

11.a

20. Oldurur dertlü göḡüllere devâ
Müḳtada o müctaba vü mürteḡi
21. Oldurur Ṭaha vü Yasin ḥamîm
Geldi şanında 'Ali ḥulḳın 'azîm
22. 'Alimu 'adil 'âli kâni cûd
Hem selimü'l ḳalbi ol saḥib vücûd
23. Münziru hâdî şehîdu vü hem ḥamîdu
Şâkiru meşkûr vü muḥtarı mecîd
24. Şöyle kim 'izzet virübdür ḥaḳ aḡa
Vaşf iderse cümle ḥalk oḡdan şuna
25. Biḡde birin yazubân şerḥ itmeye
Ger midâd olsa deḡizler yetmeye
26. Aḥmed vü Maḥmûd Muḥammed Muştafa
Her ki severse aḡı bulur şafâ

27. Mâhu sâl vü gice gündüz tâ kıyâm
Ruhına olsun şalavatü's-selâm
28. Her birisi hem dağı dört yarınuñ
Rukni olmuşdur şeri'at dârînuñ
29. Ol Ebu Bekir benevşe misk bu
Hem 'Ömer lale sıfatdur handaru
30. Cü semen 'Osmân'Ali huz yasemen
Cümlesini eriş şahni çemen
31. Hem iki konca Hüseyñile Hasan
Hüsñ içinde mihri mâha nice zen
32. Her biri kâmil mükemmel fil-'ulûm
Dîn günjinde bular kâ'n-nücûm

11.b

33. Kankısına tabi'i olursa kişi
Bil hidâyet irişüb önar işi
34. Cümle aşhâbıla alu ve't tabi'în
Rıdvânallahi 'aleyhim ecma'în

Medhi seyyidü'l-mürselîn

Ve hateme'n-nebiyyîn

1. Zi nebiyyü muhterem keylâdı rabbü'l- 'âlemîn
Seyyidi evlâdı adem fahri-cemi' ü'l-mürselîn
2. Hil'atı levlâka aña keydürüb ikrâmıla
Hem mübârek yüzine urdı sa'âdet

3. Gördi 'arş ehli yazılmış adı Allah adıla
Didiler yâ rab bu kimdür kim bile yazduñ adın
4. Hâlıkı 'izzetden irişdi hitâb anlar kim
Dostumuzdur 'âlem icre biz kıldık güzîn
5. Bir dem icre 'arşı kürsi hoş temâşa eyledi
Bir adımca gelmedi aña semavâtı zemîn
6. Mihbaţ ayâtı rahmetdür vücûdi cûd leh
Menbi' yenbû'i hikmet merbaţi hablü'l- metîn
7. Hüsrevi iqlîmi imân kaşifü sırrü'l-huda
Nokda-i sırrı ilahi merkezi perkâri dîn
8. Hücçeti ayât-i kibriyâ-yı ayât-i râyân haķ
Hemdemi şaddığı ekber hem rahı rûhı (ü'l-alemîn)
9. 'Arş âtı na'lını gûşına kıldı gûş
Na'lını tozın sürme gözlerine hûri 'ayn

Gerdiler siz bula siz oddan necât

'Işkıla derdile idüñ es-şalavât

12.a

1. Diñle ey ğavvâ bahrfı ma'nevî
Tâ ola pür bu durardan ma'nî evi
2. Her kimüñ ma'ni yüzinden gûşı var
Gûşına kılsun bu sözi gûş var
3. Şunda ki vardur başîret gevheri
Oldurur zâhir basîret gevheri

4. Gevheri bi-kîmet insân nuṭkıdır
Kim şadef gibidir insân nuṭkıdır
 5. Şöyle bil kim bunda zıkr olan kelâm
Evvelinden tâ ki olunca tamâm
 6. Her biri bir gevheri sulṭânıdır
Zîra medḥi ḥâtemi yezdânıdır
 7. Dime bu söz şâ'ire menvubdur
Muştafa mevlûdidür maḥbûbdur
 8. Câni dildene her ki muḥtârı sever
Hem daḥı evlâdı dört yarı sever
 9. Diñlesün bu sözi cândan zevķile
Tâ şafâ bula cân andan şevķile
 10. Hem bilinsünkim nedür nazma sebeb
Va'izi esved neyi kıllur taleb
 11. Bilesin maṭlûbı hem ṭâlib nedür
Nireden geldi bu cân kâlib nedür
 12. Evveliki aḥıruñı bilesin
Aña göre ta yarâguñ kılasun
 13. Cün ezelden 'avnullaha oldı yâr
'Âleme baқdum bi'aynü'l 'itibâr
- 12.b
14. Cümle fâni ser te ser bu kâyinât
Çaru penci hefti nuh hem şeş cihât

15. Yer gök aralığında insü cân
Geluben gider qarâr itmez hemân
16. Almağ virmek arada huyi hây
Kim güler kim ağlar işi âhu vây
17. Her biri bir işe olmuş mübtelâ
Bir şafâ ardınca var bi had belâ
18. Mâsiva tutmuş cihânı cümle rû
Küllî şeyün halikün illa vechehü
19. 'Âleme mağrûr olub gülen kişi
Ağlamakdur 'aķıbet anuñ işi
20. İşü dünyânuñ fenâdurur fenâ
Kim vefâsıdur anuñ 'aynı beķâ
21. Bir ekinlikdür diye buña resûl
Bunda anın anda bicer az vü bol
22. Didiler Loķmâna üç biñ yaşaduñ
İşbu dünyâ haķķına sen ne didün
23. Didi gördüm dünyâ-yı pür macerâ
Şanki iki ķapulu ķârubân serâ
24. Bu ķapudan girdim diñlenmedüm
Ol ķapu çıkdum uş anlanmadum
25. Zirâdâ'im handa hayvân bağlanur
Eyle şanma anda insâ⁴³ bağlanur

⁴³ Metinde inşâ şeklinde yazılmış insan şeklinde olmalı.

26. Dünyâya bil bağlayan hayvân olur
Şanma kim hayvân şufat insân olur

13.a

27. Kârubânı haqdur insân mu'teber
Pişüvâ-yı kârubân hayrû'l beşer
28. Çünkü kunduz sendağı bu hana pes
Yine tiz göçeceklige eyle heves
29. Nefsü hayvânı bağla vir 'alef
Ki şağın sermayeyi kıılma telef
30. Bir meta' al ki vaşanda gice ol
Haq katında ya'ni ola kabûl
31. Ger bu yüki kıılursan sengü hâr
Varıcaq menzile olur mûri mâr
32. Ne işi cün geldüñise anı kııl
Kavli haqqı sen saña eyle delil
33. Dünyâya makkâra tâbi' olmagıl
Sâye-i ferrâra tâbi' olmagıl
34. Geldüğüñ menzile var cehd ile sen
Zirâ imândandur hubbü'l-vaşan
35. Söz çokdurur dirisem olur tavil
Ma'siyet bi-had 'amel gayet kalili
36. Sözlerimi işiden kâmil şanur
İki gün yoldâş olursa uşanur

37. Bu havâ-yı nefse bağladı yolum
Hırşıyla tûli 'amel tutdı elüm
38. Vaḳti fevti oldu aḫardı sac şaḳâl
Defterüm oldu siyah yüküm vebâl
39. Yârın anda nice varam ḫafrete
İrdi 'ömrüm aḫıra vaḫasrete

13.b

40. İş bu ḫalıla gecürdüm günlerüm
Gaflet uyḫusunda daḫı dünlerüm
41. Fikri kıldum ḫâlimi didüm nidem
Beyle azuḫsuz yola nice gidem
42. Şöyle kim tar oldu 'âlem başıma
Şansın aḫu katıldı aşıma
43. Fikr baḫrinde gönül ḫayrânıdı
ḫasret odından ciger bir yanıdı
44. Kim bu 'âlem icre ḫalmışdum ḫarîb
Derdüme isterdüm da'im ḫabîb
45. Çünkü bildüm kimseden irmez meded
Bes didüm ḫoş yâ Muḫammed yâ eḫad
46. Nâḫehân ilhâm irişdi bu dile
Himmeti ol Muştafanuḫ hem bile
47. Yadıma geldi ḫadisi Muştafa
Ol eserden cânıma iredi şifâ

48. Bu yidikim didi ol şahib kitâb
Bir kişi şoralar yevmü'l-ħisâb
49. Defterinde yok sevâbi göreler
Süriyeler anı oda süreler
50. Ağlaya feryâd ide zârı kıla
Hak te'âla rahm idüb yârı kıla
51. Diye kim ol kulumı âluñ gelün
Şucunı bağışladum anuñ bilün
52. Cennetüme döndürün iltün anı
Yesün içsün hemdahı görsün beni

14.a

53. Diye ol kul kim feraħdan rabbenâ
Ne sebep oldu bugün ben miskine
54. Bu işe lâyıķ 'amel kılmamışam
Nice eylük eyledim bilmemişem
55. Hak diye dünyâda bir söz söyledün
İşidenün cânı vü göñlüni toyladun
56. Ol sözün bir dostumı kıldı feraħ
Hoş geldi göñlüne gitdi tereħ
57. Çünkü sen bir dostumı şâz⁴⁴eyledün
Göñlinün virânın âbâd eyledün

⁴⁴ Metinde şaz şeklinde yazılmış, fakat şad şeklinde olmalı

58. Bende seni şâz kıldım bi- melâl
Yürü var dostlarımla gör cemâl
59. Bari didim cünki yok bende 'amel
Dil söylerken virür fırsat al
60. Say'ı ideyüm bende bir söz söyleyüm
Ol sözi derdime dermân eyleyüm
61. Ola bir gün bir Allah dostunuñ
Göñline hoş anla ol sözüm anuñ
62. Şevki arta haqqâ kurbet bula ol
Şevki olana açılır haqqâ yol
63. Haq te'âli raħm idüp luţf işleye
Şucunı 'af eyleye bağışlaya
64. Hem resûlün 'izzetine ol kerîm
Yeri mi eylemeye nâru caħîm
65. Hem daħı cümle Muħammed ümmeti
Yerleri ola ħuzanuñ (hudânuñ)cenneti

14.b

66. Pes 'inâyet idüben fetħ oldu ol
Muştafanuñ cümle medħi oldu ol
67. Kudretüm yetdükce tâ ki söyledüm
Ol ħabîbuñ mevlîdin nazm eyledim
68. Daħı vaşf itdüm anuñ mi'râcını
Ol gicede menzili vü minhacını

69. Hem didüm aḥir anuḡ seyrânını
'Âlemi lâhûtiye cevânını
70. Ümmetinüḡ işin itmâm itdüḡin
Bu fenâdan ol beḡâyâ gitdüḡin
71. Şöyle kim aldım deḡizden ḡaḡresin
Şanki irdim güneşinden zerresin
72. Nazm ḡıldım dâsitân itdüm anı
Bir gülistân bositân itdüm anı
73. Tâ ki 'aşḡı anuḡ cem' olalar
Kim pervâne kimi şem' olalar
74. Ravzayı firdevse döne encümen
Raḡmete ḡarḡ ola şubḡetde olan
75. Acıla cânda tecelli gülleri
Oḡuya bu sözi ḡaḡ bülbülleri
76. Direler bu gülüstanuḡ güllerin
Diḡleye bositân bülbülleri
77. İşidenüḡ cânına vire şafâ
Görünü gele cemâli Muştafa
78. Bu şafâdan unıdalar 'âlemi
Devlet ânuḡ kim bula ol ḡoş demi

15.a

79. Perdeler ḡalmaya aradan gide
ḡaḡ cemâlinden niḡâbı ref' ide

80. Gönli bahri kiminüñ bur cûş ola
Kiminüñ cânı cemâla tûş ola
81. Kimisi bir ahile menzil 'âla
İrişüb maqşûduna maqbûl ola
82. Kimisinüñ gözleri giryân ola
Kimisinüñ ciğeri biryân ola
83. Cünki bu sözi kıllalar istimâ'
Kim vecde ola kimi kıla semâ'
84. Cümle gamları gide gönli hoş ola
'Işk şarabından kamu sarhoş ola
85. Bu fakîri ola kim yâd ideler
Hayırla kılub du'â şâd ideler
86. Yâ ilahi 'af u kıblı 'işyânımız
Şakla ahir demde hem imânımız
87. Raḥmet eyle cümle yoḥsula bâya
Raḥmet aña şıdkıla amîn diye

**Tâ kıyâmet söylenürse bu kelâm
Biñde biri olmaya bunun tamâm**

**Pes bu 'âlem tâ ki tuduḡca nizâm
Diyelüm hoş es-şalavat ves-selâm**

1. Diñle imdi söze ağcz idelüm
Bu maqamda hoş ser-ağâz idelüm

2. 'Anṭalibe virelüm gülden haber
Mestü lâ ya'kıllara mülden haber

15.b

3. Başlayalum şoyı başdan şıdkıyla
Tâ gönüller havzı anuñla tola
4. Sözi aşlından 'ayân eyleyelüm
Bilmeyenlere beyân eyleyelüm
5. Diyelüm maṭlûbı hem ṭalib nedür
Nireden geldi bu cân kâlib nedür
6. Şundan ögdin kim bu kevnidi 'adem
Yazmamışdı daḥı levḥ üzre kalem
7. Daḥı âdem şeyi mezkür olmadın
Yir gök cennet vü ḥûri olmadın
8. Gizlü gencidi şıfâtında ilâh
Zarfu mazrufda münezzeḥ padişâh
9. Diledi ol genci kıla aşıkâr
Kılalar anı ṭaleb leylü nehâr
10. 'Âşıku ma'sûk adı anıla
Şem' ola pervâne yanmağana(ı)la
11. Pes iradet kudrete oldu behem
'Aynı ma'ni şureta cün oldu
12. Refi' kıldı ḥaḳ cemâlınden niḳâb
Tâ ki meftûḥ oldu ebvâbi kıbâb

13. Nûrı vechi pertevniden ol eḫad
Şanii vü kıyyûm ve luḫfı bi-'aded
14. Muştafa nûrını îcâd eyledi
Kudretine göre bünyâd eyledi
15. Nice biḫ yıl terbiyet kıldı aḫa
Daḫı andan sicde emr etdi buḫa

16.a

16. Sicde kıldı ḫaḫka ol nûrı imâm
Sicdesinde kıldı biḫ ḫoş tamâm
17. Sicdesi anuḫ huzurı 'ayn idi
Evvel aḫirir nûrı 'ayn idi
18. Pertevünden nûruḫ ol rabbü'l-beşer
ḫoş yaratdı şöyle bir ulu gevher
19. Şöyle ol nûra nokşan gelmedi
Hiç kemâlından anuḫ eksilmedi
20. Gevhere bir kez nazâr eyledi ḫaḫ
Doymadı gevher hemân oldu iki şâḫ
21. Adasında gevherüḫ on dürül nûr
Vaşfını dil söylemez kıldı zuhûr
22. Şâfisinden anuḫ Aḫmed rûḫını
ḫaḫ yaratdı ol Muḫammed rûḫını
23. Birisinden daḫı envâru ḫekîm
Eyledi ḫoş vechiyle 'arşı 'azîm

24. Hâk yana⁴⁵ kıldı nazar ol gevhere
Heybetiyle şöyle kim ol cuvhere
25. Eridi gevher şu oldu kıldı cûş
Bir ulu heybetlü deñiz oldu hoş
26. Geldi kef şu üstüne çıkdı buhâr
Yeri ol kefden yaratdı bir qarâr
27. Gökleri kıldı buharından şunuş
Dön didi dönmek oldu işi anuş
28. 'Arşı ol şu üstüne kodı kadîr
Hüccetidür bu sözüñ kavli başîr

16.b

Qalallahu tabaraka ve te'âla
Ve kâna'arşuhu 'ala el mai

1. Hikmetiyle nûrı 'arş üzere kodı
Yâ habîbim nûrı bunda tur didi
2. Nice biñ yıllar anda ol nûrı kebîr
Sicde zıkr kıldı haqqı dâ'im ol nezîr
3. Kimsniden dañı ervâhı ra'ûf
Yâ redîb tertibiyle kıldı şufûf
4. Bağısı ger zıkr ola tavîl olur
Söz cuçalur hem mürâd ırağ olur

⁴⁵ Metinde yana şeklinde yazılmış, yine şeklinde olmalı.

5. Bu kadar sözden dağı budur mürâd
Kenzi mahfinuñ tılsımı ola küşâd
6. Cün bilindi neymiş aşlı vücûd
Bu vücûdı 'âleme kim kıldı cûd
7. Varlığa nûrı Muḥammeddür sebab
Cümle şey andan durur kıılma 'aceb
8. 'Ulvi süfli ger mürekeb ger basîṭ
Ger kebîr ger sağîr ger vasîṭ
9. Ger dişü ger düni sa'ati zamân
Evvel aḥir cümle bugün vü mekân
10. Baṭîn vü zâhir nufusıla 'uḳûl
Cümle andan oldurur aşlı uşûl
11. Hem ma'âdin dağı ḥayvani benât
Terbiyeti birle mevlid ümmihât
12. Cünki bildüñ evvel aşluñ neymiş
Gelmedin cânuñ senüñ ḳandayımış

17.a

13. Dive uyma aşluña gel tabi' ol
'İşkıla şıdkıla söze sâmi' ol
14. Süvi zannıla seni kıılma saḳîm
Şekki ḳoy tâ ki ola ḳalbüñ selîm

15. Her ne söz kim söylenür var hücceti
Yâ hadîsü yâ hu⁴⁶ kur'anül-ayeti

**Tâ kıyamet söylenürse bu kelâm
Biñde biri olmaya bunun tamâm**

**Bes bu 'âlem tâ ki tuduğça nizâm
Diyelüm hoş es-şelavat ve's-selâm**

1. Dinleyene râvîler virür haber
Hâtimi ahîr zamandan naql ider
2. Kudreti birleyene ol padişâh
Muştafanun pâki rûhın ol ilâh
3. Hüsni zibayıla şöyle ber kemâl
Eyledi tavûs gibi virdi cemâl
4. Hem yaratdı ol hayâ gözgüsini
Hem yakîn ağacını dinle beni
5. Tavûsi ol ağac üstünde kodı
Emri kıldı gözgüye bir bak didi
6. Rûhı Aħmed gözgüye kıldı nazâr
Gördi kendü şuretin hayru'l-şuver
7. Şükri minnet birle ol şahib vücûd
Hakka beşer kerre heman kıldı sücûd
8. Rûhıla mir'âtı cün cem' oldılar
Ol şecerde çünke vuşlat buldılar

⁴⁶ Metinde hu şeklinde yazılmış hoş şeklinde olmalı.

17.b

9. Ara yerde bize toğdı maide
Derlü ni'met ici tolu âfaide
10. Ya'ni sicde oldu bize beş namâz
Toludur ici münacat vü niyâz
11. Şükri ni'metlerinüñ bilevüz
Emrini tutub namâzı kılavuz
12. Nûra bata göñlümüz cânımız
Luţfıla haķ 'af ide 'işyânımız

Elhişsetü**Minel-kışşa**

1. Gel berü gel şıdķıla ey 'ışķ arı
Diñledünse cândan bu sözleri
2. Yana sözün ma'nısına ol qarîb
Kim bu işlerden saña vardur naşîb
3. Ümmet olduñ Aħme'e cünkim ey yâr
Kışşalardan saña daħı hişşe var
4. Kıdretin izhâr kılûb müste'ân
Bâtınuñda zâhir itdi bir nişân
5. Bir şecer gibi seni var eyledi
Hem göñül gözgüsin izhâr eyledi
6. Daħı bu cân tãvusın anda ķodı
Ya'ni bu ķamûsın sende ķodı

7. Cân gönül gözgüsine bakmak diler
Nûrını gönüle bırakmak diler

8. Avda nefsün buldı gör nider
Gönlüni ol nûrdan mahrûm eder

18.a

9. Cünki taḥkîkile tevḥîd idesin
'Ârif olub terki taḥlîd idesin

10. Gözüñ acub uyḥudan uyansın
Şıbkatullah rengine boyansın

11. Ol ḥaḳḳı her yerde hazır göresin
Cümle ḥaletünđe nâzır göresin

12. Nagehânı cezbeyi raḥmân ire
Cânûña tâ ol ḥaḳîki cân ire

13. Tağıda nefsün bulıdın cezbeler
Şoñra bundan gör neler kopanalar

14. Gönlüñe ol dem nazar kıla bu cân
Tâ görine gözine sırrı nihân

15. Ya'ni ḳalbün pâki mir'âtin göre
Baḳub anda kendünün zâtın göre

16. 'Ârif olur rabbine kılor sücûd
Cünki ḥaḳḳa kendüde buldı şuhûd

17. Sicdesi ya'ni fenâsıdur ânuñ
Ol fenâ 'aynı beḳasıdur cânuñ

18. Ol eserden gönlün olur hamile
Müddeti ölmez bunun eyyâmıla
19. Dem gelür bir demde bir oğlan toğar
Meşriki dilde mahi tabân toğar
20. Cünki gördün toğdı ol ferzende dil
Sen dağı bir dağı toğdün bellü bil
21. İki kerre toğmayınca dir resül
'Âlemi sırdan açılmaz âña yol

18.b

22. Gör yumurda cünki kuşdan toğdı hoş
Bir keret toğmağıla olmadı kuş
23. Kabuğıla hic yumuda uça mı
Söyle cân söz hiç yumurda uça mı
24. Turur altında kuşun ol bir zamân
Kudreti birle virür haq aña cân
25. Yarılıb kabı gider yumurdanun
Zindelige döner adı mürdenün
26. Yüri toğarana yemek yedürür
Terbiyet kılar aña hem ucurur
27. Bâz olur pervâz ider evin alur
Şâh eline konmaa lâyıq olur
28. Terbiyetsiz kimse haşıl olmadı
Bi murabba kimse rabbi bulmadı

**ala en-nebbi aleyhi selam levla mürebbi
Ma 'arefte rebbi adaa resu'l-Allah**

1. Cn gönülden bu yolda key duru
Sa'yi ıl bir tabir mürebbiye iri
2. Hmmet ide t ki telın eyleye
Bu tarık saa tıbyin eyleye
3. Aa gözünü menzil ki iresin
Ha göziyle haı zahir göresin
4. Cn gönül oa oar cümle beden
Tabi' olur gönüle cümle bu ten
5. Tertibile cn yumuda oldu u
Sende bundan sonra ins⁴⁷ oldu u

19.a

6. İ bu halu ıdına budur nin
Sicde ıla ba zıkr ide lisân
7. Pes gerekdür sicde-i kr idevüz
Mutafa gitdgi yola gidevz
8. Ol habibn 'izzetine y rahım
Eylegil mavi bize dar'ul-na'ım
9. Dile imdi yana⁴⁸ feth olsun kelâm
Nrile olsun gönül gitsün zlm

⁴⁷ Metinde insa eklinde yazılmı insan eklinde olmalı.

⁴⁸ Metinde yana eklinde yazılmı, yine eklinde olmalı

10. Şevkile ne söze başlayalum
Sünbülün talına gül eşleyelüm
11. Gül budaklarına konsun 'andelîb
Bu havada söylesün medhi habîb
12. Sözüle sözi muqarrer kılalum
Tâ ki 'uşşâkı mühayyer kılalum
13. Ateşi 'ışkıla dilesün idelüm
Zemherir nefsinı nevrûz idelüm
14. Himmetile yanduralum bir çırâk
Nûra ğarq olsun şufâhâni 'arâk
15. Zıkr idelüm Muştafa ecdâdını
Niredendür diyelüm bünyâdını
16. Hâk te'âli çün yaratdı ademi
Kıldı ademle müzeyyen 'âlemi
- 19.b
17. 'Ademün alnında Aħmed nûrını
Kodı didi saña devlet bil bunı
18. Nûrı Aħmed dost dilinde müdâm
Dürlü razı söyler idi ol humâm
19. Cümle esmâ-yı bilürken ol şafi
Sözi nûruñ aña olurdu ħafi
20. Nûrı ħaqq alnına kıldı 'ubûr
Nûrıla ol daħı hoş buldı sürûr

21. Şit toğdı nûr aña seyr idüb
Pes anuşa vardı andan da gidüb
22. Vardı kaynana ve mihyayıla hem
Geldi uñnuñ alnına nûrı kerem
23. Turmadı andan dañı gitdi yana
Geldi tanuñ necinuñ alnına
24. 'İzzetine Nûhı anuñ buldı necât
Dañı gelmedin görüñ zi m'ücizât
25. Same hem er fahşede hem ğabire
Falığa az ğûya hem dañı nide
26. Tâ ki İbrahim irdi ol kamer
Turdı alnında nice şâm u seher
27. Ol sebebden kıldı bes rabbü'l en'am
Nârı Nemrûdı aña berden selâm
28. Geldi İsmâ'il cün nûrı kerîm
Hak fida kıldı aña zibhu 'azîm
29. Kime kim irse o nûruñ devleti
Artardı ol kişinüñ 'izzeti
- 20.a
30. Bañnu vañnu şulb ve şulb seyr ide
Kimisi ata oldı kimisi dede
31. Tâ ki 'Abdullahı irdi nevbeti
Nûrıla ol dañı buldı şevketi

32. Vaqt erişdi tâ ki nisyânı kerem
Şöyle kim oldu şadef ağızına hükm
33. Tâ ki gevher düşdi bir genc haneye
Ya'ni irişdi atadan hem anaya
34. Âmine hatûn Muhammed anası
Bir şadefdur kim nebîdür danası
35. Oldı 'Abdullahdan ol dem hamile
Geçdi nice hafta mâh eyyâm ile
36. Tâ rebi'ül evvel ayı toğıdı cün
Cânına şeytânıñ örüldi düğün
37. On ikinci düşenbe gicesi
Diñle kim oldu hikâyet nicesi
38. Hağ te'âli ol gice emr eyledi
Kudretile bi-teleffuz söyledi
39. Dedi Cebraile di ehli semâ
Eylesünler baña çok hamd û senâ
40. Bu gice tesbîh efzûn ideler
Olmasun kim himmeti dîn ideler
41. Cenneti rıdvan sizin eylesün
Hûri 'ayna dağı telkîn eylesün
42. Cennetüñ kapuların acsun kamu
Kimseye zağmet degürmesün tamu

20.b

43. Kim bu gice ol nebiyyi muhterem
Bileler kim 'âleme başar qadem
44. Çağıruban Cebrail kıldı nidâ
Bilüñüz ehli arz ehli semâ
45. Bu gice toğar bilüñ bedri tamâm
Nûra 'âlem ğark olur gider zulâm
46. Yeri gök ehli qamûsi ol gice
Muştafa 'âşıkları ucdan uca
47. Sözleri şevqile cümle ğaşı 'âm
Zikri tesbiğ es-şelavatü ve's-selâm
48. Anası dağı neler dedi neler
Görüben işitdüğini naql eder
49. Didi evümde yaluñuzdum hemân
Geldi bir an heybetile ol zamân
50. Ey yer ehli ey gök ehli bilüñüz
Qudra irdüñüz varısa bilüñüz
51. Kim bu gice içre ol şahib 'âlem
Bu zeminüñ başına başar qadem
52. Şarka ğarba hükmi anuñ tolısar
İsteyen ğakkı anuñla bulısar

53. Ehli küfri şöyle kılsar 'adem
Nesh idiser cümle dinini hem
54. İşidicek bilmezem dir nolmuşam
Şanasın bi-'aql bi-cân olmuşam
55. 'Aqlümü cem' eyledüm durdum uru
Gözüm acdım çünkü baqdum yuğaru

21.a

56. Eyle şandum nûra garğ olmuş tenum
Hoş ferhlendi sevindi bu cânım
57. Gözlerümden tâ ki ref' oldı hicâb
Evime girdi melekler bi-hisâb
58. Dağı gördüm havada bir döşek
Düşdi hoş vechile anı melek
59. Bir melek dağı elinde üç 'âlem
Vaşfını dil söylemez yazmaz kalem
60. Ka'benun şâmında dikdiler birin
Biriniğ maşrıqda kıldılar yerin
61. Birisin dağı anun mağribde hem
Dikdiler hoş vechile ey pür hümem
62. Mekke şehri nûra garğ olmuşıdı
Ehli gaflet uyğuda kalmışıdı
63. Ger felekde şöyle kim yüz biğ kamer
Zâhir olsa görmez hiç bi-başar

64. Cümle 'âlem ici ger pür nûr ola
Görmez yolunu ol kim kör ola
65. Ki şağın gönlün gözü kör olmasun
Gözi körden nûrı hağdur olmasun
66. Gözlerünjî 'ibret ile açâ bak
'âlemünjî ici tolu durur sebağ
67. Bir sebağdur kim olu ebsâr oğur
Her biri fanzuru ile asâr okur
68. Muştafa nûrula 'âlem tolu
Göz gerekdür anı göre bahtlu⁴⁹
21.b
69. Cânun Ağmed cânıla bilişmedi
Bunda anun sevgisine düşmedi
70. Hağğı görmeyen kör anun gözidür
Bil bu sözler ehli hağğun sözidür
71. Bunda kör olan göz anda dahı kör
Hağ kelâmı beyle der gel oğı gör
72. Göz kubâs olsa görünmez anda şey
Görine mi anda nûrı pâkı hay
73. Acğıl ey hağ gönlümüz gözümüz
Rûzi şeb dâ'im bu durur sözümüz
74. Çün yağîn oldiki ol server gele
Ol gice düşdi cihâna gulgule

⁴⁹Vezni bozmamak için metinde bahtlu şeklinde yazılmış, bahtlı şeklinde olmalı.

75. Muştafanuñ anası dir kim 'ayân
Gözlerüm gördü gidür işbu beyân
76. Ev divârı nâgehâni yarılub
Geldi üç hûri ki ğayet hüsni hûb
77. Biri geldi öñüme oturdı hoş
Kolumı omuzuna götürdi hoş
78. Hem didi üstüme bırakğıl seni
Senüñicün göndürübdür haq beni
79. Baña hem çok çok beşâret eyledi
Anası olduñ resûluñ sen didi
80. Şuşadı yendi yüregüm key qatı
Virdiler bir şüşe tolu şerbeti
81. Cünki açdüm nûr oldum şanasın
Geldi bırak kuş qanadıyla hemîn

22.a

82. Hoş şıgadı kuvvetile arqamı
Didi baña şimdi bulduñ hoş demi
83. Toğdı ol dem raħmeten lil'âlemîn
Nûra ğarq oldu semâvâti zemîn
84. Nice yüz biñ şalavât ve's-selâm
Ruħına olsun ile yevmi el-qıyâm

Haza medħ hatimü'r-resul
Ve hadîü's -sebil 'aleyhü's-selâm

1. Çün geldi bu mura-yı 'âleme bil ol yüz
Ez 'âlemi kübra
 2. Pür oldı kamu nûrıla qalmanı zılmâ
Der esfeli 'ali
 3. Gelmeseydi 'âleme ol hoca-i levlâk
Olmaz idi eflâk
 4. Vad' olmaz idi yeryüzüne Ka'be vü Mina
Hem Mescidi Akşa
 5. Cümle 'urûc eyledi rûhı muşavver
Kat itdi münâzil
 6. Seyrân izzdüben sidre-i hem nez-i uhra
Tâ cenneti me'va
 7. Kıdd vü leb vü hüsninden anuı buldı vücudı
Adamda sucûdı
 8. Ez cümle melek ins ve cinnü ez kevser tûba
Tâ cenneti hağra
 9. Şerh ider anuı saçını sureyi ve'l-leyl
Ender sağunu hay
- 22.b
10. Yüzinden anuı zâhir olur dâniş esmâ
Vağtı ki tecelliye
 11. Ol gice ki toğdı şâhı kayinât
Aşıkâr oldı nice mü'cizât

12. Taş ağac dile geldi söyledi
Muştafayı her biri medh eyledi
13. Anı söyledi tuyûri ve hoş
Dağı ırmağlar denizler kıldı cûş
14. Ol giceden berü şeytanu racîm
Göge yol bulmadı dağı ol la'îm
15. Tağı kisri şöyle kıldı zelzele
Düşdi küffaruñ icine velvele
16. Save buhri yere gicdi serteser
Kimse bulmadı şudan anda eser
17. Ol mecusiler odı kim varıdı
Nice yıllar yedikim yanarıdı
18. Kılmadı od ocağında anlaruñ
Haqqı koyub ol oda tapanlaruñ
19. Çok kiliseler yıkıldı pişügem
Kıldı altında kişişler oldı hem
20. Ayaşofyanuñ dağı mevlûd günü
Kubbesi yıkıldı maşrıkdan yanı
21. Şonra yana yepdi Rumuñ kâfiri
Dağı bellüdür yeñi yapıları
22. Cümle putlar düşdi yüzi üstüne
Gör ne 'izzet virdi ol hoş dostuna

23.a

23. Mekke kavmi ölüleri bî-hilaf
Ol gice Ka'beyi kıllurlar tavâf
24. Sicde kıldı Ka'be gör diler tamâm
Düşmedi bir taş hic kıldı kıyâm
25. Ka'benüñ tıldı ici tengri onı
Gördiler işitdiler cümle bunı
26. Rükne rükne Ka'benüñ viridi selâm
Hem didiler toğdı ol hayrü'l enâm
27. Tıldı 'âlem ici gılgul ol gice
Cümle zerrât oldı bülbül ol gice
28. Sözleri cümle Muhammed müdhati
Vir şalavat sen dağı ol cenneti
29. Nice bunlardan dağı gayri nişân
Anası didi ki gördüm bî-kumân
30. Bir bölük atlu melekler irdiler
Ev divârı yarıluben girdiler
31. Yedi kez evüm tavâf eylediler
Hem biri birine hoş söylediler
32. Kim beşâret olsun Ahmeddür gelen
'Âlemin şâhı Muhammeddür gelen
33. Yana kendü özümü yâvi kılmışam
Bir zaman hayran oluban qalmışam

34. Yana'aqlım cemi' kıldum başıma
Şöyle kim meşgûl oldım işime

35. Diledi gönlüm ki oğlumı görem
Bağruma başam bir emzürem

23.b

36. İstedüm bulamadum ol serveri
Şöyle kim oldum bu cânımdan beri

37. Yandi bağrum yüregüm oldu düğün
Yaşlar aqdı bu gözümde ol gün

38. Eyle şandum hûriler iletdiler
Cennete bile aluben gitdiler

39. Gördüm evüñ bucağında şu'le var
Eyle şandum anda bir şu'le yanar

40. İler vardum gördüm oğlanum
Yüregüm ditredi qaynadı qanum

41. Sicdeye urmuş yüzini ol imâm
Hem götürmiş parmağın söyler kelâm

42. Yüzi nûrı gün gibi berq urur
Anı gördüm geldi gönlüme sürûr

43. Diledüm kim elüme alam görem
Hem mübârek yüzüne yüzüm sürem

44. Pes havadan yana bir heybetlü un
Dir ki alın kimse aña vurmasun

45. Varıban anı yerinden götürüñ
Götürüñ bunda işini bitürüñ
46. Ol dem icinde melekler geldiler
Ol gözüm nûrın öñümnden aldılar
47. Götürübeni havaya gitdiler
Bilmedüm kim varub anda nitdiler
48. H̄asretile aldum anda ben h̄azîn
Derdile zarıla ıldum ben âzîn

24.a

49. Yüzümü sürdüm yere çok ağladum
Fırat odıla yüregüm taqladum
50. Nesne gelmez cün elümden nideyüm
Oğlumı isteyü anda gideyüm
51. Meger ol h̄adan ola dermân yana
Oğlanımı getüre alan yana
52. Yana gitdi gözlerimden perdeler
Geldi yana nûrdan perverdeler
53. Ya‘ni kim yana melekler geldiler
Oğlanımı hem yana getürdiler
54. Gelmişidi ol demde bile ey aı
Cennetün apucısı rıvân daı
55. Aldı rıvân anadınıñ altına
Muştafa eyi ocdı hem döndi yana

56. Virdi dilin ağızına göre kim nider
Emer Aḥmed dilini hoş hoş yudar
57. Didi 'ilmile hikmetdür amdu gün
Mar'ifetden hoş ni'metdür amdu gün
58. Bulduğun ḥaḳdan senün kim bulısar
Her sözün 'ilmi ledünni olısar
59. Yana rıdvân işitgüm neyledi
Bir yüzük çıkardı hoş mühr eyledi
60. Ya'ni iki umuzı ortasına
Başıben mühr itdi tengri ḥaşına
61. Oldı ol mühri nübüvvet yazılı
İsim 'azamdı yüzünde ḳazılı
- 24.b
62. Bir gügercinün yumurdası ḳadar
Aḳ bigidi yazılı bil ey peder
63. Muştafayı hoş ziyâret itdiler
Ġayb olup yerlü yerine gitdiler
64. Degdi nevbet baña vardum yanına
Derdüm irişdi hemân dermânına
65. Götürüb yüzümi sürdüm yüzüne
Hem mübarek ellerini gözüme
66. Yüzüme baḳdı benüm 'âḳil gibi
Nice 'âḳil 'âlemu kâmil gibi

67. Sünneti olmuş saçılmış tozu
Sürmelenmiş dağı hem iki gözi
68. Ak şûfa şarmışlar cismini
Nice şûfdur kimse bilmez ismini
69. Deprenûr tutaıkları söyler sözi
Elini âydur şanasın güneş yüzi
70. Kulağum ağızına virdüm dinledüm
Söyldüğü sözi bildüm anladum
71. Hakkâ bağlayub gönülden himmeti
Dirdi va ümmeti va ümmeti
72. Bundan okudıñ dağı toğmadın henüz
Gelürdi dâ'im andan işbu söz
73. Şubhı şâm ağlardı karnımda müdâm
Ümmetin hakkdan dilerdi şubhı şâm
74. Tıflıken ol diler idi ümmetin
Sen kocalduñ terk idersin sünnetin

25.a

75. Aduñ ümmet ümmet işi sende yoğ
Şer'ine işüñ mühâlif var çok
76. Gice gâfil uyğuda gündüz heva
Gecdi ömrün şöyle kılduñ bî-neva
77. Bir kez âh idüb ölümün şanmaduñ
İşbu fâni dünyâdan uşanmaduñ

78. anı ata anı ana oqlanu
Aır anlar gibi olur hlun senun
79. Elunile abre odu anları
Gozunile gordun ol olenleri
80. Her kisinun calisub cem' itdugin
Hasretile bunda koyub gitdugin
81. Cumle gordun bilmedun kendu ozunji
Lezzeti dunyaya tutun yuzunji
82. Malı mulki cumle elden gidiser
Cun senun degul nedur bu derdiser
83. Senun oldurur elunile viresin
Hak te'ala yoluna yeduresin
84. 'Aqilise eldeyiken ihtiyar
Ahiret aziginı bilgil ey yar
85. Suratu pirdur veli oqlan isun
Gosterur halunı yolda isun isun
86. 'Aqillise ehli hakkı yoldaş it
Hal bilenleri sana haldas it
87. Didiler bir pire evlen sen daı
Didi balig olmamisam ben daı
- 25.b
88. Balig olmaz kimse olmadın veli
Ma'rifet yokdur heman soyle dili

89. Ey diriġâ vaġtimiz fevt eyledük
Elümüzle biz bize gör neyledük
90. Da‘vayıla dilimizde söz çok
Ĥazreti Ĥaġġa varcaġ yüz yok
91. Meger ol Ĥaġdan bize ire ‘aġa
Luġfi birle maġv olur sehvi Ĥaġa
92. Setri ġıla zira kim ssettardur
'Afvı ġıla Őucumuz ġaffardur
93. Her ki Őucın bilüb istiġfar ide
Ĥaġ te'âla zıkrini tekrar ide
94. Hem resûline Şalavat vire ol
Cennete gire murada ire ol
95. Ĥazretüñe yüz uruban ya raĤîm
Diyevüz uş estegfiru'llallahel-'azim

26.a

96. Şöyle kim ya 'Âyişe baġa bu dem
Ĥalib oldu üstüm nûrı ġadem
97. Ĥorġaram kim gevde mi götüre nûr
'Arşı raĤmâne hemân ġıla 'ubûr
98. Ümmetimün arasında gitmeġi
Dilemezem bunları terk itmeġi
99. Râviler idür ki bir gün bir ‘Arab
Kim bahadurdı ‘Arab icra 'aceb

100. Mustafayı sevmezidi ol kişi
Hoş degüldi ehli imânla başı
101. Çıkdı sahraya meger bu fikirle
Tolmuşıdı ici taşı mekrile
102. Gezeriken gördi bir kertâkele
Kava kav⁵⁰ tutdı getürdi ele
103. Anı bir eski bize şardı yana
Şokuban şakladı anı yeñine
104. Muştafa mescidde oturur idi
Görüklü yüzi nûrı berķ urur idi
105. Geldi mescid içine girdi ‘Arab
Muţafayı yâ‘ni kim kılur taleb
106. Didi kim kanı resûl benim diyen
Putları baţıl diyüben söyleyen
107. Dediler ol şahibi elmihrâbdur
Yüzü güneş alnı hem mehtâbdur
108. Oturur mihrâb icinde didügün
Yüzi o nûr kişidür istedügün
- 26.b
109. Ol ‘Arab didi ki geldüm öldürem
Kanıla mescid icini talduram

⁵⁰ Metinde kava kelimesi tekrarlanmış, fakat birisi güzel h ile bitmiş diğersinde yoktur.

110. 'Âr iderem kim kınayalar beni
Diyeler kim gâfil öldürdün anı
111. Leyliñi tutuben alayum gideyüm
Varub iskenceyile katı ideyüm
112. Tâ ki kimse dahı böyle itmeye
Lâ tuuzza ehlini incitmeye pes
113. Pes ömür bir kerre na'ra eyledi
Dut dilünji yoḥsa ya mel'ûn didi
114. Kulaḡuñca kıluram her pâreñi
Kimse bulmaz şaracak her pâreñi
115. Muştafa didi ki dek tur ya Ömer
Söyleme ḡaḡ kudretine kıl nazar
116. Didi Aḡmed ya 'Arab imâna gel
Cehlünji terk eyleyüb 'örfâne gel
117. Ol didi yâ Muḡammed dönmezem
Bu kadar sözüñe senün ḡanmazam
118. Tâ yeñimdeki müslümân olmaya
Şıdkıñı senün şehâdet kılmaya
119. Diñüñe girür degülem bellü bil
Görmeyince şimdi bürhânı delil
120. Muştafa didi yeñündeşkin bırak
Kudrete eyle nazar gitme 'ırâḡ

121. Yere bırağdı keleri gör nider
 Kıpudan yaña hemân kaçdı gider

27.a

122. Didi Aħmed gitme ey ĥayvân gel
 Söyle ĥağğı hem getür imâne gel

123. Döndü ol dem susimar geldi dile
 Ol ‘Arabdan Aħmed'e kıldı kele

124. Didi kim sen ĥağ resûlsin bilürem
 Bir durur tengri şehadet kıluram

125. Her kim saña uydı sa'âdet ehlidür
 Tıtmayan sözüñ şağâvet ehlidür

126. Döndi didi ey beni tutan kışı
 Ol müslümân oddan kırtar başı

127. Âh kıldı ol ‘Arab gör sözüni
 Ağlayuben yere sürdi yüzüni

128. Didi yâ Aħmed kırarum kılmadı
 Gıtdi elden iħtiyarum kılmadı

129. Geldüğüm vağtin yenuna ey melîħ
 Görünürdüñ gözüme ĥayet kıbîħ

130. Şimdi şanki cânuma cânsın hemân
 Ĥüsniye servi ĥırâmânsın hemân

131. Yâ Muħammed ‘arzı imân eylegil
 Dertlü oldum baña dermân eylegil

132. Hâk nebisin şimdi bildüm uş yakîn
Sıdkıla oldum götürdi barmağın

133. İtikadıla müslümân oldu hoş
Bir nefesde ehli imân oldu hoş

**Tâ kıyamet söylenürse bu kelâm
Biñde biri olmaya bunun tamâm**

27.b

**Pes bu 'âlem tâ ki tutduçca nizâm
Diyelüm hoş eş-şalavati ve's-selâm**

1. Gel berü ey ma'rifet da'vi kılan
Ki şağın tâ olmaya da'vi yalan
2. Bil hüner ancak degül söz işide
'Âkil oldurur söze göre işide
3. Diñleyecek zâhirinden kışşayı
Ala anuñ batınından hişşeyi
4. Nefse emmare meselde susimar
Her nefesde seni odmağa o mâr
5. Göñlüñi dâ'im diler ki öldüre
Cümle 'amâlüñi bile vire
6. Dişleri ağuludur yedi başı
Sözi yalan söylemek ğaybet işi
7. Semrüdür kuvvat virür aña harâm
Calğu diñlemek dağı virür kıvâm

8. Hem zinâ dahı ağusın arturur
Cân göñlümün ağulara yolun urur
9. İşi öldürmek dönmeğ şerri şûr
Anun ehlinden gelür cümle sürûr
10. Kendüzün görmek müdâm andan kıpar
Aña uyandur ki hağ yoldan şapar
11. Nefsi emmare münafıkdur diyen
Didi oldurur hağalar söyleyen
12. Nice bir şaklayasın ol düşmani
Dâ'ima ister helâk itmek seni

28.a

13. Hağ resûlına şalavat müdâm
Vir bi-hem şer'ine göster kıyâm
14. Tâ ki rûhı Muşafadan bir nazar
Ma'ni yüzinden aña kıla eser
15. Gide andan mahv ola bed şıfat
Hağkı bile ola ehli ma'rifet
16. Cünki ammar müslümân olmadı
Şahibi tağkıki imân bulmadı
17. Cün dilünđe okuna hablu'l-metîn
Bende olur ânunla ammara yağın

**Tâ kıyamet söylenürse bu kelâm
Biñde biri olmaya bunun tamâm**

Pesbu 'âlem tâ ki tütduķca nizâm
Deylüm hoş eş-şalavat ve's-selâm

1. Diñlegil gel yana sözüñ şâfını
Şerh idelüm Muştafa evşâfını
 2. Mü'cizâtından yana yâd idelüm
Cânu dil mülkini âbâd idelüm
 3. Mü'cizâtı baħri anuñ bî-girân
Kılalum bir kaçresin anuñ beyân
 4. Yüz habesi bir gün gelüb ağladılar
Yüzmüz iken qaradur didiler
 5. Yâ Muhammed ger ağâra yüzümüz
Getürelüm saña imâmın yüzümüz
 6. Al götürdi ol dem icre Muştafa
Hoş münâcât eyledi kıldı du'â
- 28.b
7. Tâ ki ol âlmı ol dem derledi
Ol habeşlere beri gelüñ didi
 8. Zerre zerre barmağıla ölderı
Sürdi alnına bularuñ yeryeri
 9. Hoş ağdı gövdeleri yüzleri
Geldiler ol demde imâna varı
 10. Gel berü gel bakma ancaķ şûrata
Diķat eyle bir nazar kıl sîrete

11. Mesih zâhir gerci ref' olmuşdurur
Meshi ma'ni sırrıla kılmışdurur
 12. Her ki ol tebdîl ahlak itmedi
Zâhir olmadı ve işi bitmedi
 13. Yarın anda yüzi kara haşır olur
Her ne kim kesb itdise anda bulur
 14. Her kimün rûhına nûru Ahmedi
İrse gönlü nûr olur hem mirkâdı
 15. Yevmi maşşer yüzi ağ olan oldur
Hem şafa'atden naşîb olan⁵¹ budur
 16. Tut yüzüñi şıdkıla ol hazrete
Tabi' olğıl şer'ine işün bite
 17. Yevmi maşşer yüzün olmaya siyâh
Ma'ni yüzünü kara kıllur günâh
 18. Yarın anda ma'ni şuret gösterür
Her işe ol ma'ni tanuqlık virür
 19. Vir şalavat dâ'ima ol Ahmede
Tâ şefa'at kıla haq rahmet ide
- 29.a
20. Niceler yüzi kara kopduğı dem
Yüzüñi ağ eyleye rabbü'l-ğaram

⁵¹ beyitte aynı kelime kullanmış, fakat birisi elif ile diğesinde elifsiz.

21. Mü'cizatından açalum haber
Şuşamışdı ğaziler bir gün meger
22. Didiler kim cümle 'atşân olmuşuz
Şöyle şuşuz şanki bî-cân olmuşuz
23. Kâturun beri didi şunun varın
Yere dikdi Muştafa barmağların
24. Bir kaşık miktarı su getirdiler
Muştafa eline anı virdiler
25. Gör ki neyledi ol yüzi iyi
Dökdi barmağları üstine şuyı
26. Barmağından cışmalar oldu revân
Acdılar kandılar andan ol zemân
27. Ol zaman döküb kırı koyı
Toldı vû şı vardı yoğsulı bayı
28. Dikdi hurma tuğmini hem gördiler
Dikdügi sa'at yemişin dirdiler
29. Bir pâre ağaç eliyle hemân
Sığadı bir kılıc oldu ol zamân
30. Kılıc şınmışdı bir ğazinin
Virdi ol kılıc eline ânun

31. Nice müddet kıldı ânuñla cihâd
Şınmadı gedilmedi irmedi feşâd⁵²

32. Cebdede cevşende anlanmazıdı
Hem cini pulatdan dönmezidi

29.b

33. Gökden indi bişigin üğrdi ây
Gözlerle gördiler yoğsulı bây

34. Nice önünden görürse nesneyi
Şöyle ardından görürdi her şeyi

35. Uyağiken nice işitse hemân
Uyuriken işidürdi hem cünân

36. Yüzi nûrından kara kulık gice
İgne düşse bulnıyor ey hoca

37. Gölgesi düşmez idi yer yüzine
Nesne perde olmaz idi gözine

38. Dünyâ gökine inicek Cebrail
Çokısından bilur idi ol hâlîl

39. Gül biterdi yere düşse alnı deri
Dembedem direrleridi gülleri

40. Hülkıdı dâ'im işi bu hâlķıla
Tutmışıdı 'âlemi bu hülķıla

⁵² Metinde fesad sad ile yazılmış, sin ile yazmalı.

41. Bu kemâlâtıyla ol bahtiyâr
Ümmet cün fakrı kıldı ihtiyâr
42. Ârpa etmegine karnı toymadı
Bir nefes nefis arzusına uymadı
43. Yedi gün gicerdi yemezdi yemek
Şan'at olmuşdı aña şabr eylemek
44. Yaticak hem gövdesine yer yeri
Yer iderdi haşırın ipleri
45. Hâk didi tağları altun eyleyim
Tek kabûl it dahı akrûn eyleyim

30.a

46. Nire gitsek bile gitsün her na'em
Eylemeyeyim dürlü ni'metleri kem
47. Ol habibu'llallah didi yâ rabbena
İstemezem bunda dünyâ vü gınâ
48. Ümmetim aşırılarını isterem
Rûzı şeb anlar vü gicün gam yerem
49. Kâtluram anlaruñcün zaħmete
Anları tek lâyıq eyle rahmete
50. Toğduğı gice nûrı hemân
Mağribi meşriqda görindi hemân

Haza medhi seydi'l-mürselin

Ve hateme'n-nebîyyi şallallahu 'aleyhi ve sellem

1. Cün geldi bu şofraya Muḥammed yüzi aḍḥa
Az ‘âlem kübra
2. Gösterdi eḥad sırrını Aḥmede muşaffa
Feth oldu mu'amma
3. Bilmezdi şafi ta'lîm esmâda rumûzı
'Acizdi melekler
4. Bildürdi rumûzında nedür sırrı musammâ
Keşf oldu mükennâ
5. Gencinde ḥafiyidi bu esrarı ḥaḳıḳat
Ol şahi tarîḳat
6. Gencini âçubub eyledi faḳr ehlini ağna
Hem kıldı mürabbâ
7. An acdı ânuḡ alnına Ṭaha diyü ol ḥaḳ
Tebîḥ idüb anı

30.b

8. On dördi gicesinde ânuḡ bedrine mevlâ
Zi tubbi mu'alla
9. Şûretde oḡul âdem ma'nide âtadur
Hem aşılı bu kevnüḡ
10. Olmazdı ol olmasa eflâkla ḡabra
Hem cenneti me'va
11. Barmaḡıla kıldı işâret aya ol ây
Bedri gicesinde

12. Yırtıb yaqsın varlığını eyledi yağma
Başındaki sevda
13. Ol gice ki seyr eyledi rûhi muşavver
Kudsa kadem urdı
14. Bûs itdi âyağın dahı âyrılmadı sahrâ
Oldı yeri a'âlâ
15. Kulaqlarına küpe düzetdi kamu hürâ
Der cenneti hağra
16. Arz eyledi haq cümle savât anı ol
Didi ki gerekmez
17. Ancak dilerem ümmetimi başa bağışla
Bu oldı temenna
18. Gam yeme bugün yanıcun Va'izi Ümmi
Kaı itme recaıı
19. Ol şâhı şefa'at kıluben kırdere ferda
Ol 'ahdina avfâ

Tâ kıyâmet söylenirse bu kelâm

Biñde biri olmaya bunuñ tamâm

31.a

Pes bu 'âlem tâ ki tutduçca nızam

Diyelüm hoş es-şalavati ves-selam

1. Mu'cizatişidkıla diñleñ gelün
Her birinde size hişşe var bilün

2. Şöyle bir gün cümleyi eyyâmda
Şubh vaktinde degül aḥşamda
3. Fecri kılmışdı aşhâba ol resûl
Arkasın mihrâba virmişdi resûl
4. Z̄arılık geldi kapudan içerü
Muştafa dedi 'Aliye t̄ur uru
5. Kapuda mazluma beñzer zâr iden
Z̄ulm aña şorgıl neden irdi neden
6. Çıkdı kapuya 'Aliyyülmurtaza
Gördigim bu zârı kılan bir deve
7. Didi nolduñ saña digil ey cemel
Didi saña dimaga degül maḥâl
8. H̄aḫ resûline dilerem söyleyem
Ne ise h̄âlum aña şerḫ eyleyem
9. Çıkdı Aḫmed bilesince dört imâm
Şu'le virü gün gibi bedri tamâm
10. Didi nolduñ ey mübârek câna var
Göcmi gördüñ seni kim döger söger
11. Dedigim yâ Muştafa z̄ulm itdiler
Diñle ey sultânı 'âlem nitidiler
12. Ol Abû Mes'ûd durur hem mâlikum
Yolda idem hem ağırıdı yüküm

31.b

13. Balçığıdı yolda düşdüm tayınub
Kulları döğdi beni atdan inüb
14. Her biri benden aña kıldı kile
Yük iletmez didiler bu menzile
15. Didi ol kim evvel aluñ pâlanın
Dağı andan soñra disem qâlanın
16. Yem virmek taşra çoñ hem anı
İrte boğazlıñ düğüñ andan qanı
17. Âtını virüñ yesün her haşu 'âm
Âcûğ 'uryân kıldum şöyle ve's-selâm
18. Bâdi didim ol habîbe var pur
Kamûda nelere⁵³ varayum
19. Ol habîbül'l-allah boğazlasun beni
Yolına qurbân kılalum bu cânı
20. Atımı yağumı mümînler yesün
N'imetine ol haquñ hamd eylesün
21. Haqumi âl cünki 'adilsin bugün
Qavli Allah birle 'âmilsin bugün
22. Muştafa vardı yanına ıssınuñ
Tâ ki ala haqqını bu miskînüñ

⁵³ Metinde yan tarafından yazınmış bir kelime, okunmamıştır.

23. Yâ Aba Mes'ûd didigim neyledüñ
Nicün bu miskîne zûlm eyledüñ
24. Didi devemdür ne dilersem idem
Öldürem dügem sögem ya terk idem
25. Didi ölmez haqqını alsam gerek
Hakime iş yok adilden yagren
26. Didi kim didi saña bu işleri
Tâ kılursıñ bize teşvişleri

32.a

27. Didi ol zûlm itdügüñ deve dedi
Döñdiler komadılar eve didi
28. Didi yâ Aḥmed ne dirseñ ideyüm
Söylesün gelsün deve işideyüm
29. Deveyi Aḥmed işâret eyledi
Ol deve gör ki ne sözler söyledi
30. Deve geldi ortaya kıldı kıyâm
Hoş diliyle Aḥmede virdi selâm
31. Didi evvel haqqı birdür bilürem
Cânu gönüldeñ şehâdet kıluram
32. Hem Muḥammed haq resûlıdur haqun
Terk idüñ egri yolu toğrı baqun
33. Yâ Muḥammed haqqı bunlardan al
Kâfire kılmazam haqqımı helâl

34. Cün işitdi devesinden bu sözi
Ol Ebû Mes'ûd yere sürdi yüzi
35. Aḥmedüñ karşısına el bağladı
Âh kıldı zârı zârı ağladı
36. Geldi imâna götürdi barmağın
Dedi ḥaḳ birsin resûlsın yaḳîn
37. Deveyi andan resûl aldı şatun
Didi hem kimse buña yük vurmasun
38. Kim ki bunu bağlayayayım vire
Cennete benümile bile gire
39. Gezerdi otağında ol ibîl
Tâ gelince Cuma günü şöyle bil
- 32.b
40. Ol gün icmezdi şoyamaz idi yem
Gökde na'ra ururdi delim
41. Subḥ vaḳti mescidüñ ḳapusına
İrişürdi Muştafa ḫapusına
42. Na'ra ururdi baḳardı yüzine
Ḳulaḳ ururdi ḳapudan sözine
43. Tâ şuḡa dek Muştafa naḳl eyledi
Deveyi ol Cuma işit neyledi
44. 'Âdet üzere yana geldi ḫizmete
Bilmediki tuş olaydı miḫnete

45. Gördi mescidün ici tölmiş ğırı
Âh idüben añarlar peygmeberi
46. Didiler kim ey mübârek cânavar
Gitdi ma'sûkîñ yüri işüğe var
47. Devecek cünkim işitdi diñledi
Na'ralar vurdı bağırdı iñledi
48. Yere döñe döñe geldi ol beşi
Ğark oldu kana işigün taşu
49. Pâre pâre kıldı başını hemân
Muştafa yolında teslîm itdi cân
50. Beysini bulaşdı tağıldı başa
Cümle hayrân kıldılar işbu işe
51. Fatma hatûn aña kıldı kefen
Defin kıldı didi bu işi gören

33.a

52. 'Âkîlisen ey borazâr sen dahı
Hakka dön bu dünyâdan uşan ahi
53. Eglenecek yer degüldür bu vaţan
Hişşe algıl gel berü bu kışşadan
54. Muştafa ayruluĝın şanma güzâf
Ümmetisen qırı yere urma lâf

55. Dosluk⁵⁴ alından oldur pehlivân
Göstere m'aşûki yolında nişân
56. Gör deveyi neyledi hayvaniken
Di ne kılduñ sen dañı insâniken
57. Nice bir lâf urasın davayıla
'Âlemi tıldurasın gavğayıla
58. Severem diyicek dile asân olur
'Âşıkun burhânı terki cân olur
59. Haftanun yedi gününde bu hava
Eylemişdür seni dengi bi-nevâ
60. Cuma güninden haberdâr ola gör
Muştafaya cânıla yâr ola gör
61. Cum'a yevmi istivâdur hem zuhûr
Kopısar Cuma günü yevmi'n-nüşûr
62. Ger gönülden mahv ola masivâ
Zâhir olur saña sırrı istivâ
63. Cuma gün müminlerun bayramıdur
Ol haķun müminlere in'amıdur

33.b

64. Şahıbdür ol günun maħbûbı haķ
Muştafa maħbûbı haķdur toğrı baķ

⁵⁴ Metinde dostluk şeklinde yazılmış dostluk şeklinde olmalı.

65. Hıbbı Aħmed varısa dilde sūrūr
Kendüzün cem' eyle ol ehli bukūr
66. Kese gör cehde eyle nefsün başını
Cuma gün terk eyle dünyâ işini
67. Hııbe diñlegil şalavati cum'ai
Hakķı gözle ıo riyâi suma'i
68. Aħmede varub ziyaret eylegil
Ya'ni rûhına şalavat söylegil
69. Bir şalâvatuñ ziyaretdür aña
Bu işâret hoş beşâretdür aña
70. Muştafa sözün icâbet eylegil
Zikri hakķı cân dilden söylegil
71. Şeş cehet arzularını kes gider
Tâ gönülde kıalmaya gide keder
72. Diyü elinden nefsi al sultâna var
Mışrı cami'de ölen hakķana var
73. Emir sultâna uzun fermân kııl
Nefsi vaşlı 'ıydine kıurbâna gel
74. Cün deve nefsin kıurbân eyledi
Hakķı te'âla görüne ihsâ eyledi
75. Râviler idür ki yarın ol deve
Yarın anda gir ser bâķı ava

76. Luṭfıla haḫ anı toyla yiser
Cennetüñ çayırların seylâ yiser

34.a

77. Sen daḫı nef süñi kı lursan fidâ
Göstere yarın cemâlini ħuzâ
78. Muştafayı cün deve kıldı taleb
Zâhir oldı anda nice iş 'aceb
79. Geldi imâna oldum üç yüz nisâ
Döndi küfrinden nice şûĥ fenâ
80. Mü'cizatı Muştafadur işbu kâr
Nice yüzbiñ buncılayın daḫı var

**Tâ kıyâmet söylenürse bu kelâm
Biñde biri olmaya bunun tamâm**

**Pes bu 'âlem tâ ki tutduĥca nizâm
Diyelüm ĥoş e's-şalavat ve's-selâm**

1. Didiler bir gün Ebû Cehil pelîd
Kıldı da'vayı Aĥmedile ol yezîd
2. Didigim aşĥâbıñı cem' eylegil
Putumıla gel maĥâbîl söylegil
3. Ol putum ger saña imân getüre
Kulaĥum işide gözlerüm göre
4. Söziñi tutam baña her ne diseñ
Râzı olam ger müslümân ol diseñ

5. Aḥmedile ol gice 'ahd itdiler
Avlarına varıban gitdiler
6. İrte oldı her taraf cem' oldılar
Ârada bir da'va vardur bildiler
7. Öñine bu cehil kıdı bir putı
Sicde kıldı put öñine ol defi

34.b

8. Muştafa didigi ya put söylegil
Tengri bir durdı şehâdet eylegil
9. Put icinde geldi bir avâz hem
Muştafaya sökdi hem eyledi zem
10. Sicde kıldı yana bu cehil la'ım
Put öñünde yeri ol nârı caḥım
11. Cün putından buldı ol maḳşûdını
Götürüben gitdi ol ma'bûdını
12. Cümle bu aşḥâb-ı ğamnâk oldılar
Şanasın kim öldiler ḥak oldılar
13. Uyumadılar şaḥâbi ol gice
Görmedi gözleri ḥâbı ol gice
14. Muştafa ḥuz işine meşḳûl idi
Ḥaḳ katında ḥaceti maḳbûlidi
15. Ḥoş müncât eyledi ol ḥazrete
Muntazir olmışdır sırrı ḥikmete

16. Hâlvetine girdi nâgâh bir herîf
Omuzında bir kılıc gayet laţîf
17. Yâ Muhammed dir şorarsan ben niyem
Ümmetünden bir müslümân cinniyem
18. Yâ resûlul'l-allah hoş tut gönlüñi
Bil ki hayra döndi bu işüñ şonı
19. Put içinde söyleyen şeytânîdi
Düşmanı haqıdı bî-imânîdi
20. Emir kıldı haq baña verdüm anı
Bu yerüñ altında öldürdüm anı

35.a

21. Ğam yeme yarın hitâb eyle puta
Zâhir ola tâ ki haq işüñ bite
22. Put icine girem ben söyleyem
Haqqı birleyem seni medh eyleyim
23. Yana yarın cem' oluban geldiler
Her tarafından bir yere dirildiler
24. Ol cehlüñ elinde ol şanem
Geldi dir kim söz benimdür haq benem
25. Kõdı putIn sicde kıldı öñine
Diñle işüñ öñi noldı şonına
26. Çağırub dirdi ol şâhibi'âlem
Ben kimem di haqqı birle yâ şanem

27. Put icinde geldi ol dem hoş nidâ
Hak nebisin didi sen birdur huzâ
28. Cümle baıldur bularuñ putları
Bunu işidüb korıdı kutları
29. Didi hem bu cehle inkâr eyleme
Tabii ol haķķa yerüñ nâr eyleme
30. Yüri gel tiz imâna sen bunu ķo
Secde-i raķmâna ķıl Şeytânı ķo
31. Muştafa'nun Őözi haķķdur dini haķ
Kulları cün göndürübdür bunu haķ
32. Nice oldı müslümân yana hem
Şanasın bu cehlüñ oldı ömri kem
33. Yana ol mal'ün eyledi sücüd
But öñünde yeg durur andan cuhüd
- 35.b
34. Didi siħruñ yâ Muħammed bu putı
Bağladı dilini gitdi tãķati
35. Daħı biter oldı küfri zulmeti
Gönli olmuşdı ķatı tãŐdan ķatı
36. Yâ ilahi göñlimüz mûm eylegil
Őucumuz 'afv eyle merħûm eylegil
37. Gel ber vü yana ķılalum imtiħân
Her gönülde ne durur sırrı nihân

38. Şöyleki anuñ bätını şeytânıdur
Bellüdur kim anuñ mihmânıdur
39. Sözi olur dâ'im anuñ mühmelât
Zirâ gönülıdür anuñ câyı manât
40. Şöyleki gönünün evi puñhândur
Turduğı yer kilise meyñândur
41. Gönli nâ pâk dili murdâr olur
Dâ'ima hañña işi inkâr olur
42. Cünki tevbe kıla ol hâlin bile
Hañ sözi gelür gönılden bu dile
43. Diyü gider yerine gelür melek
Şerri döner hayır kabûl olur dilek
44. Ne korısañ anı kaynadur kazan
Kabda her ne olsa oldurur sizin
45. Muştafa toğrı yolu kıldı beyân
Her murâda irişür aña uyan
46. Di kimün vardur anuñ gibi habîb
Cümle dertlüye şefi'i hem tabîb

36.a

47. Devlet ânuñ kim aña ümmet ola
Ânuñıla hañña ire yol bula
48. Ümmetem dimek olur dilde kolay
Ümmet işin kılmaz iseñ vây vây

49. İresin bu yolda maqşûda duruş
El ucıla tutmağil bitmez iş
50. Ge resûluñ ümmetisenñ ümmeti
Cehdi kıl terk eyleme bir sünneti
51. Ey diriğâ dilimüz da‘vi çok
Leyki âra yerde her kız ma'ni yok
52. Ne yüzile varavuz ol hâzrete
Vaqtı fevt oldı bugün ve hâsrete
53. Nola halı Va‘izi bî-çarenuñ
Ol kıyâmet günü yüzü karanuñ
54. Halka dir kendüsi dutmaz sözini
Leyki dâ'im hağa dutar yüzini
55. Yâ ilahi cânu gönül hastadur
Diyü nefsüñ bağlarıyla bestedür
56. Fazluñuñ darü'l-şifâsından şahâ
Cümle marzaya müyesser kıl şifâ
57. Yâ rab ol Maħmudı Aħmed haħkıçün
Yâ rab ol mevlüdi Aħmed haħkıçün
58. Ele virilen nübüvvet mühr icün
Naqş olan kalbinde haħuñ mühr cün
59. Ol gicenuñ 'izzeticün kim resûl
'Âlemi mülke gelüb kıldı nüzûl

36.b

60. Ol gicede sicde kılan yüziçün
Ol gicede söyledügi sözicün
61. Fazluñıla eylegil ihsân bize
Yolda it ayıt imânıla qurân bize
62. Hem alından zâhir olan mu'cizât
'İzzetine vir bize oddan necât
63. Mu'cizâtından biraz kılduq beyân
Diñle mi'râcını dañı bir zamân
64. Yana himmet birle söze gûş idün
Ayın ma'niden qadehler nûş idün
65. Sırrı esrâdan götürüb burqa-i'
Diyelüm esrâr vaqtli ma'î
66. 'Aklı tavus açdı yana berrü pâl
Tâ ki cevlânıyla arz ide cemâl
67. Tûti cânda ser aġâz eyledi
Bu göñül mısrına pervâz eyledi
68. Bağladı hoş bir qandıla nabât
Şöyle kim buldı sa'yinde sebât
69. Âlıban bazı 'ışka geldi uş
Tâ ki 'uşşâka anı kıla furûş
70. Virdi dil dellâlına bazâr ider
Müşteriler göñlini âbâd ider

37.a

71. Kını bunuğ gibi kanda müşteri
Kim göñülden buña cãndan müşteri
72. Gel beri vağtile bazâr ide gör
Var ki bu yola isâr ide gör
73. Niçe mârı mâl şanubân alasin
'Ağıbet zehre giriftâr olasin
74. Bu göñül mışrı nebâtın ala gör
Kim nicedür lezztin bir âla gör
75. Mışrı mışra beñzemez hem şekkeri
Yinenüğ cãmı olur hemân diri
76. Gelüğ bari kandı âçalum
Tûñiler önüne şekker şaçalum
77. şerh ide⁵⁵ Muştafa mi'râcını
Nire irdi menzilümin hâcını
78. Bu rivâyetdür aşah aqvâlde ...
Kim bunı kılduğ kabûl bu hâlde
79. Mevti hem mevlüdi mi'râcı bulur
Cümle bir âyuğ icinde didiler
80. Ol iyi hem gicesin ta'yîn idüb
Nağl kılduğ bizde ol yola gidüb

⁵⁵ Metinde ıslanmış bir kelime okunmayan hale gelmiştir.

81. Cün rebî'ül-evvel iyi nicesi
Oldı cün on ikinci gicesi
82. İtifak ol gice içinde resûl
Ümmihânı evine vermişdi ol
83. Anda varmağa sebep bil neyidi
Ol Muḥammed Muştafa ḳandaydı

37.b

84. Sözi aşlıla bünyâd idelüm
Bu kitâba bûsitân ad idelüm
85. Aḫmede virün şalavat vesselâm
Duta bünyâdumuz anuḫla ḳıyâm
86. Geluḫ imdi 'âşıkân ey 'âşıkânı
Seyr idelüm yana bir hoş bûsitân
87. Zemheri yok anda taze gülleri
Dâ'ima ṫurmaz öter bûlbülleri
88. Gicesi gündüz ṫolınmaz gün hem
İyi gedilmez ḫusuf olmaz na'am
89. Muştafa mi'râci bu bûsitân
ṫoludur her köşesi gül gülistânı
90. Şoyı kevser selsebîl zencebîl
Cümle mûmînler bu şular sebîl
91. Açalum ol bûsitânuḫ bâbını
Direlüm gülün açalum âbını

92. Hem 'urûcına anuñ noldı sebeb
H zretine da'vet id b anı rab
93. Z lmeti cehliyle ' lem t r d 
K fri ehli birbirile y r d 
94. Uğrı gibi fitneyidi işleri
Bu leheb Bu cehil⁵⁶ fitne başları
95. G n gibi c  tali' old  Muştafa
Gitdi z lmat ' leme t ld  ziy 
96. H k  rağın  unki yağdı ol h b b
İttifağ itdi kamu ehli Őalıb

38.a

97. Kaşdı kıldı h k  rağını bular
El bir itdiler ki sev nd reler
98. H k budur n r n tam m ider ğani
Gerci m Őrikler kerhi g r r anı

Őalallah Te' la vallahu m timm  n r hi
Velev kerihe'l-m Őrik n

1. Devleti ol padiŐ huñ t rmad n
Artmağ  başladı z hir old  d n
2. Didiler ger bu MuŐammed ola
Bula kuvvet Ka'bem z elden ele

⁵⁶ Metinde bu Şeklinde yazılmış ebu Şeklinde olmalı.

3. Hükmi anuñ yayıla ilden ile
Putlarımız uşada bâtıı kıla
 4. Vaqtile bunuñ işin gülüm
Öldürelüm yañuz(d)⁵⁷ ilden soralum
 5. Kudreti haķıla ħiradan Muşafa
Göñli Allah 'imiķıyla pür şafâ
 6. Eve giderken bulara uğradı
Şanasın yüreklerini toğradı
 7. Acdı ağzını ol Ebû Cehli esîm
Didi 'aķluñ başuga dir yâ yetîm
 8. Ben resûlem dirmişsin tırmadın
Sözi söylersin şukûni görmedin
 9. Biz tıururken ululuķ degmez saña
Söyleme bu sözi uğrarsın buña
 10. Terk kılduñ ata anañ dinini
Biz yetîm deyü esirgerüz seni
- 38.b
11. Varduğuşça sen uzatuñ urğanuñ
Didi şimden girü boyunuña kanuñ
 12. Gel berü bu sevdayı sevdadan çıkar
Her ne gelse başa sevdadan çıkar

⁵⁷ Metinde yahuz şeklinde yazılmış, yahud şeklinde olmalı.

13. Vaqit birle sözi eylegil qabül
Yoħsa soħra ğayet olursan melül
14. Bu leheb Bu cehle⁵⁸ tırdı söyledi
İşbu işi bize sem kılduħ didi
15. Luţfıla söylersin aħa düni ğün
İşde çıqardıuħ başumuza bugün
16. Sen şanursın ol işinden uşanur
Dinmedükce ol bizi qorqar şanur
17. ‘Âr iderem ben aħa söyle döñüñ
Yâ yetfm diyü hitâb eyledüğüñ
18. Uruťurub didi o gelib ‘aķûr
Söze uymayan cevâbı uş budur
19. Bir taşıla atdı oldem Aħmedi
Öldürelüm bu gice seni didi
20. Malımız coķ aķça altun direlüm
Hışmuħa kanuħ bahasın virelüm
21. Taş toķandı ol mübârek baldıra
Yare kıldı kanın âķıtdı yere
22. Oldı ki ümmihâni evine
‘Ümmetesidi görür ben savuna
23. Ümmühâni görđi ol hâlde anı
Gözi yaşlu yaralu âķar kanı

⁵⁸ Metinde bu şekilde yazılmış ebu şeklinde olmalı.

39.a

24. Ne sevünmek yüregi oldu kebâb
Göñli evi göriben oldu ħarâb
25. Didi nûrı gözümün noldı saña
Kimseyiledi savađıñmı daña
26. Didi kimseyile hic ceng itmedüm
Kendü yolımdan taşra gitmedüm
27. Bu Leheb⁵⁹ bir taşıyla urdı didi
Öldürelüm bu gice seni didi
28. Öldüğümden şöyle bil ğam yemezem
Taş urub sökdüklerini dimezem
29. Leyki beni öldürürlerse nidem
Ümmetüm ħalı nola ger ben gidem
30. Ben ölürsem ümmetüm tutmaz nızâm
Zirâ kim işleri olmadı tamâm
31. Diridüm ħağdan diyleyem bunları
Cennete benümle gire her biri
32. Teke cünkim bu sözi diñledi
Yoluña cânım fidâ olsun didi
33. Didi ey göñlüm çırağı şabır kıl
Böyle olur tengri dostı şöyle bil

⁵⁹ Metinde bu şekilde yazılmış ebu şeklinde olmalı.

34. 'Işkıla olan kimesne mübtelâ
'Adet oldur dâ'ima çeker belâ
35. Hâfızuñ senüñ kırma haqdurur
Her ne kılsa anı haq görür
36. Kimki dostı yolına çeker cefâ
'Âkıbet oldur gören yana vefâ

39.b

37. Şardı baldırını kanın digürüb
Dökeridi gözyaşın anı görüb
38. Bir döşek düşdi didi uru tur
Yâ Muhammed döşegün üste otur
39. Ben kapuda kılıc alub turayum
Bî-tekellüf kim gelürse urayum
40. Ol gicede hikmeti gör garbu şark
Yağdı yağmur esdi yeller r'ad ü berķ
41. Diterdi gök zelzele kıldı zemîn
Ol minâfıklar kaçub gitdi hemîn
42. Eve girüb kapular ber gitdiler
Fikir fâsidlerini terk itdiler
43. Ümmihânı uyku aldı gözleri
Ağlarıdı âh idüb din serveri
44. Nüş iderdi guşsa-i gam yerdi
Ümmetimün hâlî nola diridi

45. Uymadı yetmedi hergiz imâm
'Âşıkun gözlerine uyku haram
46. Didi hak Cebrâil ol gece tur
Cennete var bir burak âl⁶⁰ tiz yetür
47. Ol habîbim yalnız kaldı garîb
Yarludur derfine ister tabîb
48. Baña götür yarasın ben şarayum
Her ne kim dilerse ânı vireyüm
49. Bu gece bî-had anı lutf işleyem
Ümmetini dilesün bağışlayam
- 40.a
50. Gözüne göstereyim yüzüm'ayân
Bu işiyle olur teselli hemân
51. Cennete cün Cebrâil vardı görür
Bir burak öt ötülemez apsam turur
52. Gözlerinden yaş ceyhûn eylemiş
Cigerini derdile hûn eylemiş
53. Didi Cebrâil ki nolduñ yâ feres
Yemege icmege kılmazsın heves
54. Bâkî yolda aşuñ yeyüb icüb geze
Sen inildersin di cânuñ ne sezer
55. Didi Cebrâile kırk biñ yılki var
Dedile inlerem leyl û nehâr

⁶⁰ Metinde âl şeklinde yazılmış al şeklinde olmalı.

56. Nâgehân bir on işitdi kulağum
Gitdi 'aqlım bilmedüm şolum sağum
57. Yâ Muhammed diyüben çağır diler
Şanasaj cânıma dağ urdılar
58. Âşikâra cün işitdüm ol adı
Leyki bilmedüm çağıran kimdi
59. Ol zamândan bilmezem kim nolmuşam
Ol aduñ işşine 'âşık olmuşam
60. Yüregüm içinde eridi yağum
'Âşık oldu görmedin bu kulağum
61. Cenneti 'ışkı başuma târ ider
Gözlerümün yaşını peykâr ider
62. Gerçi zâhir cennet içre tururam
Ma'nide nazuñ 'azâbin görürem
- 40.b
63. Görmezisem ger cemâlini ânun⁶¹
Uriserem yolına terkin Cânun
64. Yâ melek derdüme dermân eylegil
Var mıdur bu zağma çâre söylegil
65. Didi Cebrâil gam yeme sen yâ feres
Derdün üş dermana irer sözi kes

⁶¹ Metinde ânun şeklinde yazılmış onun şeklinde olmalı.

66. Gözyaşı inledü gönle zârı âh
‘Âşık olduğı ki der cümle guvâh
67. Derdi olan kimse dermâna irer
Kul olan kimesne sultâna irer
68. Dertlü yanına gelür da'im hekîm
Hem tabîb istemez olmayan sakîm
69. Çâresi budur ki ânuş gelesin
Ol habîbu'llaha merkeb olasın
70. Gel berü ma'suķaņa ir göreyim
Yüregün başına merhem urayum
71. Ma'sûķa irmeyen gönül derdü 'azab icindedür
Vuşlat meyinden içmeyen tişne sarâbi içindedür
72. Şol kişinün kulağına dostdan nidâ irişe
Ol nicesi şabr eylesün cenge hitâb icindedür
73. 'Işķun yolunda varlığın kendüzine kıılır hicâb
Ma'sûķa vâşıl olmaz kııldı hicâb icindedür
- 41.a
74. Gircek 'âşık olanların gözleri uyķu uymaz
Zârıla gicer günleri şanma ki hab icindedür
75. Gider kulaķdan penbe-i şıdķıla gel bu maķvıla
Dişle bu va'izün sözün cümle sevâb icindedür
76. Ol buraķı aldı Cebrâ'îl âmîn
Daķı yetmiş biņ muķarrable yaķîn

77. Ellerine her biri şem‘ aldılar
Muştafanuñ tapusına geldiler
78. Mekke şehri nûra ğarķ olmışıdı
Ehli ğaflet uyħuda kalmışıdı
79. Otururken Muştafa yirinde hoş
Gönül baħr eyledi ğayetde cûş
80. Nâgehâni zâhir oldı evde nûr
Ne ev ici şanki oldı evde nûr
81. İrdi kapudan kulağına bir an
Ki şalavata ve's-selam ya ze'l-fünûn
82. Hâķ selam itdi saña yâ Muştafa
Hem mübarek ğatıruñ sordı ğuza
83. Didi kim gelsün olsun baña
Her ne dilerse vireyüm ben aña
84. Muştafa bildiki Cebrâ'ıldür ol
Hâķ cenâbından gelür kıldı nuzûl
85. Didigim şabr eyle bir dem yâ aħi
Abdestüm yiñileyim bir daħı
86. Didi Cebrâ'ıl yâ Muħammed taşra gel
Şu getürmişem vuğuyı bundan âl⁶²

⁶² Metinde âl şeklinde yazılmış al şeklinde olmalı.

41.b

87. Emri hakkıyla cennet ibriğiyle
Selsebilden şu götürmişem bile
88. Cebrâ'îl şu kodı Aḥmed eline
Cün tamâm oldu vuḍû döndi yana
89. Gel berü dedi götürmişem burâk
Yolı hak kıldı yakun şanma ırâk
90. Cenetde aydur burak işit nice
Atdan alcağdur işekden hem yüce
91. Alnı gik ince kulakları ânuḡ
Gözi kara dahı kirpuğı bunuḡ
92. Levni irgeḡ tavusa beḡzer yana
Yüzi beḡzer güzel adam yüzine
93. Hem 'Arab dilini söyler ol burâk
Gözleri şu'le virür şanki çırâk
94. Dirneğı beḡzer şığırdır dırnâğına
Bağıben söyler şolına sâğına
95. Şacıla hulğıla söyler dili
Göz 'acub yumişce alur menzili
96. Ârı yâḡût aḡmar uyanını
Hem zümürreden yeşil kılmış ġani
97. Yücede alcağda yürür hem üçer
Şâhibini ġayrıdan bilür seçer

98. Kolları cün cennet icre bî-kıyâs
Hak yaratmışdur burakları bî-sipâs

99. Tâ ki cennet içre mûmînler bine
Gâh seyrân ide gâh ine kona

42.a

100. Ol burâklar içre anı Cebrâ'il
Muştafaya getürüb oldu delil

101. Çıkdı öñine Burakı bindidi
Kovmadı ol ât Aḥmedi

102. Didi Aḥmed nicün olmazsın muṭi'
Böylemi emr itdi yoḥsa ol semi'

103. Didi senünle bir 'ahd idelüm
Daḥı andan üsteme bin gidelüm

104. Didi cennetde burakun çoḡdurur
Leyki bu 'ışkum benüm artuḡdurur

105. Beni daḥı karşı binüb gezesin
Vaḡtuha göñlümi benüm düzesin

106. Didi Aḥmed eyle olsun gel berü
Gitme girü bineyüm gel ilerü

107. Bindi Aḥmed cün Burak oldu süvar
Açdı perin şanki kuş oldu uçar

108. Bir dem içre Kudse başdılar kadem
Zi beşâret zi sa'âdet zihi dem

109. Didi Cebrâ'îl yâ Muḥammed bunda in
Tâ mübârek ayagun öpsün zemîn

110. Bu maḳâmde iki irke't⁶³ kııl namâz
Dile ḥaḳdan ümmetün eyle niyâz

111. Bu maḳâmde iki irke'at kııl namâz
Dile ḥaḳdan ümmetün eyle niyâz

112. Cün namaza Muṣṭafa kııldı şürû'
Enbiyâ rûhı ḳamu aşıl furûg

113. Muṣṭafaya kııldı bunlar aḳtıdı
Cün namâzdan fariğ oldı Muṣṭafa

42.b

114. Görđi şahrâ üzerinde bî-kumân
Üc gökde bir nerdübân nürdan

115. Nerbüdan ârada bir şüretdurur
İşleyen işi hemân ḳudretdurur

116. Muṣṭafa açdı cenâhı himmeti
Ḥaḳ te'âla cünki virdi ḳudreti

117. Kııldı anda ol buraḳun menzilî
Ugrayınca Aḥmedün yana yolu

118. Narbândan Muṣṭafa kııldı 'urüc
Tâ ki seyrân ide eflâkı birüc

⁶³ Metinde irket şeklinde yazılmış riket şeklinde olmalı.

119.Gördi şahrâ kopdı yerinden gider
 Bunca biñ yıllık maķâmın terk ider

120.Muştafa didi şahrâya bunda tûr
 Yana gelüb buradan kılam 'ubûr

121.Üstüñe inem seni kılam serîr
 Ğam yeme sen yâ hacar olma đarîr

122.Ŧutdı sözin ol tûrdı tûrur
 Kıdse varanlar anı eyle görür

123.Diregi yokdurur havada cün Ğamâm
 Kim mu'allakdur ile yevmilkıyâm

124.'Âkıliseñ al bu Ğundan âl ölüş
 Hem Ğakîkatdur bu işler şanma düş

125.Düşmeşün göñlüñ havâ şahrasına
 'İbretiye bak Ğakun şahrasına

126.Bir katı taşdur velikin yâ fete
 Cünki başına MuĞammed başdı pâ

43.a

127.Yumışak oldı mûm gibi bayağı
 Tâ ki yer itdi resûluñ ayağı

128.Devmedi şahrâ cün ayrulıĞa
 Şanki döndi şaĞhati şayrulıĞa

129.Zârı kıldı inledi akıtdı yaş
 Kıpdı yerinden heman ol kırı taş

130. Țur didi Aħmed ol Țașa Țurdı pes
Kendü hâluña nazâr kıl sözi kes
131. Țur didügi yerde sende ol muķîm
Ķavli Ķuddûs üzre olğıl müstaķîm
132. Nârı tevħidile göñlüñ mum kııl
'Işķ odına varlığuş hizüm kııl
133. Tâ ki nefsüñ göñlüñile barışa
Cânuña nûrı Muħammed irişe
134. Her ki ânuş cânıla biliş olur
Her 'amel ki kııla güli bâd olur
135. Her ne cânkim Ķona devlet başına
Muştafa cânıla olur işine
136. Biliř olan cân aña mergûb olur
Ulaşan maħbûbına maħbûb olur
137. İrişür haķdan aña nûrı Ķadem
Ĥabbi zâtı göñile başar Ķadem
138. Bu göñül řaħrası hem leyyin olur
Her şarafından râhı haķ beyyin olur
139. Bî-ķarâr olur göñül Ķabu pâr gider
Bunca yıllıķ 'âlemini terk ider
- 43.b
140. Țutar ol 'iřķuş hevâsında mekân
Gösterür ol dem muħabbetden nişân

141. Tâ bu sevdada mu'allak bî-'amûd
Muntazır olur irişinde şuhûd

142. Leyyin olur haq söze ka'il olur
Da'ima hem aşlına mâ'il olur

143. Sırrı Aḥmedden dilemez ayrıla
Hem Muḥammedden dilemez ayrıla

144. Mîm Aḥmed arba'inde bu cân
Görmek ister tâ Aḥmed yüzün nihân

145. 'Işkı dârında mu'allak âşılur
Mâsivânuḡ ḡubbi andan kesilür

146. Tâ şuna dik ola bir gün fetḡi bâb
Her tarafından irci'i gele ḡitâb

147. İre ma'nâyı Muḥammed cerb ide
Tuta elin ḡazrete alub gide

148. Bu maḡalde bu kadar tavilimüz
'Ârife kâfidürür temsîlimüz

149. Olmasun ḡülün saḡîn taşdan katı
Dinle mi'raci ḡicürme fırşatı

150. Cün havâda tutdı şaḡra hoş mekân
Muştafa seyr itdi süvi âsimân

151. Göz âcub yumışca ol ḡayrulara
İrişüb başdı ayaḡın göklere

152.Cümle gökler ehli karşı geldiler
Şeyfu rabbü'l-'âlemîndür didiler

44.a

153.Her biri kutluladı mi'râcını
Didi urunduñ sa'âdet tâcını

154.Yürüyen câmı muşaffâdur yüri
Şoĥbeti dilber müheyyâdur yüri

155.Yürükim meydân senündür bu gice
Topı hem çevgan senüñdür bu gice

156.Mest olur cân bu gice bulur fereĥ
Boya nûr rengine ĥamruñ hem ĥadeĥ

157.Yüri yârũñ ĥalveti ĥâlidurur
Hem maĥâmuñ cümleden 'alîdurur

158.Ol gice tũrmađı seyrân eyledi
Murġı ĥaĥdur cün ki cevlân eyledi

159.Her felekde dürlü dürlü görđi iş
Her birinde ĥaĥ 'acâibler ĥomuş

160.Cünki dördünci göge irdi ol ulı
Görđi bir ev ki mu'azzam yapılı

161.Şordı Cebrâ'île bu ne ĥanedur
Ev midür mescid midür bu ya nedür

162.Didi budur ol ki ĥaĥ kıldı ĥasem
Beyti ma'mûr budur ey muĥterem

163. Gir içine yâ Muhammed ol imâm
İki rik'at kııl namazı yâ humâm

164. İktıdı kılsun saña ehli semâ
Yerde gökde cünki sensin rehnümâ

165. Kıldı anda iki rik'at çün şalat
Ümmetine diledi haqdan necât

44.b

166. Haq katında haceti maqbûldurur
Tabi' olan aña maqbûl kuldurur

167. Oldurur sultânı 'âlem rehnümâ
Kim tufeylidür ânuñ arzu sema

Haza medhi'r-resûli ve ni'meti'l-aşlı

Uşûl şalallahu 'aleyhi ve 'ala âlihi ve aşhâbihi ecma'in

1. Cümle 'âlem ol habîbe bende şultân oldurur
Haqqıla bu kâ'inata hüküm iden hân oldurur
2. 'Aqıl evvel cün anuñ nûrından olmışdur yerdi
'Aynı ihfâde görinen cân-ı cânân oldurur
3. Hunibbi zâtı kıldı haq illet vücûdine anuñ
Aşlı rûhü'l-kudsi oldur tohmı erkân oldurur
4. Cünke hub oldu sebep anuñ zühûrına evvel
Tâ abâd anuñcün luţfi firvân oldurur
5. Olmadın 'âlemde adem dağı hayvâni nebât
Bu vücûd imkânına hem ma'deni kan oldurur

6. Vaqtine şıgmaz anuñ hergiz melaikle rusûl
Li m'allah hanesinde haqqa mihmân oldurur
7. Zulmet içinde bulınan çeşme-i âbu hayât
Hızır İlyâs açduğı ol ab u hayvân oldurur
8. Mûsa İmrân rabbi erini diyecek
Olan ol nûra tecelli nûr-i yezdân oldurur
9. Bir gice içinde ol favka'l-'ulaya seyr iden
Haqqa iren haqqı gören kâmil insân oldurur
10. Sidre tubı pâyanı bûsı itmekcün öze nûr
Hüsni içinde münteha servi hıramân oldurur

45.a

11. Bu kemâlatıla dâ'im ümmeti cün ağlayan
Ümmetinüñ yolına nefsi koyan oldurur
12. Vâ'izüñ derdi ögüş kimse idemez dermân
Derdine dârin icinde yana dermân oldurur
13. Diñle imdi beyti ma'mûr vaşfını
İsmi bildüñ dağı bil resmini
14. Bir 'azîm evdur hudâ halk eylemiş
Kikligini beş yüz yıllık yol dimiş
15. Dört durur erkânı hem ol hânanuñ
Birisi yaqûti aħmerden anuñ
16. Hem biri yaşıl zebercetden durur
Biri dağı kıızıl altûn berķ urur

17. Aşlı dördüncü divâruñ ham gümiş
Râvîler böyle rivâyet eylemiş
18. Vardur anda bir ulu menber dañı
Ol dañı yâkût sürñden eyâ añı
19. Köşesinde bir minâre dañı var
Eylemiş yâkût sürñden girdigâr
20. Günde yetmiş biñ melâ'ik şâf şâf
Beyti ma'mûra gelür kılür tavâf
21. Haşr olunca böyle kılurlar bular
Bir gelen bir dañı gelmez didiler

45.b

22. Cebrâ'îl emri kılur ol huzâ
Cuma günü minârede kılur nidâ
23. Yerde gökde 'arş altında olan
İrişür anlara bu şavti ezân
24. Beyti ma'mûra kamu tutar vucûh
Cem' olurlar geliben cümle gürûh
25. Tâ ki Mikâ'il çıkar ol menbere
Huñbe oñur kılur namâz bunlara
26. Cün namâzdan fâriğ ola ol imâm
Cebrâ'îl ol dem hemân kılur kıyâm
27. Dir ezanımdan olan hayrı bu dem
Ümmetine Añmedüñ evvel kadem

28. Kim müezzîn olana bağışladüm
Tanuķ olu ŋ anlaruŋ olsun didüm
29. Diŋle mihrabında Mikâ'il daħı
Muştafa haķında söyler ol saħı
30. Hütbeden olan sevâbı bende hem
Ümmetine Aħmedüŋ olsun direm
31. Pes cemâ'at cümlesi baş kıaldurur
Hażır olanlara söyler bildürür
32. Dir ki bu Cuma namâzın kılmışuz
Her ne miķdâr ki sevâbı bulmışuz
33. Cuma kılan ümmetine Aħmedüŋ
Kim bağışladuķ güvâh uluk didüŋ
34. Haķķı te'âla bunlara kıılır nidâ
Gösterürmisiz baňa ya'ni 'aťa

46.a

35. Baňa yaraşur sehâvet bilür göz
Muştafa haķında şâhid olur göz
36. Ümmeti 'aşîlerin 'afv eyledüm
Raħmetüm hûnıyla bugün toyladum
37. Pâk kıldum ma'siyetden anları
Dirilü ben cumaya varanları
38. Muştafayı Cuma günü her kim aňa
Hoş şalavat vire şıdķıla buňa

39. 'Af idem günâhdan anı arıdam
Kõnşı kılam Muştafaya yâr idem
40. Bir şalavat ideyüz rahmet idem
Cennet icinde murâda ir görem
41. Lutfiñile yâ ilahi şalli 'ala Muḥammed
Ey kollaruñ penhânı şalli 'ala Muḥammed
42. Rûhını Muştafanuñ pür eyle bol vefanuñ
Vaqtine dek likânuñ şalli 'ala Muḥammed
43. Maḥmûdı kıl maḥamın maḥbûl kıl kelâmın
Bozma şer'î niẓâmın şalli 'ala Muḥammed
44. Oldurur ḥabîbu'llah cümle nebiye ol şâh
Gercek yoluñda agâh şalli 'ala Muḥammed
45. Bizden aña idürgil yüz biñ selâm vergil
Olsun aña fedâ dil şalli 'ala Muḥammed
46. Yâ rabb sensin ekber yüzün bize göster
Nûrını kıl müyesser şalli 'ala Muḥammed
- 46.b
47. Mühri rüsûl olupdur ḥaḫdan bizi gelipdür
Menzili ol alıpdur şalli 'ala Muḥammed
48. Maḥmûd-ı Aḫmed oldur 'âşiye sende oldur
Mes'ûd es'ad oldur şalli 'ala Muḥammed

49. Müzâdumuz bu sözden âyrıla⁶⁴ rûh bedenden
Ey hak ayırma benden şalli 'ala Muḥammed
50. Va'iz budur 'alâmet tâ olasız selâmet
Kıpınca di kıyâmet şalli 'ala Muḥammed
51. Yana sözüñ başına seyr idelüm
Başlayalum ol aradan gidelüm
52. Beyti ma'mûrı cü gördi Muştafa
Hem namâzdan sonra hoş kıldı du'â
53. Hâcâtı anda daḥı oldı revâ
Ümmetin bağışladı rabbü'l-'alâ
54. Gitdi andan daḥı Aḥmed seyr idüb
Sidreye irişdi yol andan gidüb
55. İbni 'Abbasdan rivâyetdür bu söz
Söz içinde vardur dürlü rumûz
56. Bir ağacdur didi sidre müntehi
Kim yaratdı ḥalîku arzu semâ
57. Şafî altundan budaḫları anuñ
Kimi incü kimi yâḫûtdan bunuñ
- 47.a
58. Bir budaḡı yaşıl var bî nazîr
Kim zümürreden yaratmışdur ḫadîr
59. Özünü yüz biñ yıllık yol ola

⁶⁴ Metinde âyrıla şeklinde yazılmış ayrıla şeklinde olmalı.

Cünkü kâdirdür kılsa hağ nola

60. Ol budağda bir yeşil yaprak var
Kim 'azîm kılmış anı perverdigâr
61. Yeddi kat yeri ve gögi buraya
Şani'î kâdir durur kim yok diye
62. Yaprak üstünde düşen var düşelü
Kim harîrden düşmişler ki ulu
63. Döşek üstünde bir mihrâb var
Kim yeşil yâkûtdandır pâydâr
64. Boyı seksen biğ yıllık yol kadar
Hem var anda bir kursi mu'teber
65. Kim cevçirle muraşa'dur 'azîm
Muştafa icün yaratmış ol kerîm
66. Dağı on biğ kursi var dirsen andan
Hağ yartmışdur anı ağı incüden
67. Şöyle kim kırk biğ melek tevrât oğur
Kursiler üstünde hoş ayât oğur
68. Yana on biğ kürsi yeşil bî-kuşûr
Bunda hem on biğ melek oğur zebûr
69. Hem zeberced kursiler on biğ dağı
Kudretinden hem yaratmış ey sehi
70. Bunda hem kırk biğ melek vardır 'ayân
Dilleri incîl oğumakda revân

47.b

71. Hem kıvıl yâkûtten on biñi beyân
Yana kursiler yaratmış müste'ân
72. Anda hem kırk biñ melek furkân oğur
Hüsni şavtile kamu kurân oğur
73. Muştafadan işidüb eyler revât
Kıldı Aħmed ol mihrâbda şalât
74. Sidre dâvulân melekler uydılar
Cün imâm oldu Muħammed toydılar
75. Ümmetini yana hağdan diledi
Ol melekler cümlesi âmîn didi
76. Çıkdı Aħmed vardı kürsi üstüne
Kendünüñdür kursi görkim kaşdına
77. Dirilüb cümle melekler geldiler
Hağ resûlini ziyâret kıldılar
78. Didiler olsun mübârek bu 'urüc
Kimseye olmaz müyesser bu ħurüc
79. Cebrâ'ıl didi ki tur ey aynı nûr
Kim saña müştakdur rabbü ğafûr
80. Turma sa'y it yûri ey dîn serveri
Evliyânun enbiyânun mihteri
81. Didi Aħmed Cebrâ'ıl gel berü
Pişivâ ol baña bundan ilerü

82. Cebrâ'îl dirik ilerü ger varam
 Korkaram başdan ayağa yanaram
83. Pes Muhammed didigim sen yâ melek
 Bunda tur cünki yerüñdür bu felek
- 48.a
84. Cün ezelden başa 'ışk oldu defil
 Yanarsam yanayım ben yâ hâlîl
85. 'Âşıkun yolunda dönme olma
 Leyki müşkildür kişi yol bilmeye
86. Cebrâ'îl didi eya zayı ehad
 Ğam yeme irer saña haqdan meded
87. Cümle gökler ehlidür saña hadem
 Şanmağil kim sen habîbi terk idem
88. Her birimize veli var bir maqâm
 Emri haqqıla kıluruz anda kıyâm
89. Sidredür haddum cün oldu münteha
 Hazreti Mikâ'ile bundan öte
90. Seyrigâhun senün fevka'l-'ulâ
 'Arş alur nûri habîbüñden ziyâ
91. Yum gözün aç⁶⁵ yana yâ hayrû'l-beşer
 Kudretine kıla sen haqqun naza

⁶⁵ Metinde aç şeklinde yazılmış aç şeklinde olmalı.

92. Yumdum ve acdum hemân dem gözümü
Bir münevver yerde gördüm özümü
93. Geldi Mikâ'il hemân virdi selâm
Merhaba ehlen eyâ hayru'l-enâm
94. Nevbetümdür kim saña hıdmet kılam
Kınadum üzere seni alub gidem
95. Kınadı üzere oturdum cün anuñ
Didi baña kıl teferrüc dört yanuñ
96. Beni geçürdi nice şahrâları
Hem dañı oddan nice deryâları
- 48.b
97. Cünke yetdi ol dañı ser haddine
Kıdı beni anda hoş döndi yana
98. Geldi İsrâfil hemân saat bu kez
Ol dañı verdi selâm durdı biraz
99. Didi ey mañbûb-i haq nevbet baña
Degdi şimden girü bu hizmet baña
100. Aldı beni kınadına açdı per
Kıdı yaydan ok gibi uşdı gider
101. Nice deryâyı girân vü bi-şumâr
Gecdi irdi hadine kıldı qarâr
102. Ben şol dañı kınadından kıdı
Bundan ışra giçmezem ben didi

103. Ğayb oldu ol dağı buradan
Yana'avn itdi bağa ol yaradan
104. Tâ ki zâhir oldu bir kürsi tamâm
Ğûb şavtıla didigim es'selâm
105. Kendü yaşıl iki kıanadı yaşıl
Elidür altun ayağı bellü bil
106. Her bir ayağında yetmiş biğ ola
Kim melekler götürür hağ emrile
107. Kürsiden bir on geldi bağa hem
Didigim refref didükleri benem
108. Yâ resullallah gel üstüme otur
Ayağuğu tozını yüzüme sür
109. Vardum üstüne anuğ kıldum sefer
Ğaddine irişdi old ağı meger
- 49.a
110. Tâ ki yetmiş biğ Ğicâbı ol gice
'Avnullahile gecdüм görünce
111. Bir Ğicâbuğ yanına beni kıodı
Bilki bu kıudret Ğicâbıdır didi
112. Ol dağı Ğayb oldu yanımdan gidüb
Yalıđuз kıodı beni anda terk idüb
113. Yana hağ bağa 'inâyet eyledi
Luğfını hem bî-nihâyet eyledi

114. Tâ ki bir kürsi getürdi bir melek
Didi kim anda oturmağdur dilek
115. Cünki oturdum çıkıb ol kürside
Yava verdüm ben dağı ol kürside
116. Ditredi cismim benüm ser tâ kadem
Tâ yakîn kıldı ola varlık 'adem
117. Nâgehânı şöyle kim bî-keyfi nûr
Kıldı ol kudret hicâbından zuhûr
118. Yol açıldı gitdi yüzümden hicâb
'Arşı gördüm cünki oldı fethi bâb
119. Yerler vü gökler yanında kürsinüñ
Yazıda yumurda gibidür anuñ
120. Kürsi yana 'arş yanında hemân
Nisbeti bunuñ dağı bil hemçünân
121. Dağı 'arşuñ üç yüz altmış burcı var
Dürlü elvânı cevherle kibâr
122. Yana her burcuñ o günde işgâr
Var yetmiş biñ hicâb ber qarâr
- 49.b
123. Her hicâbuñ ardı tolın haq bilür
Zîrâ oldur hâkimü muṭlaq bilür
124. Ol hicâblar olmasaydı bil 'ayân
Yanardı 'arş nûrından cihân

125. Hem hıza tutmuş cemâline niķâb
Pâki zâtı yani kılmış ihticâb
126. Tâ ki yetmiş biñ hicâb nûrdan
Eylemiş ol hâķ gôzetme dûrdan
127. Bunca yüz biñ yerde dağı bî-hisâb
Vardurur vallahu ‘âlem bisşevab
128. Her hicâbuñ ardını mâbeynini
Hâķdan özge kimse bilmez 'aynını
129. Şöyle bil kim bu hicâblar olmasa
Hâķ te'âla anı eyle kılmasa
130. 'Arşı kürsi ve melek levhî kalem
Tâ sere yanardı olurdu 'adem
131. Muştafa evşâfı 'arşı söyledi
Göziyle gördü kin şerh eyledi
132. Söyledüm ben dağı 'uşri 'âşirîn
Belki anuñ dağı hem binde birin
133. Mülkine anuñ nihâyet yokdurur
Hikmetine dağı gayet yokdurur
134. Her birini ķodı yerlü yerine
İhtiyacı yokdurur hic birine
135. Padişâha göre olur bârigâh
Kudrete göre olur emlâkı şâh

136. Yerü gökden gayri dahı mülki çok
Gözler görüb dimişdür dime yok
137. Suni'cabbare nihâyet olmadı
Kudretine kimse gâyet bulmadı
138. Cünki bildüñ 'arşı rahmândan haber
Gel berü insân dahı kıl nazar
139. Mazharı zat olmağa kabil nedür
Kim bu sırdan 'arife haşıl nedür
140. Bundan anla kâbiliyyet kimdedür
Gün icinde ahseni takvîm dedür
141. Her hacar olmaz zücâce cehdile
Kâbil olanı alur üstâd ele
142. Terbiyet kılar aña zulmet gider
Şanasın bir kevkeb dürri ider
143. Terbiyetle Muşafayı ol hekîm
Tahta gâh itdi aña 'arşı 'azîm
144. Ol dahı gör kim ne in'âm eyledi
Haşu eltâfin bize 'am eyledi
145. Tâ ki izhar itdi esrâ sırrını
Kâbe kavseyini hem edni sırrını
146. Hâzreti haşka nice buldı vuşûl
Söyledi bize 'ala kadru'l-'uqûl

147. Didi irdüm 'arşa cün geldi nidâ
nidâya cânu dil olsun fidâ
148. Didi dostum gel ilerü kı l kerem
Na'linuñla 'arşı üzere baş kadem
149. Sürsün ayağunı 'arşum yüzine
Hâki pâyuñ sürme kılsun gözüne
150. 'Avni kıldı tutdı elüm ol ğani
'Arşı raħmân üzre gördüm ben beni
151. Yana hağ bî-vâsıt kıldı hitâb
Didi odunu odunu yâ şâhib kitâb
152. Yani yakîn ol dağı yakîn bağa
Gör cemâlüm bu gice kı lma tağa
153. Her bir odunı didüğünce bir kadem
İlerü başarıdum her dem-be-dem
154. Her kademde seyrimüñ miğdarını
Bildürdi hağ bağa ne varını
155. Yeriyle 'arş arasınca ben yolu
Her kademde alurıdum menzili
156. Nâgehânı bir melek nûrdan yana
Kodı beni bir bisâtuñ üstine
157. Kim bisât üns dirler bil eke bil
Andan irer hağka iren cânı dil

158. Aradan ğayb oldu gitdi ol melek
 aldum anda ne melek var ne felek

159. Nâgehân gördüm hüviyyet nûrunı
 Her arafından kim muhî oldu beni

51.a

160. Bildüm andan nûrı â‘zam bu didüm
 Ma‘üman ılmadı cün hû hû didüm

161. Bu gönül mülkini uş yağmaldı sultân hû
 Aldı cân iklimini urdu hemân eyvân hû

162. Maħv andur mahv oldu ılmadı dârı diyâr
 Çünkü geldi bu saraya bu gice mihmâni hû

163. Bu havâda uçmadı yumdı perin Cebrâ‘îl
 Cünki cevlân eyledi si-murğ veş toğanı hû

164. Taşdı deryayı hakîkat günü ğar itdi muhî
 Berzahı külli götürdi aradan ummanı hû

165. Her arafdan cümle eşya ağırur hû hû deyü
 Cânı hûdur sırrı hûdur aynimuñ insânı hû

166. Mâsivâllallahı boyadı şıbgatullah rengine
 Şan‘atı aħsen bilindi acdı cün dükkânı hû

167. Ki melâmet hırasını göñlü ki varına ıl
 Bulınur varında gencine-i pinhâni hû

168. ıl meâbil gözgüñi ol lâ-yezâli şemsi tâ
 Görine mir‘ât içinde şu‘leyi tâbânı hû

169. Va'izi Ümmi sözünün sırrını ol hûdan bilün
Söyleden dilini hûdur sırrı hûdur cânı hû

170. Didi irdüm ol maqâma cünki ben
Rûh oldu zâhir û bâtın butan

51.b

171. Başdan ayağa göz oldu bu vücûd
Perdeler def' oldu cün haq kıldı cûd

172. Başladı esmege cezbe yelleri
Görini geldi gözüme dost elleri

173. Zâhir oldu tâ ki şubhla cemâl
Aradan ref' oldu hem leylu helâl

174. Ditrede gönül yana kıldı taleb
Dosta irişmege hem kılar taleb

175. Diledi cân kuşu pervâz eyleye
Cün muhayyer oldu şehnâz eyleye

176. Taqatum kalmadı vü lâl oldu dil
Kendü özümü bilmezem ne kâlî kıl

177. Nâgehân ağızuma irişdi kadeh
Didiler ic kim cenûn bulur fereh

178. Ol kadehden cünki ben nûş eyledüm
Cânı mest vü dil serhoş eyledüm

179. Şevkümü arturdu dağı ol şarâb
Cânıma düşdi hezârân ıztırâb

180. Hâkdan özge hic murâdum kalmadı
Yarım kaldı ki tecelli tılmadı
181. İrdi sem'ûma nidâ kim yâ habîb
Gam yeme kim baña olmışsın karîb
182. Gel berü matlûbı maşşuduñ benem
Sevdügün cânıla maşşûbuñ benem
183. Gice gündüz tırmayub üstâdu gün
Nola kim görsem cemâlin didüğüm

52.a

184. Benem evligim saña göndürdüm kitâb
Götüreyim gör cemâlimden nişâb
185. Şeş cehetden ol münezzeh zül-celâl
Bilki bî-keyf aña gösterdi cemâl
186. Muştafa gördi göziyle rabbini
Bu söze şek eyleme olma deni
187. Yarına kalmadı irdi yarına
Tuş oldu göz haş dîdârına
188. Tûti haş irdi buldı şekkeri
Kaldı bendinde havanuñ şek arı
189. 'Anşalib irdi hemân gülzârına
Münkir cânı tulaşdı hârına
190. Bî-kıyasü bî-'aded nâz ü niyâz
Ol gice söylendi anda dürlü râz

191. Münkir olan rü'yete bu gözile
Gicei fark idemez gündüzile
192. 'Arşî â'zamla bu ğabrâ bir midür
Arzu süfli ve sürriyâ bir midür
193. Tarlığında 'aqlınuñ gör kim hekim
Olmadı râhı nebide müstaķîm
194. Bil bu sırdan toymaz 'aklı ma'âş
Nûrî şem'e duyamaz çişim hufâş
195. Andan gözsüz talîm eylesek
Cümle dengile adın aña söylesek
196. Adın öğrenür bularuñ ol hemân
Karadur gönlünde ancak naķş olan

52.b

197. Kur kabına şıgamı hergiz cebel
İki görür bir gözde olsa hival
198. Gözüñ âc gönlügi a'mâ eyleme
Key şakîn imânı yağma eyleme
199. Toğrı yoldan şapma düşer 'aqluñı
Nefse uyanuñ harâb olur şoñı
200. Kudreti vardur haķuñ her nesteye
Muştafayı teşbih itme her şıye
201. Cisim anuñ cümle rûhâni durur
Geçe gören anı cismâni görür

202. Bir muşaver rûhidi anuñ gövdesi
Yire düşmezdi anuñ cün gölgesi
203. Şolki anuñ ‘âşıkı Allah ola
Fıkr kııl ‘âlemde ol ne şâh ola
204. Sevdügiçün da'vet itdi ol ilâh
Başına vurdı tecelliden külâh
205. Enbiyâdan şöyle bil kim ol kadîr
Her birin bir hil'ate kıldı cedîr
206. Hıllatı İbrahimi kıldı halîl
Hem kelim eyledi Musa ol cemîl
207. Muştafayı dağı tekrîm eyledi
Enbiyâ icinde ta'zîm eyledi
208. Rû'yetini aña eyledi neşîb
Her nikem didi kabûl itdi mücîb
209. Rû'yetin zât itdi anuñ hil'atın
Hem bağışladı yazuqlu ümmetin

53.a

210. Dağı didi yâ Muhammed ben seni
Bilürüm görmege duymazsin beni
211. Leyki varub da'vet it kıllaru mı
Tâ gelü ben göreler dîzâru mı
212. Hâbı gafletden uyargil anları
Ölmişiken dir ola cânları

213. Pes habîb'üllallah didigim yâ 'alîm
Göklerde çok melekler var muķîm
214. Kimi tesbih kimisi temcîd ider
Kim tehlîl kimsi temcîd ider
215. Sicde kılmışdur kimisi şöyle kim
Kimi kılmışdur rükû' dir yâ 'azîm
216. Kimi kıyamda kimi kıratda hemân
Kiminün dili teşehüdde revân
217. Kimi bunların okur dâ'im konût
Her biri bir işde bulmuşdur sübut
218. Bir kadem bunların maķâmından eger
Taşra başarsa hemân saat yanar
219. Nice nice terbiyet kılduñ baña
Tâ ki andan lâyıķ oldum kurbuña
220. Bu zayıf ümmetlerüm hâli nola
Ne işle hâzretüñe yol bula
221. Dilerem bir tuhfe in'âm idesin
Ümmetüme baña ihsân idesin
222. Vaķit kim mi'racımı kılam beyân
Virem ümmetüme senden armağân

53.b

223. Ânuģile⁶⁶ saña layık olalar

⁶⁶ Metinde Ânuģile şeklinde yazılmış anun ile şeklinde olmalı.

Ḥazretüñe irmege yol bulalar

224. Şuni kim verdüñ baña yâ ze'l-kerem
Ümmetüme dağı anı dilerem
225. Didi haq sen ne götürdüñ armağân
Baña huz gizlü degüldür her nihân
226. Didi Ahmed 'aşi ehlile günâh
Aramağânum saña budur yâ ilâh
227. Dağı eksüklük yoqluq var bile
Ger qabül kılsañ keremden ne eksile
228. Didi yâ Muştafa olma melül
Armağânüñ oldı yanımda qabül
229. Bilene hâlin qapum açuqdurur
Yoklığıyla gelene red yoqdurur
230. Gir yâ baña yara şur ekberem
Qadirem her ne dilerse ben virem
231. Gir yâ baña yarâ şür ekberem
Qâdirem her ne dilerse ben virem
232. Armağanuñ hazır olmuşdur senüñ
Cün mu'ininüñ qâdir olmuşdur senüñ
233. Göklerümde olan melekler her biri
Kim 'ibâdet üzre qâ'imdür varı
234. Cümlesinüñ tâtını bir yere
Cem' kıldım işbu sırı kim ire

235. Kõmıřam adını anuğ ben şalat
Kim kılur anı bulur âbu hayât

236. Olur ol demde me'âşiden berü
Lâ yezâlı cânı olur anuğ diri

54.a

237. Ânuğıla olu devlet bulur ol
Cenneti zâtumda kurbet bulur ol

238. Elli vakıt dur kim anı arz eyledim
Ümmetüñe ben anı farz eyledim

239. Her gün ağı gice gündüz kılalar
Cümle gün ehli sevâban bulalar

240. Elli mevkıfdür dağı mağier günü
Muşafa böyle demiştür buğı

241. Her birinde mevkıfuğ biğ yıl kadar
Acü yâln şusuz anda turalar

242. Elli vakıt dur rûzı şeb her kim kıla
Elli biğ yıl ağa bir saat ola

243. Muşafa didi ki yâ rab ümmeti
Ki zayıfdur bilürem ol milleti

244. Diledükce hağdan ol hayrül beşer
Lutf idüb bağışladı bişer bişer

245. Elli vaktadan kıldı bâkî beş vakıt
Cehd eyle olmaya ol beş vakıt fevt

246. Aḥmede didi yana ol bî-niyâz
Tuḥfa olsun ümmetiñe biş namâz
247. Birisi yanımda ona şayılır
Ma'anide yana hemân elli olur
248. Zaḥmeti kim rahmeti bol eyledüm
Ḥazrtüme anlara yol eyledüm
249. Kim ki kıla biş namâzı şıdķıla
Elli biñ yıllık beladan kırtula

54.b

250. Hem daḥı yarın ḥisâb asan ola
Cenet icre ḥâdimi ğilmân ola
251. Sen ki mi'râc eyledüñ kılduñ niyâz
Ümmetüñ mi'râcın eyledüm namâz

**Ḳalallahu te'âla men câe bi'l-cenne
Felehü 'aşra emsâluhâ şadaḳallahu**

1. Yâ Muḥammed yana menzilü ki var
Ümmetüñi nevmi ğafletden uyar
2. Ṭerfatül 'ayn icre yana mürtaza
Gördigim öñinde Sidre münteha
3. Cebrâ'îl yana gördi ol imâm
İlerü yürüdi hoş virdi selâm
4. Cebrâ'îl didi ki gitme yâ şâfi
Vardurur yana daḥı emri ḥâfi

5. Bâ ki ısmarladı ol ھاq ھاżreti
'Arzı kılam saña nârı cenneti
6. Yana oldu Muştafa ol dem delîl
Cenneti arz eyledi ol Cebrâ'îl
7. Cünki cennet icine girdi resûl
Her tarafından çok 'acâib gördi ol
8. Cümlesinden birisi bir kubbедür
Ser-te-ser dünyâ katında ھاбbedür

55.a

9. Leyki kâpusı kilitlü kubbенüñ
Didi Aħmed kânu müftâhı bunun
10. Didi Cebrâ'îl kâpu üzre yazılı
Hak te'âla kudretile kazılı
11. Gördi bismillahirrahmânirrahîmi
Feth olur dine bu dâru'l-na'îmi
12. Cünki zıkr itdi anı ol yârı ھاq
Ol dem içre feth oldu dârı ھاq
13. Girdi Aħmed zıkrı bismillahile
Kubbe içre kudretullahile
14. Bakıben kubbe içinde gördi hem
Naşş kılmış ھاlıkı levhı kalem
15. İsmi 'azamdur ki yazmış ol 'azîm
Yani bismillahirrahmânirrahîm

16. Cennetün dört ırmağı andan çıkar
Bir birine qarışmayub akar
17. Cennet içinde bölük bölük olur
Cennete giren içre anı bulur
18. Biri hamr vü biri sūd biri bal
Biri şudur şöyle kim âbu zülâl
19. Her ki bismillahirrahmânirrahîm
Dise virür haq aña dârü'l na'îm
20. Dağı bu dört ırmağın şuyından ol
İçiser cennet içinde bol bol
21. Geldi andan tāmûya kıldı nazar
Gördi kibrit taşlarında od yanar
- 55.b
22. Dağı kaştrana banılmış câmeler
'Aşîler için yaraqlanmış bular
23. Mâru 'aqrab bî-kıyâsu bî-hisâb
Her tarafda dürlü elvân 'azâb
24. Bunları göricek ağladı katı
Didikim vâ ümmeti vâ ümmeti
25. Didi Cebrâ'il kayurma yana bak
Bunda ne icün seni gündürdi haq
26. Haq seni bu işleri görsün didi
Ol habîbüm gözün öğretsün didi

27. Cün kıyâmet kopa anı göresin
Ol şırâf üstünde kâyim turasın
28. Maḥşer ehli cün şıraṭa ireler
Ṭâmûda dürlü 'azâbı göreler
29. Evliyâ vü enbiyâ nefsi diye
Kendü başın kayıra gayri kıoya
30. Zirâ evvel gördügidür anıların
'Aklı şaşâ göricegez bunların
31. Yana senü gördüğündür göresin
Korkmayasın ümmetün kıayrasın
32. Kıuvveti kıaliyle kıalub himmeti
Diyesin kim ümmeti vâ ümmeti
33. Ol ḥaḳun gile ḥûz 'ahdi var
Sözü ki var ḥaḳ kıatında 'itibâr
34. Cün diyessin anda yâ rab ümmeti
Bî-şek eyler anlara ḥaḳ rahmeti

56.a

35. Cünki bildün ḥikmeti esrârıla
'Ahdi pîmân eyledün ol yârıla
36. Cennetün nûrın caḥîmün nârını
Gördüğü bildün bu gice varını
37. Gel berü şimden girü destûrdur
Sırrı ḥaḳkıun da'ima mestûrdur

38. Cünki döndi bir dem icinde resûl
Yana sahrâ üstüne kıldı nüzûl
39. Cebrâ'îl çekdi burakı öniçe
Muştafa bindi ucdı yana
40. Ümmühânı ol 'Ali kız kardâşı
Kalkmamışdı uyğudan dahı başı
41. Muştafa girdi eve ol dem hemîn
Döşege başdı mübârek ayağın
42. Gitdi geldi yana ol tengri haşı
Gitmemişidi döşeginüñ ıssısı
43. Neydi bu arada sırrı nihân
Kaşresinden kılalum bahrı beyân
44. Ey siyâset tahtı üzre şâh-ı sultân Muştafa
Ey risâlet cerh üzre mâhı taban Muştafa
45. Ey giyen levlâk tonın tacı gizzet urınan
'Âlimü 'âmil mükemmel ehli 'irfân Muştafa
46. Zeredür hüsnüñ yanında âfitâb u mâhitâb
Kaşredür 'ilmüñ katında bahrı 'ummân Muştafa
47. On sikiz biñ 'âlemüñ enmüzevidür şûretüñ
Şûrete ger şoñ getürdi seni yezdân Muştafa
- 56.b
48. Dârı hulda senden öñ girmek hiç destur yok
Seniñcün saña müştâk hûri rıdvân Muştafa

49. Pâ berehne çok deyü emr oldı tûra Mûsa
Na'linün tozına hasret 'arşı rahmân Muştafa
50. Bir dem içre kabe kavsyene iren maḥbûbı ḥak
'Arşı ferşi hem kılan bir demde seyrân Muştafa
51. Kimse sen irdüğüne irmedi vü hem görmedi
Zirâ sen ḥakḳa iren ḥakḳı gören Muştafa
52. Bu kemâlâtıyla da'im ümmetini dileyen
Ümmetinüñ yolına nefsi koyan Muştafa
53. Cân u baş terk eyleyen şer'ün yolunda bulısar
Yârin anda senünile cân u cânân Muştafa
54. Vâ'ıza cün kılmazsın Muştafa medḥîn tamâm
Bari daim di ki cânım saña kurbân Muştafa
55. Gel yerü 'aşıkısañ ey 'ışk eri
Cân u dilden diñlegil bu sözleri
56. Cünki aduñ ümmet oldı o şâha
Ḥaşa kul olduñ yakîn bil Allah
57. Ḥaş olan ḥaşa iḥtilâd itmek gerek
Her ḥarâmdan ictinâb itmek gerek
58. 'Âşi olma ceḥd eyle ḥaş ol
Himmet eyle daḥı ḥaşa elḥaş ol
- 57.a
59. Bu hevâyı nice bir put idesin
Cân u nefes aḡûsın kût idesin

60. Gice gündüz şöyle yüklendün vebâl
‘Aynı nakş olduñ girü kaldı kemâl
61. Ümmetiseñ pes gerekdürür ‘ayân
Sende dağı ola mu'cizden nişân
62. Duya cânuñ ol şemsün zerresin
Kul güneşden sen dağı cün zerresin
63. Kõklaya hem gönül ol kõkudan
Kim bize ol kõkıyı kõkuladan
64. Cismile talduğı 'ummçn kãtresin
Bula rûhuñ cünki andan kãtresin
65. Cünki ol cismile kãtı itdi burûc
Kılasın sen dağı rûhıla 'urûc
66. Cehd eyle işe dermân kıla gör
Cânı dilden ol cihânı bula gör
67. Sa'y kıl tâ nefes alâtı kesr ola
Diyü şeytãnuñ manâtı kesr ola
68. Niyyetünji hãliş eyle al vuzû
Tã ki gönül hãkka tuta toğrı rû
69. İki elleruñi yügitsün denes
Mãsivãllahdan tama' elini kes
70. İki 'ãlem sevgüsin senden gider
Hubbi gayret gitse 'ãşıkdan gider

71. Mâsivâyı cümle atgil arduña
Tâ ki gerdûn ire pâ gerdûne

57.b

72. Buñı ki bu kıblê-i Allah'ha⁶⁷ tût
Göñüli hem sümme vechi Allah tût
73. Ğayrı hağdan çünki pâk ola bu dil
Yana hağğa hağ olur ol dem delil
74. Yani gelür gönlüne hağ varlığı
'Arş olur sırrıla gider tarlığı
75. Zâhir olur tâ ki sırrı isteви
Yeriñi gör cânu dil cümle kıavi
76. Cûş ider cevher olur yektâ olur
Sırra tabi oluban hağkı bulur
77. Varlığıñ hağ varlığı ifnâ eder
Kendü varlığııla ibkâ ider
78. Cünki var olduñ beğâyı hağkııla
Kanda olursan senünle hağ bile
79. Sırrıla ol dem saña mi'râc olur
Ya'ni cânıla gönül tâ râc olur
80. İcünü taşuñ tolar ilhâmı hağ
Ögredür saña ma'ârifden sebağ

⁶⁷ Metinde Allah'ha şeklinde yazılmış Allah'a şeklinde olmalı.

81. Ümmihânı evi gibi olur bu ten
Rûhı insânı olur mi'râc iden
82. Âfâtından nefsün olur sen beri
Vardun olduñ kudsi ehlinün biri
83. Seni nefsün merkeb idinmişiken
Hissile bende idüb bitmişiken
84. Cünki şer' ile 'amel eyleyesin
Zikri haqqı da'im söyleyesin

58.a

85. Dağı pâk ola fevâhişden zübân
Virilür saña on ayak nerdübân
86. Ya'ni ol hissün saña mi'râc olur
Şiş cehedden saña taşra yol bulur
87. Maqşûdı cânun hemân Allah olur
'Avnı haqqıla yana haq râh olur
88. Kâlbi insânı 'arşı rahmâna döner
Rûhı sulţânı hemân anda konar
89. Yerişür ol dem hitâbı irci'î
Götürür dilber yüzinden burqa'î
90. 'Âşıkından dilber olmaz muhtefi
Haq cemâlini görür 'aynı hafî
91. Zâhir olur sırrıña sırrı şalavat
Gözüne görünmez olur kâyinât

92. Şol ki virile aña haq rahmeti
Keşf olur aña bu gönül cenneti
93. Dört ırmağ cennet icinde ki var
Didi Ahmed kubbe icinden çıkar
94. Ehli haqqa açılır bâbı anuğ
Haq durur bu ma'nide âbı anuğ
95. Hem anuğ tevâidi haq müftâhıdur
Nûrî ismillah gönül mişbâhıdur
96. Cün gönül rûşen ola açıla bâb
Def ' olur zulmet bilinür 'aynı bâb
97. Dört ırmağ mü'mînüñ gönlindedür
'Âşıkun gönli anuğla zindedür
- 58.b
98. Şudurur cennetde ol nehriñ biri
'İlimdür gönülde ol şunuğ biri
99. Yine kim her şey şuyıla arınur
Eksügi olan ânuğla barınur
100. Gül ki şuyı olmaya per mürdedür
'İlmi olmayan şânâsın mürdedür
101. Şuyıla her bî-temiz fâhir olur
'İlmile 'âlemde haq zâhir olur
102. Irmagun hem anda biri baldur
Muştafa sözi bu işide daldur

103. Ma'rifetdür bal gönülde açılır
Söylese 'ârif cevâhir saçılır
104. 'Ârif olmayan kişi bilmez hakkı
Ma'rifetdür bil 'ilmün revnâkı
105. Ma'rifet olmasa ger hic
Şanki yoğdurur varlığı 'âlemde hic
106. Yana ol dört ırmagun süddür biri
Cennet içinde didi dîn serveri
107. Hükmi beşzer ehli hakkıñ şire gör
Cehdi kıl 'ilmile hilme ire gör
108. Kim yavaşlık hoş şufatdur 'afvıla
Her işe şabr ide gelmeye dile
109. Biri dahı hamırdurur içilür
Mest oluban gayri hakdan giçilür
110. Cümle arzudan arıdur pâk ider
Mest olan bu yolda özin fâş ider
- 59.a
111. Kâlbî 'âşık hamrı 'ışkı hakdurur
'İşkî olan dilde da'im hakdurur
112. 'İşk şarâbın cünki içe 'âşıkân
Fâş olur hic kalmaz sırrı nihân
113. Mest olan namusı 'ârî terk ider
Yârî gözler gayrı yârî terk ider

114. Raḥat olmaz rûzı ŧeb olmaz niyâm
‘Âŧıķ olana olur uyķu ḥaram
115. Mest olanlar ġayrı ḥaķdan yor alın
Cânu ġöñilden tıtar dilber yolın
116. Cânu dil elbir ider ķanad açar
Sırrıla seyrân ider ķonar uçar
117. Ḥaŧıl olur tâ ki rûḥani 'urûc
Kendü özünden ġiçer eflâkı burûc
118. Ḥaŧıl olur tâ aña nâzu niyâz
Ehli râz olmaķ dilerseñ ķıl namâz
119. Cümle bu sırlar namâzda bulunur
Bilki bu menzil namâzda alınur
120. Sırrı esrâ işbu 'arşdan fârşâ dik
Remzi ev ednî 'arşdan ferşe dik
121. Bil iki rika'at namâzuñ sırrıdır
Ķullarına ol ḥuzânıñ birridür
122. Çün namâz ola tamam ihlâsıla
Loķma pâk ve zikrü ḥaķ ola bile
123. Hem daḥı mürşidi gerek telķîn ide
Meşrebü ki bildüre ta'yîn ide
- 59.b
124. Ḥaķ yolında kendü yolın bilmeyen
Oldurur bu yolda menzil almayan

125. Hakkâ varan toğrı kuran yoludur
Hakkâ uyan toğrı hakkun kuludur
126. Pişivâsız yol alınmaz bil hakik
Didiler çün refik sümmeţtarik
127. Cismile kıldı mi'râcı resûl
Ümmete rûhıla açıldı bu yol
128. Leyki kaldı bunda bir sırrı 'azîm
Anlamaz hiç 'aklı olmayan selim
129. Ol gice kim kıldı mi'râcı imâm
Gicenün bâdında olmışdur tamâm
130. Mekkenen kudse hem andan göklere
'Arşî rahmân taht oldu ol servere
131. Söyledi hakkıla toksan biş kelâm
Diledügin virdi hem rabbü'l-enâm
132. Cenneti nârı temeşâ eyledi
Luţfını hak başdan aş eyledi
133. Gitdi geldi yana ol tengri haşî
Gitmemişdi döşeginün ıssısı
134. Niyidi bu arada sırrı nihân
Kıldı bâsıt zeman tayyi mekân
- 60.a
135. Gizleye kâdiru yüz biş yılı
Bir gice icinde ol hak ey velî

136. Bilmeye ehlinden öz ki kimesne
Vara hem gele yana menziline
137. On yedi kıldı mi'râcı nebî
Birisi cismile oldı mevhebi
138. Bâkî mi'râcı anuñ ruhânidür
Tutma şek cün mü'cizâtuñ kânidür
139. Bundan öte dañı var sırrı 'aceb
Söylesem olur veli terki adâb
140. Cismile mi'râc aña maşşûşdur
Şek kıлма kim bu söz menşûşdur
141. Oldı irte nûra garğ oldı cihân
Aşıkâra oldı bu sırrı nihân
142. Muştafa mi'râcını şerh eyledi
Cün mi'râcıla halkı toyladı
143. Armağânı arz kıldı bunlara
Şöyle kim virdi şafârlar cânlara
144. Didi kim beş vaķit namâzı kılıñuz
Cümle gök ehli sevâbın buluñuz
145. Armağânıdur huñânıñ bu namâz
Her ki mü'mindür kıılır anı komâz
146. Cün habîbüñ ümmetine armağân
Günde biş⁶⁸ vakt namâz oldı 'ayân

⁶⁸ Metinde biş şeklinde yazılmış, fakat beş şeklinde olmalı.

147. Ta namâzımızu temim idevüz
Halka haqdan tuhfe teslîm idevüz

60.b

148. Armağânıdur muşallanuñ selâm
Biri birine cemâ'at vü imâm
149. Yâ ilahi sırrı asrı haqqıçün
Kabe kavseynile ednâ haqqıçün
150. Ol gicenüñ 'izzeti cün kim resûl
Hazretünde her sözi oldı kabûl
151. Ol gicede söyleşilen sözcün
Ol gicede haqqı gören gözcün
152. Ol gicede ölen şefa'ât haqqıçün
Ol gicede ölen kerâmet haqqıçün
153. Ol gicenüñ aramağânı haqqıçün
Hem habîbüñ haq beyânı haqqıçün
154. Şıdkıla yolunda ka'im kılıçün
Hazretüne toğrı varan yoliçün
155. Yoluña revân akan kanlarıçün
Hem saña ölen fedâ cânlarıçün
156. 'İşkuñ ile yakılan dilleriçün
Derdiñile bükülen billeriçün
157. Va'izün 'işyânı coğdur 'afvı kıl
Saña lâyıq işi yoğdur 'afvı kıl

158. Her işde bir günâhı yok degül
Leyki ey hâk rahmetün den çok degül

159. Gice gündüz işi 'işyân hâta
Kesmemişdür leyki rahmetden recâ

160. Cümlemüzi rahmetüne kıl ğarîk
Eyleme nârı cahîmüne harîk

61.a

161. Şoñ nefesde şaklağil îmânımız
Tâ ki imânla virevüz cânımız

162. Hem dahı mizânımız eyle sakîl
Hem şırâtuñdan gecürgil yâ cemîl

163. Muştafaya hem civâr it yâ kerîm
Cenneti firdevs icinde yâ muķîm

164. Lutfi kıl göster bize dîdârıñı
Ni'metünle toylagıl kullarıñı

165. Raħmet eyle cümle 'işyân ehline
Okuyana diñleyene yazana

166. Hâk anuñ yolda işi imân ide
Bu za'ife fâtiħa iħsân ide

167. Gelüñ imdi yana bir âh idelüm
Göñlümize derdi hem râh idelüm

168. Gözümüzden aķıdalum yaşları
Tazelensün bağırımızuñ başları

169. İşidicek bu sözi ten ağlasun
Ten nedür bunuñ cün cân ağlasun
170. Meclisün icine odlar şacalum
İşbu firķat Őiřesinden icelüm
171. Diñleyeni Şöyle ĥayrân idelüm
Gözlerini yaşıla ķan idelüm
172. İşidicek bu sözi taş ağlasun
Derdile od yüregini tağlasun
173. Hem feleklerde melekler ağlasun
Gözlerinden yaş aķıtsun inlesün

61.b

174. Şem'in unutsun bugün pervâneler
Tâ gelüb bu ateş içre yanalar
175. Terk kılsun 'anķalib⁶⁹ güllerini
Söylemez olsun hemân küftarını
176. Tâ bu ateş içre tıtsun âşiyân
Derdile zârıla kılsunlar fiğân
177. Hem daķı yensun semendur bu oda
Od icinde şu daķı dönsün oda
178. Bellü olur bunda anuñ 'âřıķı
Anı sevmeyendedür bil hâřaķı

⁶⁹ Metinde antalib Şeklinde yazılmış, andalib Şeklinde olmalı.

179. Severem diyen kişi gelsün kanı
Dinlesün ol Muştafanın mevtini
180. Çünkü ‘aşık ma‘şûkun ayrılığın
Mevtini yâhûd anuñ şayrılığın
181. İşidicek ol hemân cândan geçer
Keşf ider sırrını penhândan geçer
182. ‘Âşıkân Muştafa gel şıdķıla
Fırkatı odına yanalum bile
183. Rûhına virün şalavat ‘ışķıla
Derdile sözi getürelüm dile
184. Gel berü gel ‘âşıkşan sen dağı
Sözi dinle sözine hem yan dağı
185. Cün tamâm itdi beni haccı vidâ‘
Niye irdi işi kıluñ istimâ‘
186. Döndi andan tâ ki geldi dârına
Didi bir gün bir haber dostlarına
- 62.a
187. Çünkü nâzil oldu fethün âyâtı
Didi zâhir oldu ömrün gâyeti
188. Çünkü irdi başa hağdan bu kelâm
Anladum andan ki ömür oldu tamâm
189. ‘Ârız oldu başıma hem bir maraz
Dosta ulaşmağdurur bildüm garaz

190. Ölümü kişi yakîn bilmek gerek
Göz açub yummağdan dahı tizirek
191. Çok ‘alâmetler görindi baña hem
Şöyle aňladum ki tizcek giderem
192. Her kimüñ bende haqqı varsa itsün
Galiben kılsun taleb vergil disün
193. Tâ ki olmaya baña yevmü’l hisâb
Ümmetümle benüm aramda hicâb
194. Haqqı olan anda yarın isteye
Yâ Muhammed haqqımı virgil diye
195. Ğafil olam ümmetümden nâgehân
Şöyleşürken anuñıla ol zamân
196. Ümmetüm ‘aşîlerinden birini
Kılalar nârı cahîmde yerini
197. Hâlini ol demde anuñ bilmeyem
Dileyüb haqdan şefâ’at kılmayam
198. Baña bir ulu müşibbetdür o dem
Vâkı‘ olursa ol iş ben bî-dem
199. Tâ ki üç gün bir minâdi yürüdi
Muştafanuñ halka sözün dirdi
- 62.b
200. Kimse nesne gelüben istemedi
Sende haqum var baña vir demedi

201. Mescid ici tölü aşhâbı resûl
Bahrı gamda garkıdı cümle melûl
202. Nâgehân bir koca elinde 'aşa
İcerü girdi didi yâ Muştafa
203. Sende haqqum var bugün virgil başa
Tâ ki teşvîş itmeyem yarın saña
204. Deve ki süreriken kamçıu ucı
Arkama dokunuben kıldı güci
205. Bir demür kamçıydı ol kamcı hem
Kim kazâya gidicek ol muhterem
206. Süreridi devesin anuñıla
Dem olurdu düşmeni bunuñıla
207. Bir kez ururdu hemân bir kâfiri
Düşüben olurdu cehennemde yeri
208. Didi Selmâna habîbullahtur
Fâtıma yanındadır kamcı getür
209. Nice urdumsa bu da ursun beni
Yarına kıomasun alsun haqqını
210. Vardı Selmân kamcıyı cün istedi
Fâtıma şordı hikâyet ne didi
211. Ne 'acebdür ki gazâ vaqti degül
Nicün ister kamcıyı bugün resûl

212. Didi Selmân ol ‘‘Ukâşe adlu var
Aḥmede bugün kışâş itmek diler

63.a

213. Ol ‘Arab bâ baña çok söz söyledi
Beni vurdun deyü da‘vî eyledi

214. Didi aña Muştafa ol yüzi nûr
Sen daḥı ol kımcıla beni vur

215. Fâtıma ağlayuben zâr eyledi
Cigerine cün bu söz kâr eyledi

216. Didi Selmâna ‘‘Ukâşeye varub
Dilek eyle benden aña yüz urub

217. Niçe gündür ki babam ki ḥastadur
Kim şudâ‘ıla vücûdi besdedür

218. Daḥı di aşḥâba aña söylesün
Ol ḥabîbi urmasun raḥm eylesün

219. Cün getürdi kımcı Selmân gördiler
Zârı efgâmı göke ağdurdılar

220. Didiler yâ Muştafa bu iş bize
Bir muşîbbetdür 'azîm başumuza

221. Bir ‘Arab kıocası seni darb ide
Dinmeyevüz şağ esen vara gide

222. Didi dinmek gelsün alsun ḥaqqını
Tâ ki yarın kılmaya meşgûl beni

223. Cün 'Ukâşa kâmcı aldı ele
Ditredi yirü gök kıldı zelzele
224. Mescid ici taşu tıldı zârıyla
Şanasın 'âlem pür oldı nârıla
225. Didi şıddıķ yâ 'Arab gel berü dîn
Aħmedi bir vurma gel vur beni on

63.b

226. Hem 'Ömer didi yâ 'Ukâşe gel
Ur yigirmi kerre beni bu maħal
227. Didi hem 'Osmâni 'Ummânı hayâ
Urma kâmcı ol yüzi bedri ayâ
228. Gel berü gel ur otuz kerre beni
Varuban bir kerre vurmadin anı
229. İlerü geldi 'Aliyi murtażâ
Yâ 'Ukâşe didi ol şirü ħuzâ
230. Urma bir kez Aħmedi gel ur beni
Ol ħabîbüñ yolına öldür beni
231. Âh geldi Ĥüseynle Ĥasan
Oda yandı şanki ol dem encümen
232. Yâ 'Ukâşe didiler öldür bizi
Tek dedemüzden bugün kesgil sözi
233. Kılmadı hic birinüñ sözin kabûl
Cümlesinüñ göñlüni kıldı melûl

234. Didi uran Muştafadur bilürem
Hâkıımı uran kişiden aluram
235. Kimse kimsenüñ hâkıını ödemez
Hâkıı olmayana kimse vir dimez
236. Muştafa didi ey ciger kuşlar
Bu muhabbet bağ içre hoşlar
237. Yarın anda hâkıı benden bu kişi
İsteyüb üstüme tutarsa işi
238. Hic dermân idemez siz aña siz
Girü gidüñ tâ ki ola iş temüz

64.a

239. Yâ 'Ukâşe didi gel ardumda tûr
Nice urdumsa seni sen dağı vur
240. Didi sen urduñ beni çıblağıken
Urayum ben dağı çıkar pirehen
241. Muştafa şiddıka dir gel önüme
Açayum arkamı yapış yanıma
242. Tutdı siddık Aħmedüñ yeñin hemân
Didi aşhâb el amân el amân
243. Şanki maşşer oldı ol gün bî-kumân
Toldı zârıla zemîni âsımân
244. Açdılar cünki resûluñ zahrını
Gördi 'Ukâşe nübüvvet mührünü

245. Nûrî balğ urdı irişdi göklere
Yağdı rahmet yağmurı ol dem yere
246. Pes 'Ukâşe kıldı ol dem na'ralar
Şandıkim cân gövdeden getmek diler
247. Sürdü yüzün ol nübüvvet mührine
Muştafayı kücdü hem döne döne
248. Düşdi bî-hoş oldı yetdi bir zamân
Eyle şandılar ki teslîm itdi cân
249. Geldi aklı başına tûrdı hemîn
Muştafa önünde hoş öpdü zemîn
250. Didikim cânım saña olsun fida
Zerrece senden hâşâ gele hatâ
251. Varısa haqqum saña olsun helâl
Gelmesün tek göñlüñe benden melâl
- 64.b
252. Dimişidüğ mührimi her kim göre
Cennete bî-şek benümile gire
253. Buyıdı maşşûdum mührinî görem
Cennete girem murâduma irem
254. Cünki maşşûdunı anuñ bildiler
Hayrıla aña du'âlar kıldılar
255. Ey huzâ mühri nübüvvet haqqıcün
Muştafada olan mürüvvet haqqıcün

256. Cümlemize eyle rahmet kıl kerem
Hem civâr it Muşafaya vir na‘am
257. Diñle imdi yana söze girelüm
Kışşadan tâ hişşe noldı görelüm
258. Kaşdıla huzâ urmamışdı ol habîb
Ol laţif ol habîb ol hasîb
259. Kimseye ömrinde hic zulm itmedi
Haq buyurmaduğı yire gitmedi
260. Devesin sürmegidi kaşdı anuñ
Müşkilin şormağıdı fikri anuñ
261. Aħmedüñ yanına gelmişidi o dem
Dirdi maqşûdum şorma dönem gidem
262. Kamcı uci arkasına toķunub
Turmadı gitdi hemân ol dem dönüb
- 65.a
263. Ol idigi Muşafaya söyledi
Sözi işit diñle şonra neyledi
264. Muşafanuñ daħı gör inşâfını
Luţfını hem daħı hûb evşâfını
265. Görince kayırdı 'uķba günini
Ma‘nide seni kayırmışdur seni
266. Hileyile mührini görmegidi
İrişüb yüzün aña sürmegidi

267. Sen ki bunda bunca yüklendün vebâl
Zulmi kılduñ kılmaduñ kesbi helâl
268. Kimi dögdün kimi sögdün zulmile
Bâri şonra almaduñ gönlin ele
269. Hakkuñ olmaduğı yere el urub
Borcuñ olmaduğı yerler varub
270. Sen beni yok yere borclu eyledün
Kendü elünle seni gör neyledün
271. Yarın anda varıcağ ne viresin
Cünki haşmûnı yanuñda göresin
272. Hayruñı aluban aña vireler
Kalasın müfsil cahime süreler
273. Ger ‘inâyet kılmaz olursa ehad
Kimseden kimseye irmezdür meded
274. Ğafil olma bir gün irişür ecel
Sevdüğün cânı tenüne vurur el
275. Cümle mâlûñdan saña kalur kefen
Ancak a‘mâlûñdurur bile giden
- 65.b
276. Toğduñ gün bir bizidi kaftanuñ
Öldüğün gün yana bir bizdür senün
277. Muştafayı gör kim anda neyledi
Ol işile bize ta’lîm eyledi

278. Tâ ki bundan 'ibret ala her kişi
Anuş icün kıldı Aħmed bu işi
279. Zülmi kılan kimsenüŝ ħaħın yiŝen
Eyleyen bühtçen ĝaybet söyleyen
280. İtmeye iderse istiħlâl ide
Tevbe kıla pâk ola andan gide
281. Akca altun olmaz anda ödeye
Ĥaħ te'âla kağı olıcaħ ne diye
282. Pes reslûllah didigüm ħoŝ ħaluŝ
Baŝum aĝrısı iken artdı bilüŝ
283. Turdı andan ħüçresine 'azm idüb
Tâ ki irdi ħapusına andan gidüb
284. Cün Muħammed irdi devlet ħâneye
Ĥapudan söyledi zühre anaya
285. Didigim yâ Fâtimâ sen taşra gel
İçeriye girelüm gel elüm al
286. Fâtimâ ħâtün hemân ħarŝuladı
Ey ĝözüm nûrı nedür ħâlüŝ didi
287. Baŝuŝuŝ aĝrısı bugün nicedür
Kim çekersin anı nice gicedür
288. Didikim bugün ħatı yanar tenüm
Hem tamarlarda daħı ħaynar ħanum

66.a

289. Bu gönül deryâsı hem taşdı 'aceb
Ol muhîf irmege kılar taleb
290. Cân humâsı ol dosta varmağa
Perrü pâlin açdı cevân urmağa
291. Cezbe-i hâk şöyle dutdı dört yanum
Götürüb gitmek diler cismüm benüm
292. Yüri tırma icerüye girelüm
Nicedür taqdîri hâkkuñ görelüm
293. Vardı döşek üstüne yetdi resûl
Ehli beyti cem' oldı sağ şol
294. Zaḥmeti varduḳca arta başladı
Ġam guşsa ḥalkını örte başladı
295. Şubḥ vaḳti oldı cün geldi Bilâl
Muştafanuñ derdile olmış hilâl
296. Da'vet eyledi resûli mescide
Tâ imâmet ide aşḥâba gide
297. Muştafa didi mecâlüm yoḳdurur
Zaḥmetüm bugün iken artuḳdurur
298. Var Ebû Bekr'e di olsun imâm
Aḡa aşḥâb iḳtida kılsun tamâm
299. Âh vâhıla dönübeni Bilâl
Vardı aşḥâb icine şaldı melâl

300. Didi bunlara resûluñ zaḥmeti
Şöyle bilün ki bugün ḥayli ḳatı

301. Cün Ebû Bekr'e sözi didi Bilâl
Ol daḥı bu söze ḳıldı imtisâl

66.b

302. Gecdi mihrâba cün oldı muḳtadâ
Eyledi cünki şalavata ibtidâ

303. Geldi gönline didi ki neyledün
Kim bu iş bir ulu işdür eyledün

304. Muştafanuñ yeryidürür işbu yer
Duymadı cizdi elin ḳıldı nefîr

305. Na'ra urdı düşdi mihrâb icine
Şanasın od düşdi aşḥâb icine

306. 'Aḳlını cem' eyledi ṭurdu odu
Gördi aşḥâb icine düşmüş ğırı

307. Ağladı zârıla didi nidelüm
Aḥmed'i isteyü⁷⁰ ḳanda gidelüm

308. Cümle 'âlem tendürür ol cânıdur
Yaralı yüreklerüñ dermânıdur

309. Aramızda olmayacak Muştafa
'Âlemuñ zevḳi bize olur cefâ

⁷⁰ Metinde isteyü şeklinde yazılmış, isteye şeklinde olmalı.

310. Her biri toprağa sürürdi yüzi
Zârıla dirleridi dertlü sözi
311. Ey diriğâ şâhı sultân gelmedi
Kodı bizi bunda hayrân gelmedi
312. Câhı hicrâna bırağdı cânları
Bu gönül mısrına ol hân gelmedi
313. Urutdı zulmet bu gönül mehtâbını
Bu seher ol şemsi tâbân gelmedi
314. Düşdi bülbüller baharından cüz(d)â
Şanki kış irdi gülistân gelmedi
- 67.a
315. Fâş oldu ‘âşıkun gizlü işi
Sırrıla ma'sûk benhân gelmedi
316. İntizârında hilâl oldu kamû
Gün gibi toğub nâgehân gelmedi
317. Leyl-i firkat zulmetinden kaldı uş
Ol vişâli âb u hayvân gelmedi
318. Bu gönüller tahtı virân oldu cün
Cân tahtına ol Süleymân gelmedi
319. Va'iz ânun 'ışkıla buldı cân
Andan özge cânına cân gelmedi
320. Gözyaşını şanki selâb eylediler
Mescidün icini pür âb itdiler

321. Biri biri yüzine bakarıdı
Birinüñ odı birin yaqarıdı
322. Muştafa işitdi bir gavğa gelür
Âh vay zârı huy ha gelür
323. Şordı Aḥmed didi ki işbu nedür
Na‘ra vû şayḥa bu hâyı hû nedür
324. Didiler kim yâ resûl aşḥâbdur
Yolıña cân oynayan aḥbâbdur
325. Cün seni bulmadılar anda bugün
Derdile cigerleri oldı düğün
326. Anlaruñ işitdügün zârı durur
Birisi ikisi degül varı durur
327. Tenlerinden şanki gitmişdür ḥayât
Kılmazlar fevt olur vaḳti şalât
- 67.b
328. Bu söze Aḥmed taḥammül kılmadı
İbni 'Abbâsa 'Aliye dik didi
329. Didiler geldi bu iki ihtiyâr
Tekyelendi anlara bu baḥtiyâr
330. Vardı aşḥâbıla fecri kıldı hoş
Gördi aşḥâbı yüregi kıldı cûş
331. Menbere çıqdı rivâyetdür bu söz
Anlayaḡa hoş kifâyetdür bu söz

332. Hakkâ kıldı evvel hamd u senâ
Dağı kıldı ehli imâna du'â
333. Müşkilâtın halli kıldı bunların
Hem devâsın didi hasta cânların
334. Hem didi kim göreyüm cümle gözi
Ola ki ayrık görmeyem sizi
335. Giderem başa cün düşmişdür sefer
Bağayum yüzü göze bir dem nazar
336. Siz dağı toyunca başın yüzüme
Şıdıkıla hem kulak urun sözime
337. Gördü göz beni bugündür hemîn
Göstere 'uqbada rabbü'l-alemîn
338. Bunların derdini arturdu yana
Cânlarına od urdu yana
339. Dinlediler Muştafanın vâ'zını
Dileyüm size dinle başını
340. Didi ol rûzı kıyâmet olıcak
Her kişi itdüğü işi bulıcak
- 68.a
341. Aru 'avret cünki kabrinden tura
Gelüben ol dem muhâsebler vire
342. Her birinden şoralra dört nesneyi
Şormayalar şanma senden her şeyi

343. Diler malun neden kesb eyledun
Hem niye şarf eyledun di neyledun
344. Hem ikinci soralar şavmi şalât
Tutduğunu kılduğunu verdüğünü zekâvet
345. Hem nirden gecdi 'ömrün her nefes
Neyi terk itdun ney kıldun heves
346. Soralar hem dahı 'ilminden aña
'İlmünile neyledun onden şoña
347. Her kişinun bildüğünden soralar
Dîn 'ilminden ne bilür göreler
348. Vây eger dimez ola toğrı cevâb
İşi anun bil harâb oldu harâb
349. Cehd eylen tâ helâlden kesb idun
Hem helâla şarf idun toğrı gidun
350. Hem yaramaz işde 'ömr itmek telef
Ayuya yoldâş olun ola halef
351. Hakkâ yâra iş eylen turmadın
Hayr işun bilmez minâfıklar dâdın
352. Da'ima 'ilm öğrenun hakkâ yarar
Her ne kim kıılır anı haq görür
353. Ol huzâ üç nesne-i redd itmeye
Ehli anun bil ki maħrûm gitmeye

68.b

354. Birisi şâim du'âsıdur ânuḡ
Hem du'âsı daḡı 'âdil sulṡânunḡ
355. Birisi mazlûm du'âsıdır yaḡîn
Zâlim olan yanına varma şakîn
356. Varur yisek ṡoḡrı söyle ḡaḡ sözi
Seyfi şârımdan yiti ḡaḡ sözi
- 357 Zâlimünḡ zulmine ger meyl idesin
ṡoḡrı yolu ḡoyub eḡri gidesin
- 358 Anı yaḡan od seni daḡı yaḡar
Zâlim olan kişiden ider zarar
- 359 Ehl-i taḡḡikünḡ rivâyetin işit
Saḡa ḡaḡ sözüḡ kifâyetin işit
- 360 Didiler bir nev'a vardur bir yılân
Kim muḡaḡaḡdur bu söze sen inân
- 361 Kendü ḡâlinde giden kişiye ger
Ol yılân kılsa eger birkez nazar
- 362 Ol nazardan ol kişi mesmûm olur
Saḡlıḡından ol hemân maḡrûm olur
- 363 Ya düşerse ol demde olur ol kişi
Kimse bilmezdi neye irdi işi
- 364 Ya şararur ḡasta olur bir zamân
Aḡır öldürür anı virmez amân

365 Fâsık u zâlim biterdür nârdan
Mülhidüñ sözi işeddür nârdan

366 Yoldâş olma mülhide dînüñ yaķar
Zâlimüñ odı seni daķı yaķar

69.a

367 Şölki nâmaķremdürür kıl ictinâb
Diñleme tanbûrı bî-ceng-i rübâb

363. Ağûlu yılân gibi cümle bular
Tabi' olanları cümle ağûlar

364. Ğâfil iken seni göñlüñ öldürür
Nûrı haķ yirine zulmet taldurur

365. Zâhir bâtın seni mesmûm ider
Ķurbı haķdan dûr ider maķrûm ider

366. Şanma bu sözi yabândan söylenür
Ķavli Aķmedden beyândan söyle nûr

367. Kimi sünnet kimi farz müsteķab
Cümlesi ķavli nebiden munteķab

368. Didiler aşķâb yana yâ resûl
Ger ķılursa bu ķaza bize nüzûl

369. Yani gider aramızdan çıķub
Bizi bu ayrılık odına yaķub

370. Kime tâbi'olalum bize buyur
Vaķtiyla işümüzi sen ķayır

371. Didi Aḥmed size nice dimişem
Ben giderem iki vâ'iz ḳomışam
372. Biri nâṭıḳdur anuṅ söyler kelâm
Biri şâmit söylemez bilüṅ tamâm
373. Söyleyin vâ'iz kitâbu Allahdurur
Biri ölüm öldüren Allah durur
69. b
374. Daḫı ḳoydum didi iki saḳaleyn
'Âlem ol ikidendür ḫüsn u zeyn
375. Biri ḳurândur anuṅ kim oḳunur
Zâhiri hem bâṭınıdur cümle nûr
376. Biri evlâdumdurur 'izzet ḳıluṅ
Sevgüsini anlaruṅ devlet bilüṅ
377. Dâ'ima ḳurânıla ḳıluṅ 'amel
Ḥoş görüṅ evlâdımı siz bu maḫal
378. Fitne-i aḫir zamândan şaḳınuṅ
Diyelüm bâ'zını diṅleṅ anuṅ
379. Birisi anuṅ zamânı hudnadur
Ol hudna bilki ölü fitnedür
380. Ol zamân ehlinde himmet bu ola
Ne olursa ola tek ḳarnı ṭola
381. Anlaruṅ dîni ola dirhemleri
Ḥaḳ dînicün olmaya hic ḡamları

382. Kibleleri ola hem 'avratleri
Gözlerini bağlaya şehvetleri
383. Kalmaya 'avrat yüzinde hem hayâ
Örtmeye yüz kimseden utanmaya
384. Yüzi açuq kanda olursa gezeler
Dini yıqub yüzlerini düzeler
385. Er kişiye beşzedeler başların
Kılalar şer'e muhâlif işlerin
- 70.a
386. Ayu tonların yabânda giyeler
Eve gelicek çıkarub koyalar
387. Hem oğul ataya hürmet kılmaya
Kız anadan dağı öğüt almaya
388. Dırnağıla calınan çalguları
Çalalar dinleyeler halk ekseri
389. Hamr icile âşikâra fısq ola
Mescid ola تنها meyhâne tola
390. Cehli arta 'ilme kıymet kılmaya
'İlmi dine dağı rağbet kılmaya
391. Zâlim ola ol zamânuñ begleri
Fâsıq ola her mekânun mihteri
392. Beg buyurdı deyü atlar koşalar
Her harâmun cevresine uşalar

393. Bir birine düşe islâm begleri
Zulmıla yıkıla ‘âlem yer yeri
394. Ehli imâna degül bu iş seze
Biri birini kıra kıala gâzâ
395. Şanmağil bu sözleri sen serseri
Kim dimişdür bunu ol dîn serveri
396. Nice bunlardan dağı gayri nişân
Olısar dūr olıcağ ahîr zamân
397. Diñle yana söz başına girelüm
Niye irişdi hikâyet görelüm
398. Menber üstünden habibullallah yana
İndi ol dem 'azmi kıldı evine

70.b

399. İbni 'Abbâs vü 'Ali ol iki er
Muştafa yanına yana geldiler
400. Her tarafından koltuğına girdiler
Varıban kâbûsına ir gördiler
401. Fâtımâ karşıladı babasını
Âh idüb didi nidem baba seni
402. Tutdı elin döşege iletđi anı
Ditredi turmadın ol nâzük teni
403. Evin ici tolmışdı zârıla
Şehr ici yanmışdı şanki nârıla

404. Eru 'avrat olı gici ağlayu
Derdiyle olmışdı başları kayu⁷¹
405. Didikim yâ Fâtımâ gel beri sen
Ben giderem hâzrete sen kııl esen
406. Yanıma otur benüm diñle sözüüm
Kokıla boynımu bir dem ey kızım
407. Cün irişdi vaktüm uş ben giderem
İşbu fâni 'âlemi terk iderem
408. Lâ mekânem cün mekânem andadur
Murğı haqqam âşiyânım andadur
409. Tâvûsı kudsi ilahiyem ezel
Seyrigâhum bûsitânım andadur
410. Tâciri haqqam yükümi bağladum
Bârıgâhum hem dükânım andadur
411. Hıışşı haqqam açulur bâbum haqqa
Hâfızum hem pâsıbânım andadur
- 71.a
412. 'Aynuma 'ayne'l-yakîn oldı 'ayân
Şâhidüm 'ayna'l-'ayânım andadur
413. Vâ'izem Aḥmed dilinden söylerem
Zirâ ma'nide lisânım andadur

⁷¹ Metinde hem ağlayu hem kapu şeklinde yazılmış, ağlaya ve kapı şeklinde olmalı.

414. Fâtımâ cünki bu sözi diñledi
Bili bu güldi hemân dem iñledi
415. Zârı kılub didikim ben nideyüm
Yâ seni isteyü kıanda gideyüm
416. Seni bir dem görmese bu gözlerüm
Tırmayub da'ima yollar gözlerüm
417. Nideyüm kim kimse saña beñzemez
Sencileyin kimse hic gelür dimez
418. Hoş müşerrefdür cemâlünle senün
Giçiser 'ömrüm hayâlünle senün
419. Hic dermân ola mı bile gidem
Ger ola biñ yıl 'ömür sensiz nidem
420. Didi kızum çare yokdur ol işe
Kendüñi bırakma olmaz teşvîşe
421. Her nefes ki adem oğlanı alur
Levhi mahfuzda kamû mektûb olur
422. Bir nefes ondan şon gelmez ecel
Ol ecelden artuğına irmez el
423. Tiz gelürsin ğam yeme ardımca sen
Bâkî ölmez kimseye bil bu vañan
424. Bunı didi yaşıla tıoldı gözi
Didi kıanı ol iki körpe kıuzı

71.b

425. Yanıma gelsün Hüseynile Hasan
Guşşasın gönlimün anlardur kesen
426. Hem dağı anlar gelüb görsün beni
Dağı andan vireyüm haqqa cânı
427. Tiz varıban anları getürdiler
Ol habîbüñ yanına yetürdiler
428. Gördiler bunlar resûlı ki za'if
Lerze kılar turmadın cismi laıff
429. Didiler ki ey dede noldı bugün
Eylemiş bu hastalık seni zebün
430. Nolayaydı işbu hâl üzre seni
Olayıduñ görmeyeydüñ ey gani
431. Vir haber hâluñdan ey sultânımız
Yoluña olsun fidâ bu cânımız
432. Kıl teselli bizi yoğsa yandux uş
Nârı firqat odına bu yandux uş
433. Didi ki ey kızılar yürün berü
Yanıma yakîn gelün tiz ilerü
434. Yüzüme toyunca baquñ bir zamân
Vaqt olmışdur yakîn virmez amân
435. Yüzü göze kılayım bir dem nazâr
Tâ kıyâmet dağı sizi kim görer

436. Kim baña irdi haber ol hândan
Hem işâret oldı ol cânândan

437. Ya'ni kim urıldı kusi ver-rahîl
Şevki kâsın taldurub şundı celîl

72.a

438. Da'vet eyledi bilün sultân beni
Diledikim eyleye mihmân beni

439. Rûzı şeb maşûdum ol ma'sûkdur
Mâsivâllah 'âşıka ağıyârdur

440. Eḥaddan aşdı intizârum giderem
Gel didi cün baña yârum giderem

441. Emri geldi yana iş oldı tamâm
Kalmadı hic daḥı kârum giderem

442. 'Işk şarâbını peyâpey sundı ḥaḳ
Artdı başımda ḥumârum giderem

443. Varluğum ma'sûḳ benüm yağmaladı
Virdüm uş yoluna varum giderem

444. Vaşıl şuyına şuşadı cânu dil
'Işk yeli arturdu nârum giderem

445. Gitdi kesret geldi vahdet ḥâli hoş
Birlige döndi şumârum giderem

446. Va'ıza iş bitmez adu şanıla
Di ḳuram namusı 'ârum giderem

447. Dîñle yana ne didi ol dostı ھاķ
Añla sözün ma'nasına toğrı baķ
448. Didi degüldür benüm yirüm yüyer
Dostdan ayru olan 'aşık esîr
449. Tûñî-yi şekeristâna ھاżretem
'Ançalibi gülistâna ھاżretem
450. Tâvûsı kıdsi ilahiyem ezel
Bâğıbân bûsitân lem yezel
- 72.b
451. İş bu esfelden ol a'lâya güzer
Ėam degüldür dağı hem 'azmi sefer
452. Leyki benden sonra ھاļuuz nola
Her tarafından gelicek düşman yola
453. Ol ھاķķa ısmarladum cümleñüzi
Didi dağı bir zamân kesdi sözi
454. Zağmeti varduķca arta başıladı
Ol mübârek cismi örte başıladı
455. Şöyle kim alnında aķdı kaçreler
Yüregi yandı vü döndi şudılar
456. Şuyı aldı yüzine urdı biraz
Hem mübârek gögsine sürdi biraz
457. Ey ھاżâ mevtümi asân eylegil
Ümmetüme baņa işsân eylegil

458. Tâ ki ol dem içre Cebrâ'îl amîn
 ara onlar g y ben geldi hem n
459. Daı yetmiş bi muarrebler bile
 aralar g ymiŐ am  bu derdile
460. Cebr 'ilden Muşafa kıldı su' l
 G yd g n nic n aradur noldı h l
461. Hem daı bunca melek g ymiŐ siy h
 B ylemi emr itdi bunlara il h
462. Cebr 'il didi sen nc n bular
 Emri haıla aralar g ydiler
463. H k buyurmadın bular iş eylemez
 H k dime didigi s zi s ylemez
- 73.a
464. Sırrımı her iŐ n ol Allah bil r
 H kmetile her ne ılursa ılır
465. D r d ny dan ılursa intiq l
 Her kime irse ecel virmez mec l
466. Kimseye b k  deg ld r bu cih n
 avli hadur k lli men 'aleyh  f n n
467. B yle dirken t  ki geldi bir Őad 
 Heybetile apudan ıldı nid 
468. Dir icazet var mudur girmeklige
 MuŐafanu y z ni g rmeklige

469. Fâtımâ didi yûri vakti degül
Hâline meşgûldurur şimdi resûl
470. Bir dahı çağırdı didi gitmezem
Ol habîbi görmedin terk itmezem
471. Fâtımâ didi yana kim ey kişi
Vakti degül bize virme teşvîşi
472. Yana bir dahı çağırdı key katı
Şöyle kim taş delerdi heybeti
473. Didi elbetde baña destur verün
Hizmeticün gelmişem ben key görün
474. Fâtımâ semi'îne cün irdi hitâb
'Aklıl şaşdı virebilmedi cevâb
475. Şöyle hergiz mecâli kalmadı
Çağıran kimdür velâkin bilmedi
476. Muştafa dahı işitdi anuñ sözün
'Aqlını cem' eyledi açdı gözün

73.b

477. Didi kimden çağıran ya Fâtımâ
Tırmadın kıllur kapuda zemezme
478. Fâtımâ didi gözüm nûrı meger
Bir 'Arabdur seni görmek diler
479. İki kerre kapuda çağırdı ol
İcerü girmeklige istedi yol

480. Vakti degül diyü men‘ itdüm anı
Gitmezem dir çatı heybetlü anı
481. Cün üçünci def’a söyledi sözi
Hebetinden şanki tıldı yer yüzi
482. Şaşdı 'aqlum ditredi külli tenüm
Şöyle havf itdüm çıkar şandum canum
483. Ey benüm devletlü babam kimdür ol
Tâ ki ister girmege yanuğa yol
484. İşidenüñ ‘aqlı gider önini
Vây eger görür olursa yüzünü
485. Muştafa didi kızum dinle beni
Bu işe uğrayısar yoıhsul ğani
486. Oldur ol kim oları kıılır harâb
Görenüñ cânına düşer ıztırâb
487. Her taıhtıñı öñüne dikse ‘alem
Bozular cem‘iyeti olur ‘adem
488. Her eve kim varmağa niyyet kıılır
Zârıla feryâd aña karşı gelür
489. Nice benüm diyenüñ tutar dilin
Bozuben tedbirini bağlar elin
- 74.a
490. Gidürür yüzini şehlä gözlerüñ
Hem şarardur rengini gül yüzlerüñ

491. La'l-i veş tuṭaḳların renḡin bozar
 arşusına niçenüḡ baḡrın ezer
492. Servi boyları büküb ılır kemân
 Hâkile yeksân ider virmez amân
493. Anaların sevgülü oḡlanını
 ucaḡından çeker alur cânını
494. Âh feryâd ider elden alımaz
 Kimse hic ol derde dermân bulmaz
495. Atalar öñünde sekirdür yigen
 Şalınub güzel oḡul yürürken
496. Heybetile bir kez aña görünür
 uşdurur anı ata ana görür
497. Oḡul oḡul diyü beni döginür
 Şaḡala anı yana alka şanur
498. Kime kim irdi ecel aldurmadı
 Fâni dünyâ kimseyi güldürmedi
499. 'Âile dünyâ cevürmedi afâ
 Yüz çevürdi aña urdı püştü pâ
500. Kimse ölümden acub urtulmadı
 Emri hadan taşra hic yol bulmadı
501. Öldürür ol kim cânı tenden ayırur
 Öldürür uş seni benden ayırur

502. Adı 'Azrâildür anuñ ol kişi
 Hâk buyurmuşdur aña işbu işi

74.b

503. Geldügi budur hicâbı götüre
 'Âşık ma'şûka tâ ki yetüre

504. Onın işitdiñ görmezsın anı
 Benümle kuvânı gözle anı

505. 'Âşıkun istedügi bugündür
 'Âşıka vuşlat günü dügündürür

506. Pes didikim içrü gel yâ melek
 Yerine sür neyse hağdan dilek

507. Gördi Cebra'îl ki 'Azrâil gelür
 Muştafanuñ pâki rûhuna alur

508. Didi tırmaz giderem yâ emîr
 Eglenme baña destûr vir

509. Didi Ahmed kor mısın beni ğarîb
 Şöyle 'Azrâil elinde yâ habîb

510. Kişi dostı buñuncün kazanur
 Baña yoldâş ola diyü özenür

511. Cebra'îl didi aya nûrı şudûr
 Cânu dil senüñile bulur sürûr

512. Senüñile irdi iren devlete
 Senüñile yetdi 'âlem rahmete

513. Hâşâ senden döndürem yüzüm gidem
Leyki haqquñ emridür pes ben nidem

514. Yüzüñe bakmağa hergiz doymazam
Leyki zaħmet cekdüğüñe duymazam

515. Cân tenden ayrılır zaħmet çeker
Her kişiye geliser bu derdi ser

75.a

516. Yâ resûlallallah gideyüm turmayum
Seni 'Azrâil elinde görmeyüm

517. Ben giderem yâ resûl sen kıl yarağ
Elfirâku ve'l-firâku ve'l-firâku

518. Elvidâ'u velvidâ'u vesselâm
Dârı dünyâda işüñ oldu tamâm

519. Didi Aħmed sen bilürsin yâ âhi
Beni unutma veli iken daħı

520. Cebrâ'il gayb oldu cün ol dem hemân
Geldi 'Azrâil eve girdi revân

521. Hoş selâm viridi resûle söyledi
Muştafayı diñle gör kim neyledi

522. Ne işe geldüñ didi yâ mu'terem
Nice emr itdi huzâ virgil haber

523. Didi geldüm kim ziyâret eyleyem
Nûrı vechüñle bu cânım toylayam

524. Hâk buyurdu ben saña olam muî‘
Her ne dirseñ tütaram ben yâ şefî‘

525. Rûhı pâk razı olursañ kabzi idem
Yok dirseñ hûz dönem yana gidem

526. Didi Aḥmed şabrı kıl eyle kerem
Ümmetim cün beşâret umaram

527. Evvel aḥir bil ki budur himmetüm
Hâk bağışlaya yazuklu ümmetüm

528. Ol dem icre yana geldi Cebrâ’îl
Hâk selâm itdi saña dir yâ ḥalîl

75.b

529. Dilese ḥâk didi ‘izzet eyleyem
Cismi pâkın ‘arşum üstünde koyam

530. Didi Aḥmed ümmetüm yerde yatur
Dile ḥâkdan yâ aḥi işüm bitür

531. Ümmetümden ḥâk beni ayırmasun
Beni anlaruñla toprakda ḳosun

532. İçlerinde bile olmaḳ dilerem
Rûzı şeb maḥşer bile toprakdan tıram

533. Tevbesini anlaruñ kılsun kabûl
Şoñ nefesde ölmesünler melûl

534. Gitdi geldi Cebrâ’îl yana feraḥ
Didikim gönülünde ḳalmasun tereḥ

535. Yana ol ھاڭ saña in'âm eyledi
Ümmetüñe rahmetin 'am eyledi
536. Şoñ nefesde ümmetüñ cân virmedin
Yazıcılar tefterini dürmedin
537. Ƨıtula ger dili söylemez ola
Göñil icinde eger tevbe kıla
538. 'İzzetüñe yâ Muhammed ol Ƨulı
Tevbesin maǧbûl idem kılam veli
539. Cünki ol server işitdi bu sözi
Şâ z olub 'Azrâil'e Ƨıtdı yüzi
540. Didikim sen yâ melek ilerü gel
Cânıma şimden girü gel ur al
541. Bir zamân ben saña şabr it didigüm
Buyıdı ھاǧdan benüm istedügüm
- 76.a
542. Ümmetimüñ tevbesi red olmaya
Bâbı rahmet anlara sed olmaya
543. Geldi 'Azrâil resülüñ üstüne
Pâkı rûhın Ƨabzı kılamǧ Ƨaşdına
544. Didi bir kez rûھا ki ey pâkı rûھ
Cümle-i ervâھا sendendür futûھ
545. Emri ھاǧdur bu mekândan göçesin
Bûsitânı lâ mekâna uçasın

546. Cünki 'Azrâil sözün işitdi cân
Ayağından dizine geldi hemân
547. Yana çağırdiki ey güc kıl
Vardı ol dem göbeline bellü bil
548. K̇atı zaḥmet cekdi ol adem ol ölü
Ehli beyte baḳuban diledi şu
549. Virdiler açdı yüzine urdı hem
Ol mübârek sinesine sürdi hem
550. Didi ey ḥaḳ mevtüm asân eylegil
Ümmetüme baḳa iḥsân eylegil
551. Kendü özüinden gitdi bir dem gördiler
Ehli beyti cümle zârı kıldılar
552. Cünki geldi yana kendü özine
Yana 'Azrâile diḳle sözine
553. Key k̇atı tutduḡ beni kılduḡ zebûn
Arḳun arḳun tut baḳa kıyma bugün
554. Didi 'Azrâil ki tengri ḥaḳıcün
Ḥaḳ baḳa işmarladı bu ḥaḳıcün
- 76.b
555. Ol zamândan ki alurum ben cânı
Tutmamışam daḳı bir ḳuşca seni
556. Ḥaḳ buyurmışdur saḳa ḥürmet kılam
Ayruga her ne kılırsam ben bilem

557. Cânı bedenden ayrılır müşkül olur
Zahmeti vû mihneti çeken bilür
558. Muştafa âh eyledi gör neyledi
Döndi 'Azrâile yana söyledi
559. Didi arğun tutuşuñ ger bu ola
Ol za'îf ümmetlerim hâli nola
560. Nicesi şabr ide anlar bu işe
Sen bırakduñ beni ölü teşvîşe
561. Dilerem senden ki cânımı yana
Emr idesin ayaguma ine
562. Cünki cân yerinde yana berk ola
El uruban çek yana dime nola
563. Key katı tutgil beni hic gam yeme
Kıy kırma nola nolmaya dime
564. Ümmetüme kılacağuş baña kıl
Ümmetüm duymaz za'îfdür bellü bil
565. Ben çekeyim anlaruñcün zahmeti
Kıl terahüm anları tutma katı
566. Baña kıy analara kıyma yâ melek
Evvel aħir budurur senden dilek
567. Rûha 'Azrâil didikim yana göc
'Âlem-i lâhûta cevlân eyle uc

77.a

568. Cünki cân işitdi 'Azrâil sözün
Hâzreti haqdan yaña tutdı yüzün
569. Geldi gögisine qarâr eyledi hoş
Yüregi kopdı yerinden kıldı cüş
570. Kâtı zaḥmet çekdi didi râvîler
Muştafayı ḥîni nezinde bular
571. Bu maḥalda ehli tevîlden gürûh
Ḥikmetinde söyleşürlerdür vücûh
572. Tut per vechüñ vücûhın bilesin
Müşkilüñ ḥâl ola asân kılasın
573. Biri budur câvidâ' eyler tene
Ten döner yana cevâb eyler câna
574. Bunca yıllık yoldâşından ayrılır
Nûr olan gözde işinden ayrılır
575. Raızı olmaz ayrılığına anuñ
Gitme deyü dutar atañın cânuñ
576. Arada bî-ḥad cevâb hem su'al
Leyki aḥir firqata ider mâ'al
577. Biri daḥı irse nez'uş ḥâleti
Bir kişi ya çekse kâtı zaḥmeti
578. Diyemeyeler ki günâhındandırur
'Âşidurur vü siyâhındandırur

579. Birisi bu kim resûlü hazreti
Cekdügi bu ola ahir zaḥmeti

580. Ümmeti zenbîne kefâret ola
Zaḥmeti az oluban rahmet bula

77.b

581. Mü'minün kefâret ola zenbine
Olmağil meşğûl kimesne zenbine

582. Görmedü kim hic şol ma'sûmları
Ne çekerler cân virürken anları

583. Ma'siyet yok kim irişdi 'iḳâb
Ehli cennetdür buña şâhid kitâb

584. Cismi nazuñ hem muṭahhar cânları
Leyki 'Azrâil tutıcağ anları

585. Zaḥmeti katı çekerler ḳamûdan
Ayrulıḳ odı biterdür ṭâmûdan

586. Diñle bunda coḳ rivâyet vardurur
Sırır ḫikmet bî-nihâyet vardurur

587. Birine göre birin naḳl idelüm
Muḫtaşar ḳilub murâda gidelüm

588. Ma'sûm oğlanuḳlara mevt irişür
Ḥîni nezinde bağâyat duruşur

589. Cânı ayrılmaz zaḥmetler çeker
Döne döne dürlü miḫnetler çeker

590. Ata ana karşısına yakılır
Eyle şanasın kendüler ölür

591. Dir 'Azrâîl aña virgil cânı
Sözini 'Azrâîle dinleñ anı

592. Virmezem dir saña 'Azrâîl cânı
Bilmeyince atam anam hâlını

593. Dilerem hağdan bağışlaya baña
Bunları andan virem cânı saña

78.a

594. Göñline ol hağ anı ilhâm ider
Âtasın hem anasın in'âm ider

595. Yana dir vir cânı hüccet eyleme
Cün muradıñ haşıl oldı söyleme

596. Yana ol ma'sûmca dir bâri huzâ
Ebelerüm dedelerüm kıl 'atâ

597. Ben kuluña yana hem luğ işlegil
Anları dağı baña bağışlagil

598. Hağ yana ilhâm kıılır sırrına
Anları dir ki bağışladum yana

599. Yana oğlanuğlar dir kim yâ lağif
Kıılıram senden temennâ ben za'if

600. Kıl 'atâ cümle ta'alluğum kamû
Yerleri olmaya bunlarıñ tāmû

601. ‘Âleme ger fazluñ irişe nola
Raḥmetün-den ey ḥuzâ ne eksile
602. Ḥaḳ bağışladum yana dir saña hem
Cânunı şimden girü virmeye ğam
603. Depredür ol demde bir kere lebi
Cânını teslîm ider ḥaḳka şabi
604. Sırrı ḥaḳdur aña kimse iremez
Ḳulillah ḥaḳ arasına giremez
605. Mu’cizâtı Muştafadur cümle bu
‘İzzetine ḥaḳ anuñ kıılır ḳamû
606. Ol müḥibbet kim ḥuzâ virdi aña
Virmemişdür kimseye önden şoña
- 78.b
607. Rûz maḥşerde yana yalın ayak
Başı açuḳ şöyle ağlayu yâyak
608. Gâh sırata gâh mizâna varub
Ümetinün nurlu aḥvâlin görüb
609. Diye ey ḥaḳ ümmetümi isterem
Cümlesin bağışla baña kııl kerem
610. Cün Muḥammed ḥaḳka lâyıḳ ḳuldur
Ḥaḳ yanında her sözi maḳbûldür
611. Ḥubbi zâtından ḳopar cümle bu iş
Zirâ kim anuñla oldı per variş

612. 'Ayn anuñ 'aynı muhabbet oldı cün
Ümmetün kıılır temennâ dünü gün
613. Olduğunca zahmeti anuñ eşed
Dilerdi ümmete haqdan meded
614. Tâ ki 'Azrâil geldi bir hitâb
Çek elüñi didi kıılmağil şebâb
615. Kâtı zahmet çekdi diñlensün biraz
Can tenden ayrılır olmaz keñez
616. Çekdi 'Azrâil elin döndi habîb
Ehli beytini yanına cem' idüb
617. Ol mübârek ağızın acub söyledi
Anlara bir dem vaşiyet eyledi
618. Cebrâ'ile melekler geldügin
Dağı 'Azrâili görüb bildügin
619. Anlaruñla ne ki ol dise kelâm
Didi cümle ehli beytine tamâm
- 79.a
620. Didi hem yâ 'Âyişe sen uruñur
Aqça yol ne var ise evde getür
621. Yedi aqça varıdı getürdi anı
Didi ehli faqra tiz verüñ bunı
622. Tâ ki yarın olmaya baña hicâb
İgneden iplige olıcaq hisâb

623. Ben ol aqçanuñ bulınca yirini
Ümmetüm 'aşîlerinden birini
624. Tutuban nâra ilteler ağı
Başuma tar ola ol maşşer günü
625. Ehli faqra virilen her nesnenüñ
Rûzı maşşer hisâbı olmaz bunun
626. Tâ faqra virdiler ol dirhemi
Dağı andan gitdi göñlinden gamı
627. Didi hem yana vaşiyetde resûl
Beni seven sözümi kılsun kabûl
628. Hem kıllalar günde beş vakit namâz
Her ki kıllur haq anı maħrûm kamaz
629. Hem dağı didi niderem bir görüñ
Ümmete benden selâmum ir görüñ
630. Cehd ideler haqqı razı ideler
Her ne kim buyurdı haq haq bileler

79.b

631. Dünyâ icün dîni terk itmeyeler
Dünyâ ħubbın dilde ber gitmeyeler
632. Sünnetün ihyâ ideler rûzı şeb
Ger kıllurlarsa şefâ'atden taleb
633. Elleri altında olsa bir esir
Kez faqır gerçi sulţânı vezîr

634. Degüben nâḥaḫ yere urmayalar
Güci yetmedüğü işe sürmeyeler
635. Ger za'ife dünyâda zulm ideler
Ḥaşmı yarın ḥaḫ olıcaḫ nideler
636. Tâ irişince bulara vaḫt-i mevt
Cehd idüb itmeyeler bir vaḫt-i fevt
637. Cün ecel anlara daḫı yol bula
Cümle tedbiri ferâset bozıla
638. Cânların î mânla teslîm ideler
Cennete benümle bile gideler
639. Didi aḫirüş-şalavatü veş-şalavat
Her ki kıılır bulısar oddan necât
640. Ümmetini cün tamâm ışmarladı
Her ne kim dimek gerekidi didi
641. Didi 'Azrâile yana berü gel
Emri yerine getür oldu maḫal
642. Yana 'Azrâil hemân dem söyledi
Muştafa'nun rûḫına göc kııl didi
643. Göc kııldı rûḫ andan daḫı hem
Vardı ḫulḫuma hemân saati ni'am

80.a

644. Dilediği işi 'Azrâil tamâm
Eyleye işit ne didi ol humâm

645. Virmezem dir cânı 'Azrâîl saña
Gelmeyince bir haber haqdan baña
646. Ümmetüm mahşer gününde nideler
Yol ikidur kanķısına gideler
647. Hâli nola bunların yevme'l-hisâb
Kar gibi yağıcak gökden kitâb
648. Ak mı gele kara mı kâğıdları
'Aciz hayrân kalıcak her biri
649. Kanda görem bunların her birini
Şimdi kılmaķlık gerek tedbirini
650. İrdi sem'îne yana bir hoş nidâ
Haq te'âla didi ey sahib livâ
651. Ğam yemegil şâz ol olma hazîn
Olıcak emrimile evvel yevmi dîn
652. Elüñe bir göz virem anda ben
Ümmetiñi göresin cümle anda sen
653. Her ne hâlde olurısa bilesin
Dileyüb benden şefâ'at kılasın
654. Râzı olunca bağışlayam saña
Zîra va'de kılmışdı haq buña
655. Seni bunda seveni dimişdi hem
'Af idem 'işyânını rahmet kılam

656. Saña uyan kimsedür seven beni
Seni seven kırtarur oddan cânı

80.b

657. Aduñ işidüb şalavat getüren
Yâ hadîsüñ diñleyüben oturan

658. Başdan ayağa olursa günâh
Tâmû odından kılam anı penâh

659. Girmeyince cennete ümmetlerüñ
Ėayrı ümmet girmeye anlardan oñ

660. Cün bu sözi işitdi ol habîb
Şanki timâr itdi derdine tabîb

661. Ehli beyte didi Ėuşşa yokdurur
Şimdi maķşûdum vüşâl haķdurur

662. ‘Âşıküñ maķşûdı ma’sûķdur hemân
Yolına olsun fidâ bu dem bu cân

663. Didi şimden girü beni baña koñ
O huzâzen Ėayrısın bir yaña koñ

664. Hâcetüm oldı kabûl gitdi Ėamum
Vaķti ahirdür irişdi şoñ demüm

665. Esdı oldem hoş vüşlat yelleri
Tâ mu'aţtar oldı Ėöñül illeri

666. Şeş cehetden hic mâni‘ kılmadı
Yarım kıldığı tecelli tolmadı

667. İrdi sem'îne nidâ kim yâ resûl
Şevk ilinde açıldı saña yol
668. Benden ayru olma ayruk bir nefes
Zira kim 'âşıklara dünyâ kafes
669. Kaṭreñi gel berü ummâna yetür
Zerreñi hem şemsi tâbâna yetür
- 81.a
670. Fer'i kuşımdan girü aşluña gel
Terk eyle faşıl bu aşluña gel
671. Gel götürdüm bu dem yüzümden niķâb
Gel gözünle gör cemâim bî-ħicâb
672. Ey ħabîbim gel yeter nâz eylegil
Perri 'ışkı açâ pervâne eylegil
673. 'Aynu ve şînü ve ķâfu libâs ķodı 'ışķ
Ĥarfi eşvâtuñ ķabasın ķodı 'ışķ
674. Géydi ol demde siyâhdan bir 'abâ
Ol siâahdan toğdı bir âyu pür şafâ
675. Oldı ğayb ol demde cümle mâsivâ
Cünki kevneyni muħîṭ oldı liķâ
676. Zevķu şevķu şafâyıla hemân
Rûhı pâkı Muştafa oldı revân
677. Şad hezerân şalâvatu durûd
Rûzı şeb rûhına olsun bî-ħadûd

678. Bî-'aded dahı meşâ'ili sürûr
Ravzasına irsün ile yevmi'n-nüşûr

679. Aradan ğayb oldu cünki ol kamer
Ya'ni kim ol 'âleme kıldı sefer

680. Ehli beytile şahâbîler hazîn
Cümle bu derdile kıldılar enîn

681. Zâru afgânı göge ağdurdılar
Gözlerinden kanlu yaş yağdurdılar

682. Ol Ebû Bekr'uñ bili büküldi hem
Râvîler didüklerin naql iderem

81.b

683. Zârıla 'Ömer dirdi yâ Muştafa
Gitdi 'âlemden cemâlün söz şafâ

684. Ahile 'Osmân ideridi figân
Dirdi ki el-amânu ve'l-amânu

685. Derdile inilderidi hem 'Alî
Nideyüm sensiz diridi ol velî

686. Ol Hüseynile Hasan hûz yüzlerin
Yire urmuşlardı diñle sözlerin

687. Nidevüz sensiz ey dede dünyâda
Luţfile bize terahüm kim ide

688. İşbu firkat odına kim düyüser
Kurratü'l-'aynı bize kim deyiser

689. 'Âyişeyile Fâtıma gör kim nider
Başına 'aklı gelüban hem gider
690. Şanasın kopdı kıyâmet ol zamân
Yir ile gök arası tıldı figân
691. Kimse anuñ gibi hâla irmedi
Hic anuñ gibi muşbet görmedi
692. Ol gici aru 'avret zârıdı
Dağı ma'sûmlar bile ağlarıdı
693. Her ki sevdüğünden ayrıla nide
Hic 'aceb olmaya ger cân terk ide
694. Gördiler bununla olur degül
Ağlamağıla giden gelür degül
695. Cünki emri hâkđurur nitmek gerek
Cün irdi hemân gitmek gerek
- 82.a
696. Cisim pâkini 'Ali geldi yudı
İbni 'Abbâs dağı geldi şu kodı
697. Yudılar anuñ mübârek gövdesin
Yana kendü gönlegi icinde hemîn
698. Enbiyâyı cümle beyle yurlar
Gönligi üstünde hemân şu korlar
699. Yevmi evvelde namâzın kıldı hâk
Mü'mîn olan bu sözi bildi hâk

700. Hâk namâzı isâr eylemek
Raḥmetile ğarķı envâr eylemek
701. Hem ikinci ğün melâ'ik geldiler
Muştafanuĝ hoş namâzın kıldılar
702. Pes üçüncü şahâbile umam
Kıldılar anlar daĝı ey pür humam
703. Muştafa bile kıluĝ dimişdi
Kim bu 'ahdi arada ķomışdı
704. Kıbrine girdi 'Ali 'Abbâsıla
Ol Ebu Bekridi giren hem bile
705. Cismi pâkini muţahhar ravzaya
Kıldılar cün ol mu'teber ravzaya
706. Ravza içi nûr ile tıldı yakîn
Balķ urub göĝe çıkardı tırmadın
707. Görünen şimdi yana ol nûrdurur
Gören anı balķ urur maĝfûrdurur
708. Mişĝi 'anber ķoķusu tıldı cihân
Feth olub ravzaya bâbu cinân
- 82.b
709. Hâki buti cün zam itdiler
Ahu zâr ile zünüben gitdiler
710. Kıldılar derdile cümle câzi'ün
Didiler innâ ileyhi râci'ün

711. Ol beḳâ ilinde hoş tıtdı maḳâm
Rûhına yüz biḳ şalavâtüsselâm
712. Yâ Kerîmu yâ Raḥîmu yâ Raḳîb
Ya Ra'ufu yâ 'Aṭûfu ya Mücîb
713. Ḳıl mu'aṭṭar Muşṭafanuḡ merḳadın
Hem münevver eyle anuḡ meşhedın
714. Ravzasın nûr 'alâ nûr eylegil
Ümmetini daḡı maḡfûr eylegil
715. Hem maḳâmın eyle Maḡmûd ey Şamed
Ḳadıyel ḡâcet sensin yâ Eḡad
716. Ümmetinden rûḡuna bî-ḡad 'Adûd
Vâşıl eyle rûzı şeb sen yâ Vedûd
717. Ya 'Alîm yâ Ḥalîm yâ Semî'
Cümlemize ol abîbi ḳıl Şefî'
718. Cümle 'âşi ḳullaruḡla yâ Mu'în
Eylegil nâru 'azâbuḡdan emîn
719. Oḳuyanı diḡleyeni yazanı
Sehvini sözüḡ göricek düzeni
720. Raḡmetüḡ ḡûnile toyla her birin
Cenneti firdevsi icinde ḳıl yerin
721. Dergâḡuḡa geldük uş eyle mu'allef
Yâ ilahi neccine mimmâ naḡâfu

83.a

722. Kıluruz nokşânımuza i'tirâf
Yâ ilâhi neccinâ mimmâ naḥâfu
723. Raḥm eyle bize zâtuḡ ḥaḳḳıcün
Hem ḳadîm olan şıfatuḡ ḥaḳḳıcün
724. Leyle-i ḳadrüḡ berâtun ḥaḳḳıcün
Yâ ilâhi neccinâ mimmâ naḥâfu
725. Nâzil olan her kitâbuḡ ḥaḳḳıcün
Açılan 'uşşâḳa bâbuḡ ḥaḳḳıcün
726. Mâsivâdan ictihâbuḡ ḥaḳḳıcün
Yâ ilâhi neccinâ mimmâ naḥâfu
727. Kıl necâvüz evliyânüḡ ḥaḳḳıcün
Şucumuzdan evliyânun ḥaḳḳıcün
728. Aḥmedi sâḥib livânüḡ ḥaḳḳıcün
Yâ ilâhi neccinâ mimmâ naḥâfu
729. Nûrı çeşm Aḥmedi muḥtâricün
Ehli beyti hem daḡı döt yârı icün
730. Cümle-i aşḥâb icün enşâricün
Yâ ilâhi neccinâ mimmâ naḥâfu
731. Rûzı kıl beytü'l mu'azzam ḥaḳḳıcün
Rü'yetüñi âbu Zemzem ḥaḳḳıcün
732. Anda olan sa'yile dem ḥaḳḳıcün
Yâ ilâhi neccinâ mimmâ naḥâfu

733. Mescid-i Akşa ile şahrâ hâkı
Hem şebi esrâ ve mâ evhâ hâkı

734. Şacı velleyli yüzi Tâha hâkı
Yâ ilâhi neccinâ mimmâ nahâfu

84.a

Haza kitab Din Yoluna Şatılan Kız Cogazın Destanidür
Temmet el kitab biavni allah el melki'l-vahhab

BEŞİNCİ BÖLÜM

Bulgular ve Tartışma

Hangi yılda yazıldığı bilinmeyen bu mevlidin müellifi Kara Vaiz Ümmi'dir. Manzum hikâye ve kıssalar anlatmada uygun olması sebebiyle daha önce yazılmış birçok mevlid gibi bu nazım şekli tercih edilmiştir. Aruzun fâilâtün/fâilâtün/fâilün kalıbı kullanılmıştır. Eser, sâde sayılabilecek bir Türkçe ile ve mesnevi nazım şeklinde yazılmıştır. Bununla beraber eserde, yer yer gazel nazım şeklinde yazılmış şiirlere de rastlanır. Eserin, varak sayısı 84 olup eser toplam 1930 beyitten oluşmaktadır. Eserde 82 ve 83'üncü varaklar kitabın sonuna eklenmiş dualardır. Eserde Mevlid'in başlık bölümleri 10a,15a, 17a, 27a, 28a, 34a benzer beyitlerden oluşmaktadır. 734 beyitle en hacimli bölüm Kala Allah ta'âla "men caa bilcenne Felehü 'aşra emsa'luhın" şadağa'l-llahü' ayetiyle başlayan bölümdür. Burada insanların dünyada yaptıklarına göre ya cennete ya cehenneme mühasebe edilecekleri, dolayısıyla ölümü bir gerçek olarak görmeleri gerektiği konuları ön plana çıkmaktadır. Son bölümde genel olarak Hz. Peygamberizin vuslat gecesini, mahubuna kavuşmadan önce neler yaptıklarını anlatır.

Eserde gazel nazım şekli yer alır yer alır. Eserde dikkat çeken bir başka husus redif seçimindedir. Başka kelimeler de kullanılmakla beraber "hakkıcün" kelimesinin redif olarak sıklıkla kullanıldığı görülür, şair burda Allahu Teâlâ'ya bir yalvarmak halinde bulunmuştur. Dikkati çeken şekle dair belirgin özellik, şiirde rastlanılan Mevlid'in başlık bölümleri yani vasita beyitlerinin tekrarlanmasıdır.

Yazar eserde Kur'ân ayetlerine ve Kur'ân'da geçen mucizevi olaylara da yer yer göndermede bulunmuştur. Genel olarak Allah'ın varlığı ve birliğine inanmak, Hz. Muhammed'in söylediğine inanılan sözler ve fiiller (hadis-sünnet), Kur'an'ın yanında ikinci derecede kaynak kabul edilir. İslamın beş şartı Kur'an'da açık emir olarak geçen ibadet ve eylemlerin yapılmasının şart olduğu anlatılır.

Eserde Hz.Muhammed'in mevlidi'nin anlatımı, mucize gerçeklerle büyük oranda örtüşür. Bununla birlikte eserde, efsanevî unsurlar da yok değildir. Aynı şekilde eserde bahsi geçen şahısların isimleri de hemen hemen doğru olarak zikredilir. Eserdeki olay kurgusu ve anlatımdaki ustalık Tasavvufi, ahlâkî, tarihî ve öğretici konular başta olmak üzere uzun anlatımı gerektiren eserlerde tercih edilen nazım şekli “mesnevî” olmuştur. Eserde okuyucunun dikkatini çekmek, kolay ve zevkli bir okuyuş temin etmek üzere aralara farklı nazım şekillerinin -gazel gibi- konulduğu görülmektedir.

Yirmi sekiz bölümden başlıkları altındaki konular, belirtilen beyitler arasında yer almaktadır. Eserin başlangıç "*Destani kız caoğazını*" yazıp "*şiiir kız ve firkatıdır*" anlatıldıktan sonra, "*Haza mevlidi ennebi salla allahu aleyhi ve sellem*" eserin asıl yazılış sebebi açıklanır. "*Der tevhidi bari taali*" ile başlar sonra şair Hz. Peygamber'in mucizevî kıssalarını bir şekilde söyler bununla beraber her kıssadan bir özet çıkartması üzerinde durur; "*Ta kıyamet söyle nursa bu kelam, Bes bu âlem ta tutkca nizam, Medhi seyyidül mürşelin, Gerdiler siz bula siz evden kuş, Ta Kıyamet Söylenürse Bu Kelam, . Pes Bu Âlem Ta ki Tudukca Nizam, Kala Allahu Tabaraka ve Taala, Ta Kıyamet Söylenürse Bu Kelam, Bes bu Âlem Ta Ki Tudukça Nizam, Elhissa Minel Kissa, . Kala Elnebi Aleyhi Selam Levla Mürebbe, Haza Medh Hatimi Errsol, . Ta Kıyamet Söylenürse Bu Kelam,. Pes Bu Âlem Ta ki Tudukca Nizam, Haza Medhi Seyydi Elmürselin*", burada dikkati çeken her mucize anlatığı hikâyenin başlığı aynıdır bu da şaire ait özel bir hassiyet denilebilir. "*Kala Allah Taala ve Allahu Mütimmü nurihi, Haza Medhi Elsuli ve Nimeti Elasil*", son ve en uzun bölüm "*Kala Allah Taala Men caa Bil-cenne*" 734 beyitten oluşan bölümdür.

Eski Türk edebiyatında Mevlid mesnevîlerinin planları genellikle birbirine benzemektedir. Bu planda giriş bölümünde yer alan ve Allah'a hamd, Hz. Peygamber'e övgü ve medh-i çehâr-yâr konulu kısım hemen hemen bütün eserlerde de aynı sırayla yer alır. Allah Teâla'ya hamd ü senâda bulunularak başlanmış; ardından Esmâ-i hüsnânın bir kısmı zikredilerek Yüce Allah'ın azameti ve tüm yaratılmışların O'nu tesbih ettiği vurgulanmıştır. Hz. Peygamber'in bazı isimleri sayılarak O'nun âlemlere rahmet olarak gönderildiği ve insanlara doğru yolu göstermek üzere tebliğ ile vazifelendirildiği belirtilmiştir. Hulefâ-yı Râşidîn olan Hz. Ebûbekir, Hz. Ömer, Hz. Osman ve Hz. Ali, Peygamberimizin dostlarıdır ve gece gündüz İslâm için çalışmışlardır.

SONUÇ

Türk edebiyatında pek çok mevlid metni yazılmıştır. Bu mevlid metinleri içerisinde seçtiğimiz Vaiz Ümmi'nin Mevlid'i hem içerik konu bakımından hem de dış özellikleri ile incelendikten sonra eser transkripsiyon alfabesi ile gösterilmiştir.

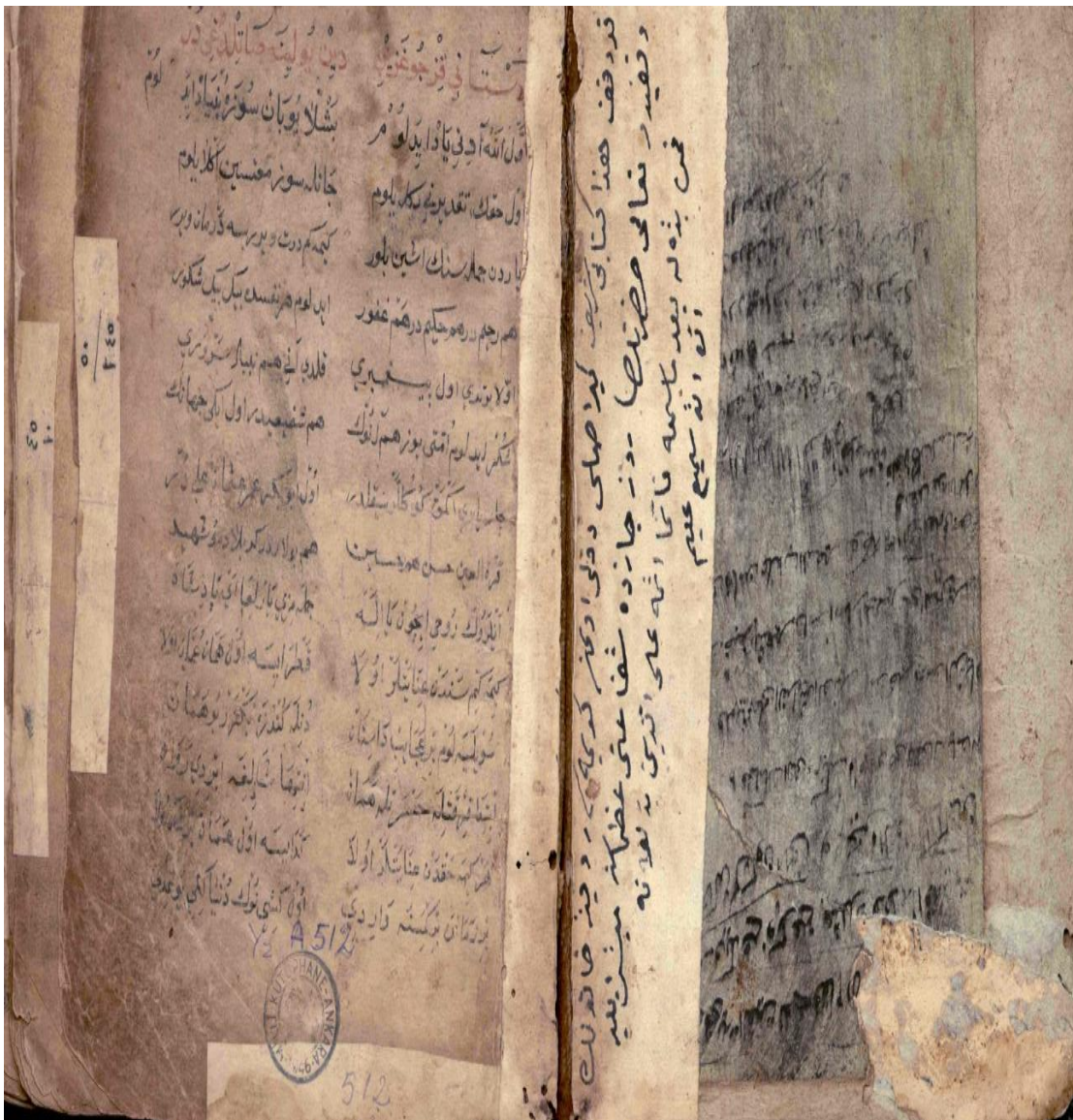
Vaiz Ümmi Mevlidi şiirinde tekrarlanan unsurlar sadece kelime ve kelime grupları değildir. Şair mısra veya beyitleri aynı başlıklar, farklı konular şeklinde düzenlemiştir. Eserde kullanılan aruz kalıbı " Fâ'ilâtün/Fâ'ilâtün/Fâ'ilün" ile yazılmıştır. Eser, hemen hemen klâsik mevlid tertibine göre düzenlenmiş yirmi iki bölümden oluşmaktadır. Her başlıkta farklı kıssalar anlatılmaktadır. Daha sonra okuyanlara nasihatlar verilir, Hz. Peygamber'in vefatından önce risaleti halka tebliğ vazifesini tamamladığı vurgulanır ve ardından vefat bölümüne geçilerek Hz. Muhammed'in vefatı, hüznü bir şekilde dile getirilir. Dua, niyaz ve acz ifadeleri son bölümde oldukça yoğundur. Son beyitler hem ümmet hem de nâzım için hayr dua ile sona ermektedir.

Eserin diline gelince Eski Anadolu Türkçesi ile yazıldığından sadelik ve akıcılık açıktır. Yer yer Arapça ve Farsça kelimeleri kullanmasına rağmen sade, Arapça, Farsça kelimelerden nispeten arınmış ve Türkçe bir söyleyişin hâkim olduğu yalın bir dil kullanmıştır. Arapça ve Farsça kelimelerden örülü bir dil kullanan Vaiz Ümmi, özellikle zincirleme tamlamalara çok yer vermektedir. Bununla birlikte şair, yaşadığı dönemden etkilenerek günlük konuşma diline, halk söyleyişlerine, atasözleri ve deyimlere şiirinde bolca yer vermektedir. Eserde bunların yanı sıra bazı arkaik sözlerin kullanıldığı görülmektedir. Bu da eserin halka hitap ettiğini ve şiirde süslü, ağır sözcüklerden uzak durulduğunu gösterir. Eser yazısı açık, okunaklı oldukça harekeli olarak yazılmıştır. Fakat eserde, hem yırtılmış hem ıslanmış bölümleri okunamaz hale gelen bazı beyitler tespit edilmiştir. Bu bölümler metnin dipnotlarında ve incelemesinde belirtilmiştir. Hangi yılda yazıldığı bilinmeyen

eserin, Eski Anadolu Türkçesinin dil özelliklerini taşıdığını söyleyebiliriz. Türk edebiyatında her mevlid eserinde olduğu gibi şairin Hz. Peygamber sevdası ve ona saygı duyması eserinde yer vermesi neticesini doğurmaktadır.

Şair, konu hususiyetinde metinde ahengi sağlamak ve yanı sıra din ve tasavvuf eğitimi aldığını göstermek için Mevlid'in bölümleri arasında tarihten faydalanarak farklı kıssalar anlatmıştır. Sürekli kendi mahlasını ve tecrid sanatını kullanarak okuyucuya örnek olabilmek gayesindedir. Bölümlerde işlenen konular, Müslümanların davranış bilgisi inanç, ibadet, muamelat, ahlak konuları, akaid, Allah'ı daima zikretmek, rızık için Allah'a tevekkül etmek, beş vakit namaz kılmak, şeytanı düşman bilmek ve her şeye ibretle bakmak gibi mevlid muhtevasını yansıtmaktadır.

EKLER
FOTOĞRAFLAR

Fotoğraf 1: 1. varak

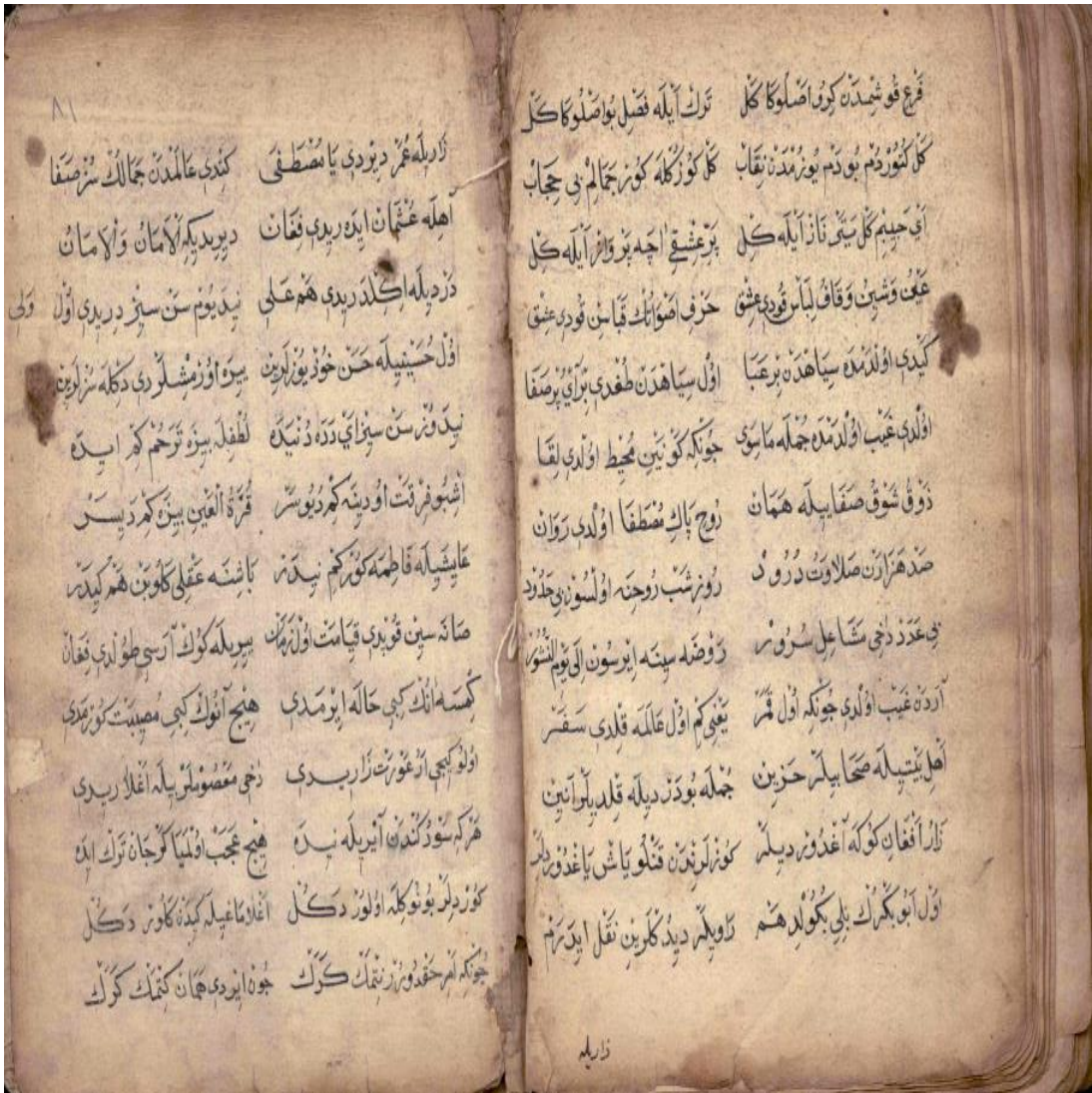
ايدراي بابا اولور سم نولا بن باهي توشتم در بويوله
 اسلام اهلي دنن اذن قومي اولكچون مسنه دن قومي
 بن سيم سوه موافق اولميان يا كچه ديني ازره اولميان
 بن بودندن ايرغا اير سيمر جان ورم بن بوديم ورسيمر
 طوبن بابا سوزي ايشت بن سم سيزوك اجون قمرانا اولسون بولم
 سيزه بر سز ديه بين بالله طوبنك ارته بن بارزه التوك صانوك
 قوم ديه بن طوك سون اشدن بر سنه كلام سون
 قراوشدر صتارم بونك ديك اي آل تاخاله ورتب يكل
 سته توك ايت ديني ترك ايله نقله دينوك جوانه موك ايله
 دنه دينولدن صفتين غل دينوك لكله اوده يقما جانوكي
 بر ليشيد ورتجك سيزه فوديني وشدني
 وار ايت باره بن اي انا رده دلايه ويركم صستا
 سوزم ايشت صلحت شوبله در اول جهودك بوينون اورم ازرر
 جوق

جوقنا شتدي اشق سوزي انسي ايدر قيرم اي جانمك باروسي
 كوكلكل اكلنجي سوكو ياز هيچ ديني سني صماغه جكك
 زنه دليله نيجه صانورن سني ديه حسرت اوردنه يقما بني
 ككته بغيرن كسه اته صانعي ذاتي واره اول غيفويه با سمي
 لاول قمر ايدر سيز ايدك نه قلاوم نيجه اكلعزلعله يا قالا لومر
 اوج ككجه اجوز قني برلقما يوق ساكين اولماز نفس اولما نيجه يوق
 جوقله بو احواله بزقاله ورت قصده الله وركام اولما ورت
 هر كم اول قصدا ايلدي كند ازينه ايله بل كم ظالم اولدي ازينه
 اكله ايمان شوبله قالورن كمان تا ابد قالور طامود جاودان
 ديني دنيايه صاناب اولمك ي دين كورمياسن يارين طامونك اودن
 دين يولنه صت بن صقلا ديني توشتم يولوكونك باشي جاف
 سز قني ترك ايلكورن دين يولينه دين اله لويه قراوغول بولنسه
 انسي ذاتي ناخر اويدي سوزره قزيني صانلغا اويدي رضا

Fotoğraf 2: 4. varak

يارسول الله ليد يوم طومر ميومر سن عن زابل الدنيا نور ميومر
 بن كيدم يارسول سن قل بوق الفراق والفراق
 الوداع والوداع والسلافر دار دنيا ده اشك اولدي تمام
 ديدى احمد سن ييلور سين ياخي بي اونوتها وي ايكن دخي
 جبرائيل غيب اولدي جون اولدم هانه كلدى عزرائيل اوه كرى روان
 خوش سلام ويردى رسوله سيلده مصطفي دكله كوزم نيكدى
 نه ايشه كلك ديدى يا معترم نجه امر اندى خدا ويركل خبر
 ديدى كلكم كم زيارت ايليم نور وجهلكه بو جانوم طومر
 حق يوزدى بن سكا اولم مطيع هر نه دوسك طومر بن يا شفيع
 روى بك راضى اولور شك تبين يوقا دريسك خودم يه ليدم
 ديدى احمد صبر قل ايله كرم امنميجون بشارت اومار فر
 اول اخريلكه بودور همتوم حق با غسل ايه ياز فلو امتوم
 اولدم ايجره يه كلدى جبرائيل حق سلام اندى سكا دير يا خليل
 ديلسه حق ديدى عزت ايليم جبرائيل عزتوم استند فوهر
 ديدى احمد امتوم بوده يتوسر ديله حق دن ياخي ايشم بتوسر
 امتدن حق يا ابرماسون بنى انلا روكله طبراقن قومون
 اجلر ندى ييله اولوق ديلكم روزنك تحشربه طبراقن اولدم
 توبه سنى اناروك فليسون قبول صك نفسد اولسونر ماول
 كندى كلدى يه فرح ^{جبرائيل} هاه ناهاه ديدكم كوكلكد قل سون ترح
 يه اول حق سكا انعام ايلدى انوكله رحمتن عاف ايلدى
 صك نفسد امتوك جان ويريدن يا رجبار تقدر بنى درمدين
 طووله كرى ديلى سويلنر اوله كوكله اجندن اكر توبه قبله
 عز قوله يا محمد اول قولى توبه سين مقبول ايدم قلم ولى
 خونه اول سرور ايشندى بوسوى شاذ اولوب عزرائيله طومر بنى
 ديدكم سن ياملك ايلر و كل جانمه شيدن كركل اوزال
 برتر مان بن سكا صبر ايت ديدكم بويدى حق دن بيم ايشه دكم

Fotoğraf 3: 75. varak

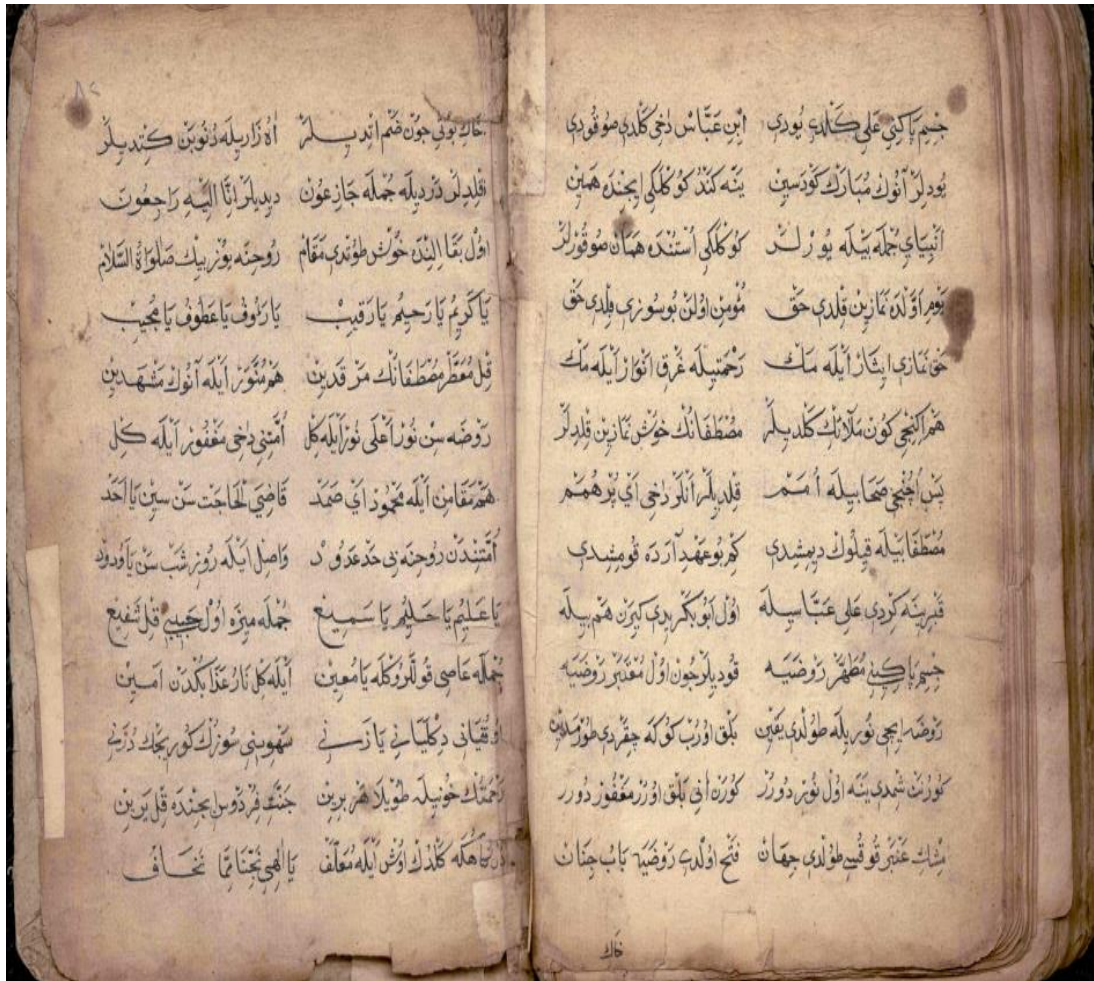

Fotoğraf 4: 81. varak

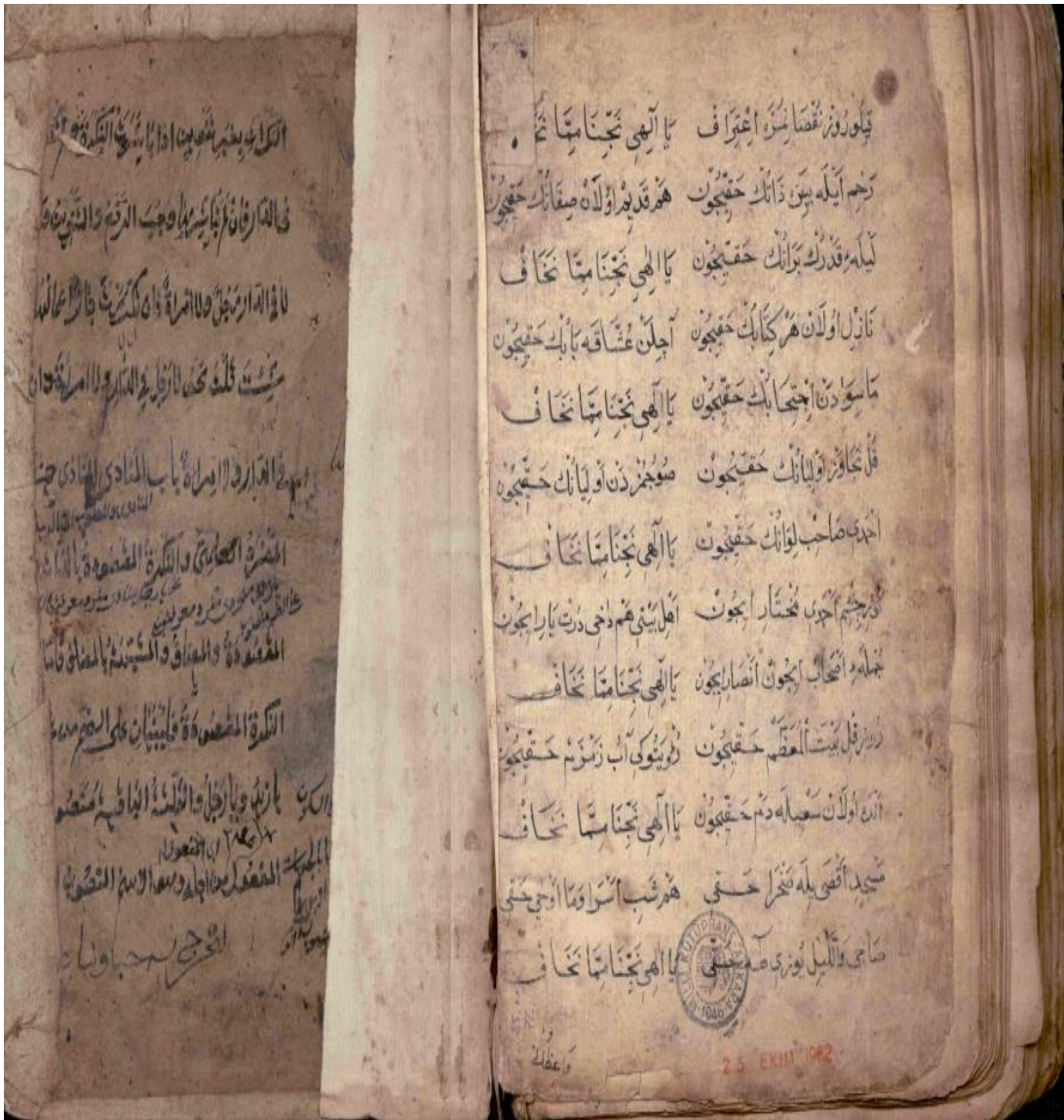
فرج شو شدن کور اصلوگا کل ترک ایله فصل بواصلوگا کل
 کل کوردم بؤدم بؤرمده نقاب کل کورکله کور جمال بی حجاب
 ای حیم کل سی ناز ایله کل بر عشق اچه بولور ایله کل
 عیب و شین وقایق لبار قور عشق حرف اصواتک قبا سن قور عشق
 کیدی اولدمن سیاهدن برعبا اول سیاهدن طغدی بر ای بر صفا
 اولدی عیب اولدمن جماله ماسوی چونکه کورین محیط اولدی لقا
 ذوق شوق صفا ایله همان روح پاک مصطفا اولدی روان
 صد هزارن صلاوت درون روز شب روحنه اولسون و خلد
 بی عدد دخی مشاعل شروع سر روضه سینه ابرسون ای بوم الشور
 آردن عیب اولدی چونکه اول قمر یعنی تم اول الله قلدی سفسر
 اهل بیت ایله صحابه حنین جمله بودن دیله قلدیلور این
 نارا افغان کوله اغدور دیله کور لریندن قتلو یاش یاغدور دیله
 اول ابو بکر ای بلی بکولدهم زویلر دیدن کورین نقل ایدریم

ذریله

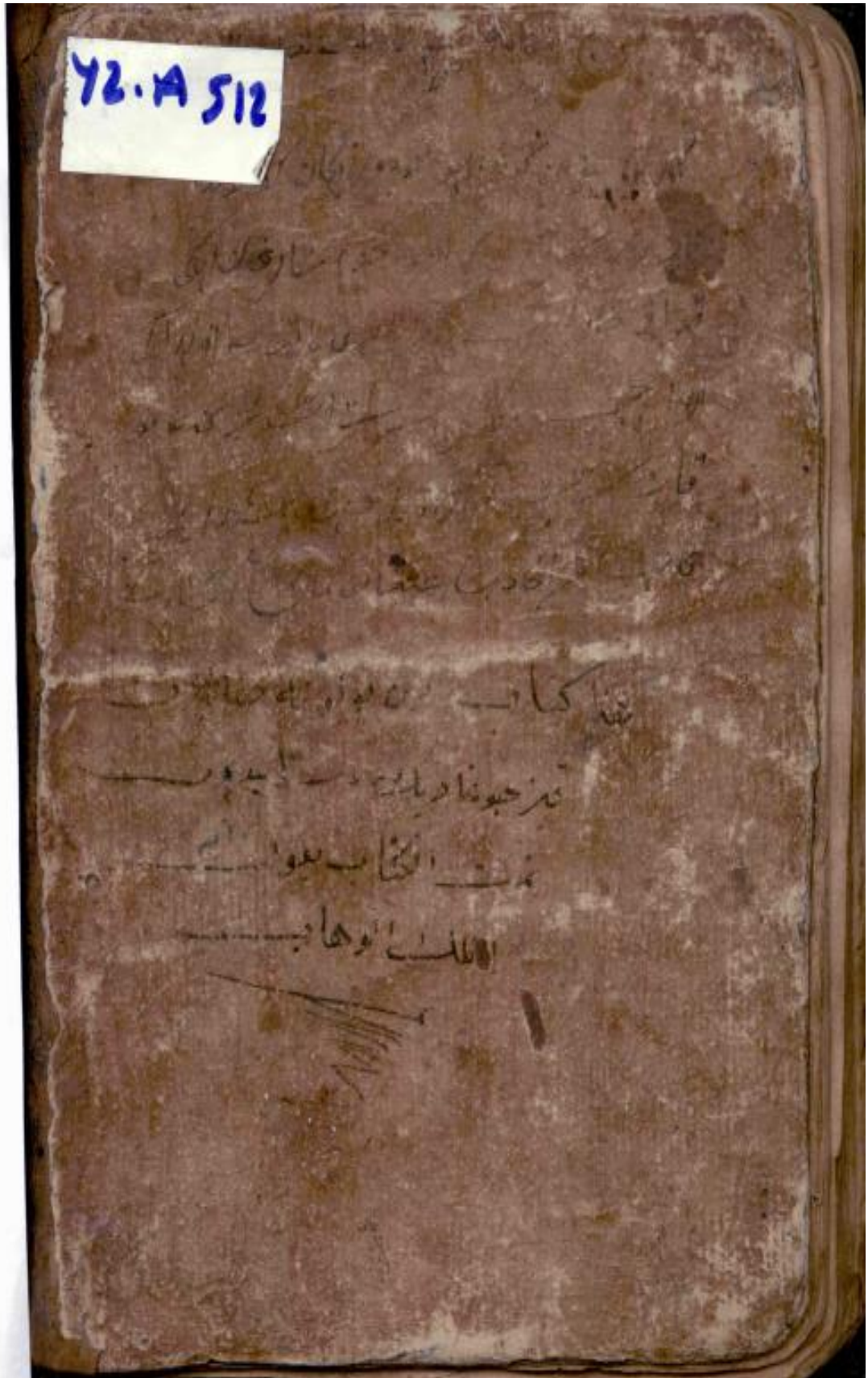
۸۱
 ذریله عمر دیردی یا مصطفی کندی عالمدن جمالک سر صفا
 اهله عثمان ایدر دیردی نقاب دیردی که الامان و الامان
 در دیله اکلدر دیردی هم علی نید بوم سن سیز دیردی اولدی
 اول حسینه حن خود یوز لورین بین اوزنشلردی دکله سر لورین
 نیدن سن سیز ای زده دنیکن لطفله بیزه رحم کر ایسن
 اشوب فرقت اودینه کر دیوسر قره العین بین کر دیوسر
 عایشیه فاطمه کورکم نیدن باشنه عقی کلون هم کلدن
 صانه سین قوردی قیامت اولدین سیریله کورک ایسی طوادی نقاب
 کسه انک کبی حاله ابرمدی هیچ انوک کبی مصیبت کوردی
 اولو کبی از غوربت زار دیردی دخی معصومیلر ایله اغلا ر دیردی
 هر که سوز کندن ایدر ایله نیدن هیچ محب اولیا کوجان ترک ایله
 کوردرلو بونو کله اولور دککل اغلاما غیله کیده کورن دککل
 چونکه هر خفدور زنتک کورک چون ایزدی همان کفتک کورک

Fotoğraf 5: 82. varak

Fotoğraf 6: 83. varak

Fotoğraf 7: 84. varak

KAYNAKLAR

- Akkuş, M. (2007). Prof. Dr. Hüseyin Mucîb Mısırî ve Vesîletü'n-necât'ın Arapça Tercümesi, *Süleyman Çelebi ve Mevlid Yazılışı*, Orhangazi Belediyesi Yay., Bursa, s. 396-405
- Aksoy, H. (2005). "Şemseddin Sivâsi, Hayatı, Şahsiyeti, Tarikatı, Eserleri". *C.Ü. İlahiyet Fakültesi dergisi*,c.IX(2):s.43.
- Aksoy, A.(2002). *Türk Edebiyatında Mevlidler, Türkler*, Yeni Türkiye Yayınları, Ankara, c.XI, s.758. , s.759.
- Alikılıç, D. (2002). *Osmanlı Saray Teşrifatı ve Törenleri, Türkler*, Ankara, c.IX, s.881.
- Atalar, M. (1991). *Osmanlı Devletinde Surre-i Hümayun ve Surre Alayları*, Ankara, s.234.
- Ateş, A. (1954). *Süleyman Çelebi, Vesîletü'n-necât Mevlid*, TTK., Ankara,s.2.
- Develi, H. (1995). *Evliya Çelebi Seyahatnamesine Göre 17. Yüzyıl Osmanlı Türkçesinde Ses Benzeşmeleri ve Uyumlar*, TDK yayınları, Ankara.
- Dilçin, C. (2004). *Türk Şiir Bilgisi*, TDK Yayınları, Ankara, s.13.
- Fuchs, H., *Mevlid mad.*, İslam Ansiklopedisi, c.VIII, s.172.
- Gürer, G.(2004). *Ardoğan Boz. Eski Anadolu Türkçesi* . s. 135.
- İbn Cübeyr. (1384). *Rihletu ibn Cübeyr*, Beyrut, s.113,114,163.
- İbn Hallikan, *Ebu'l-Abbas Şemseddin Ahmed b. Muhammed, Vefeyâtü'l-A'yan*, Beyrut, c.III, s. 448-450;c.IV, s.118.
- İbn Manzûr Muhammed b. Mükerrrem, *Lisânü'l-Arab*, (1416 / 1996), (Neşr.), Emin İlmihal II İslam ve Toplum.(2012). Diyanet yayınları. Ankara, s.33.
- Kavas, A. (2000), "Afrikada Mevlid Uygulamaları", *Diyanet İlmî Dergi*, Peygamberimiz Hz. Muhammed (SAV) (Özel Sayı), Ankara, s. 559.
- Muhammed Abdü'l-Vehhâb-Muhammed Sâdık el-Ubeydî, Beyrut, c.XV,s.393.
- Mahir, H. (2007). "Bir Peygamber Aşığı: Süleyman Çelebi", *Gülistan Dergisi*, (75.)sayı
- Oktay, A. (2010). "Mevlid (Vesilet'ün-Necât)". *Gündem Basımından Seçmeler*.

- Pekolcay, N. (1993). *Mevlid Maddesi*. İslam Ansiklopedisi, İstanbul, c.VIII, s.173
- Pekolcay, N. (2005). *Süleyman Çelebi, Mevlid*. Dergâh yayınları, İstanbul, s.22.
- Pekolcay, N. (2005). *Süleyman Çelebi, Vesilatü'n-Necat: Mevlid*, Sufi Kitap, İstanbul, s.38.
- Seydi Bey, A. *Teşrifat ve Teşkilatımız*, Tercüman yay., İstanbul s.152.
- Şengün, N. (2008). "Hz. Fâtıma Mevlidi ve Vesîletü'n-Necât ile Mukayesesi". *CÜ. İlahiyat Dergisi*, c.XII/2: s. 435.
- Uçar, F.M.(2011). *Çağatay Türkçesinde Eski Türkçenin İzleri*. Nevşehir üniversitesi, Fen-Edebiyat Fakültesi, Nevşehir, s.1828
- Uzun, M. (2004). *Mevlid*. Diyanet İslam Ansiklopedisi, c.29, s.475-486.
- Yekta Saraç, M.A.. (2011), *Anadolu Üniversitesi Eski Türk Edebiyatına Giriş: Biçim Ve Ölçü* , Eski Şehir, S.72
- Yılmaz, O. (2011). *Cabbarzade Mehmed Arif Bey Mevlid Şerhi*. Kurtuba Kitap, İstanbul, s.22.
- [http://tr.wikipedia.org/wiki/Mesnevi_\(edebiyat\)](http://tr.wikipedia.org/wiki/Mesnevi_(edebiyat)). (27.06.2013)
- www.yazmalar.gov.tr. (01.03.2013)
- [www.tdk.gov.tr//Tarama Sozluğu](http://www.tdk.gov.tr//Tarama_Sozlugu) (25.11.2012)
- [www.tdk.gov.tr // Turkiye Turkcesi Ağızları Sozluğu](http://www.tdk.gov.tr//Turkiye_Turkcesi_Ağızları_Sozlugu) (15.02.2013)
- [www.tdk.gov.tr// Turkce Sozluk](http://www.tdk.gov.tr//Turkce_Sozluk) (15.02.2013)
- www.osmanlicaturkce.com.(01.05.2013)

ÖZGEÇMİŞ

Douzkın M.ALİ, 25.3.1987 tarihinde Der El-Zour'da doğdu. İlköğrenimi El-Neş' El-Jedid Ortaokulu'nda tamamladı. 2004 yılında El-Amerkan Kolej'den mezun oldu. 2007 yılında Halep Üniversitesi Türk Dili ve Edebiyatı bölümüne kayıt yaptırdı. 2010 yılında mezun oldu. 2011'de Halep Üniversitesi, Fen-Edebiyat Fakültesi, Türk Dili ve Edebiyatı bölümünde araştırma görevlisi olarak göreve başladı.

VITAE

Douzkın M.ALİ was born on 25 March 1987 in Der El-Zour. She completed her secondary education El-Neş' El-Jedid Secondary School, she started El-Amerkan High School in 1999 and graduated there in 2004. She started Aleppo University Science and Literature Faculty, section of Turkish Language and Literature in 2006. She graduated Aleppo University in 2010. She started to work as a research assistant in Aleppo University Science and Literature Faculty, section of Turkish Language and Literature in 2011.